

Σχολή Κοινωνικών Επιστημών

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών : Κοινωνική και
Αλληλέγγυα Οικονομία

Διπλωματική Εργασία

«Ο ψηφιακός μετασχηματισμός της ΚΑΛΟ και η χρήση της
τεχνολογίας για τη δημιουργία κοινωνικού αντίκτυπου»

Βασιλική Κρητικού

Επιβλέπων καθηγητής: Βασίλης Ευθυμίου

Σάμος, Ιούνιος 2023

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία της φοιτήτριας Κρητικού Βασιλικής που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης η συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας της συγγραφέας/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση της συγγραφέας/δημιουργού. Η συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών της δικαιωμάτων.

«Ο ψηφιακός μετασχηματισμός της ΚΑΛΟ και η χρήση της τεχνολογίας για τη δημιουργία κοινωνικού αντίκτυπου»

Βασιλική Κρητικού

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής:

Βασίλης Ευθυμίου

Μέλος ΣΕΠ, ΕΑΠ

Συν-Επιβλέπων Καθηγητής:

Γεώργιος Αλεξόπουλος

Μέλος ΣΕΠ, ΕΑΠ

Σάμος, Ιούνιος 2023

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ όλους όσους με βοήθησαν να φέρω εις πέρας την εκπόνηση αυτής της διπλωματικής εργασίας. Ευχαριστώ θερμά τον επιβλέποντα Καθηγητή μου κ.Ευθυμίου για την καθοδήγησή του, την υπομονή του και την υποστήριξή του καθώς και τον Μανώλη Μπριτζολάκη, μέλος της ΚΟΙΝΣΕΠ commonslab, για τη συνέντευξη που μου παραχώρησε.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλα τα μέλη της ακαδημαϊκής κοινότητας που ανταποκρίθηκαν σε απορίες μου και μου προσέφεραν απλόχερα τις γνώσεις τους.

Ευχαριστώ λοιπόν τον Βασίλη, τον Άλεξ, τον Phillipp, τον Rene, τον Dimitri και τη Φωτεινή. Τέλος ευχαριστώ την Εβίτα, την ομάδα του Dock και την ομάδα EMPL social economy για τις πολύτιμες πληροφορίες που μοιράστηκαν μαζί μου.

Περίληψη

Η ενσωμάτωση ψηφιακών τεχνολογιών στην κοινωνική οικονομία αποτελεί σημαντικό παράγοντα για τη βιωσιμότητα των εγχειρημάτων που την απαρτίζουν δεδομένου ότι οι παγκόσμιες τάσεις δείχνουν ότι οι ψηφιακές επιχειρήσεις σημειώνουν υψηλή ανάπτυξη. Οι διαδικτυακές πλατφόρμες, το Διαδίκτυο των Πραγμάτων (IoT), οι εφαρμογές (apps), οι Τεχνολογίες Κατανεμημένου Καθολικού (DLT), το cloud computing, η τεχνητή νοημοσύνη (AI) και οι ανοιχτές τεχνολογίες προσφέρουν εργαλεία για την ψηφιοποίηση των οργανισμών ΚΑΛΟ και, ειδικότερα, των κοινωνικών επιχειρήσεων.

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να αναδείξει τη σημασία του ψηφιακού μετασχηματισμού της κοινωνικής οικονομίας και κοινωνικής επιχειρηματικότητας και να απαντήσει σε ερωτήματα που αφορούν τη χρηματοοικονομική βιωσιμότητα και τον κοινωνικό αντίκτυπο των κοινωνικών επιχειρήσεων που υιοθετούν ψηφιακές τεχνολογίες. Για την εξυπηρέτηση του σκοπού της έρευνας, χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της μελέτης περίπτωσης. Έτσι, στα πλαίσια της ποιοτικής έρευνας που διεξήχθη, αναπτύχθηκαν τα κοινωνικά επιχειρηματικά μοντέλα των κοινωνικών επιχειρήσεων, commonslab και Coorpevs, μέσω της ανάλυσης των δομικών στοιχείων του καμβά του κοινωνικού επιχειρηματικού μοντέλου, προκειμένου να αναδειχθούν τα ψηφιακά εργαλεία που χρησιμοποιούνται και η επίδρασή τους στη δημιουργία κοινωνικού αντίκτυπου και στην χρηματοοικονομική βιωσιμότητα των εγχειρημάτων.

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι κοινωνικές επιχειρήσεις χρησιμοποιούν ψηφιακά εργαλεία τόσο για τις επιμέρους λειτουργίες τους όσο και κατά την παραγωγική διαδικασία. Οι ψηφιακές τεχνολογίες που ενσωματώνονται στις επιχειρηματικές διαδικασίες και στα τελικά προϊόντα των κοινωνικών επιχειρήσεων συμβάλλουν με ποικίλους τρόπους στη δημιουργία καινοτόμων λύσεων κοινωνικού αντίκτυπου καθώς και στην επίτευξη της χρηματοοικονομικής τους βιωσιμότητας.

Λέξεις – Κλειδιά

ψηφιακός μετασχηματισμός, κοινωνικές επιχειρήσεις, ψηφιακά εργαλεία, ανοιχτές τεχνολογίες, κοινωνικός αντίκτυπος, χρηματοδότηση, χρηματοοικονομική βιωσιμότητα

«The digital transformation of the SSE and the use of technology to create social impact»

Vasiliki Kritikou

Abstract

The integration of digital technologies into the social economy is an important factor for the sustainability of its ventures as global trends show that digital enterprises are experiencing high growth. Digital platforms, Internet of Things (IoT), applications (apps), Distributed Ledger Technologies (DLT), cloud computing, artificial intelligence (AI) and open source technologies offer tools for the digitalization of social economy organizations and, in particular, social enterprises.

The purpose of this research is to highlight the importance of the digital transformation of the social economy and social entrepreneurship and to answer questions regarding the financial viability and social impact of social enterprises that adopt digital technologies. Thus, qualitative research was conducted applying the ‘‘case study’’ method, through which the social business models of social enterprises, commonslab and Coopdevs, were developed, according to the social business model canvas, in order to highlight the digital tools used and their effect on the creation of social impact and the financial viability of ventures.

The results of the survey showed that social enterprises use digital tools both for their individual functions and during the production process. Digital technologies, embedded in the business processes and end products of social enterprises, contribute in a variety of ways to the creation of innovative social impact solutions as well as to their financial sustainability.

Keywords

digital transformation, social enterprises, digital tools, open source technologies, social impact, funding, financial sustainability

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	v
Περιεχόμενα.....	vii
Κατάλογος Εικόνων / Σχημάτων	viii
Κατάλογος Πινάκων	ix
Συντομογραφίες & Ακρωνύμια.....	x
1. Εισαγωγή.....	1
2. Ο Ψηφιακός Μετασχηματισμός της Κοινωνικής Οικονομίας.....	3
2.1 Η Κοινωνική Οικονομία στην Ευρώπη.....	3
2.1.1 Η Κοινωνική οικονομία στην Ελλάδα και την Ισπανία.....	4
2.2 Η Ευρωπαϊκή ψηφιακή πολιτική για την Κοινωνική Οικονομία.....	7
2.3 Ευκαιρίες και Απειλές.....	8
3. Η Ψηφιοποίηση των Κοινωνικών Επιχειρήσεων.....	10
3.1 Οι Κοινωνικές Επιχειρήσεις στην Ευρώπη.....	10
3.1.1 Κοινωνικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα και την Ισπανία	12
3.2 Ψηφιακή μετάβαση και προϋποθέσεις.....	13
3.3 Ψηφιακά εργαλεία και Ανοιχτές Τεχνολογίες	16
3.4 Ψηφιακές τεχνολογίες και κοινωνικός αντίκτυπος.....	19
3.5 Χρηματοδοτικά εργαλεία για την ψηφιοποίηση των κοινωνικών επιχειρήσεων....	21
3.5.1 Παραδοσιακές πηγές χρηματοδότησης.....	21
3.5.2 Ευρωπαϊκά χρηματοδοτικά εργαλεία για την ψηφιοποίηση των κοινωνικών επιχειρήσεων	22
4. Ερευνητικά ερωτήματα και Μεθοδολογία έρευνας.....	28
4.1 Ερευνητικά ερωτήματα	28
4.2 Μεθοδολογία έρευνας.....	28
4.3 Καμβάς Κοινωνικού Επιχειρηματικού Μοντέλου	29
5. Μελέτες Περίπτωσης	32
5.1 Το κοινωνικό επιχειρηματικό μοντέλο της commonslab.....	32
5.2 Το κοινωνικό επιχειρηματικό μοντέλο της Coorpevns	42
6. Αξιολόγηση των κοινωνικών επιχειρηματικών μοντέλων.....	54
6.1 Επιχειρηματική ταυτότητα, ενδιαφερόμενα μέρη και επιχειρηματικές διαδικασίες ..	54
6.2 Χρηματοοικονομική Απόδοση.....	63
7. Συμπεράσματα	65
7.1 Συμπεράσματα έρευνας.....	65
7.2 Περιορισμοί έρευνας.....	67
7.3 Προτάσεις μελλοντικής έρευνας.....	68
Βιβλιογραφία.....	69
Παράρτημα Α: Ερωτηματολόγιο	76
Παράρτημα Β: Εγχειρήματα κοινωνικής οικονομίας που χρησιμοποιούν ψηφιακές τεχνολογίες.....	79
Παράρτημα Γ: Κοινωνικές επιχειρήσεις και οργανισμοί που χρησιμοποιούν τεχνολογίες ανοιχτού κώδικα.....	80

Κατάλογος Εικόνων / Σχημάτων

Εικόνα 1 Social Business Model Canvas	29
Εικόνα 2 Μέλη της commonslab εν ώρα εργασίας.....	37
Εικόνα 3 Τα μέλη της Coopdevs.....	43
Εικόνα 4 Συνάντηση των μελών της Coopdevs μέσω meet.coop.....	51
Σχήμα 1 Διάγραμμα απεικόνισης των ψηφιακών εργαλείων που χρησιμοποιούνται στα κανάλια επικοινωνίας και διανομής των κοινωνικών επιχειρήσεων	577
Σχήμα 2 Διάγραμμα απεικόνισης της χρήσης των ψηφιακών εργαλείων απο την commonslab	600
Σχήμα 3 Διάγραμμα απεικόνισης της χρήσης των ψηφιακών εργαλείων απο την Coopdevs	600
Σχήμα 4 Διάγραμμα απεικόνισης των εσόδων των κοινωνικών επιχειρήσεων σε ποσοστά % ανα πηγή εισοδήματος	633
Σχήμα 5 Διάγραμμα απεικόνισης των εξόδων των κοινωνικών επιχειρήσεων σε ποσοστά %	644

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1 Χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων κοινωνικής οικονομίας στην Ευρώπη....	122
Πίνακας 2 Οι ισπανικές κοινωνικές επιχειρήσεις ανα τύπο το 2017	133
Πίνακας 3 Εγχειρήματα κοινωνικής οικονομίας που χρησιμοποιούν ψηφιακές τεχνολογίες	79
Πίνακας 4 Κοινωνικές επιχειρήσεις και οργανισμοί που χρησιμοποιούν τεχνολογίες ανοιχτού κώδικα.....	80
Πίνακας 5 Διαθέσιμα χρηματοδοτικά προγράμματα βάσει του Σχεδίου Δράσεως της ΕΕ 24	
Πίνακας 6 Ψηφιακές τεχνολογίες που χρησιμοποιούν οι κοινωνικές επιχειρήσεις commonslab και Coopdevs	61

Συντομογραφίες & Ακρωνύμια

ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΚΕ	Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη
ΚΑΛΟ	Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία
ΚΑΟ	Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία
ΚΟΙΝΣΕΠ	Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις
ΤΠΕ	Τεχνολογία Πληροφοριών και Επικοινωνίας
ΑΙ	Artificial Intelligence
apps	Applications
CTAs	Cooperatives de Treball Associat
DLT	Distributed Ledger Technology
IoT	Internet of Things
R&D	Research & Development
SBMC	Social Business Model Canvas

1. Εισαγωγή

Ο ψηφιακός μετασχηματισμός είναι μείζονος σημασίας για την κοινωνική οικονομία καθώς προσφέρει σημαντικές ευκαιρίες για τη βιωσιμότητα των μορφωμάτων που την απαρτίζουν. Στην παρούσα μελέτη διερευνάται η διαδικασία της ψηφιοποίησης των κοινωνικών επιχειρήσεων και η επίδρασή της στη δημιουργία κοινωνικού αντίκτυπου και στην εξασφάλιση της χρηματοοικονομικής τους βιωσιμότητας. Για την εξυπηρέτηση του σκοπού της έρευνας μελετώνται η ελληνική ΚΟΙΝΣΕΠ commonslab και ο ισπανικός συνεταιρισμός Cooperdevs.

Πιο αναλυτικά, στην ενότητα δύο αποσαφηνίζεται ο όρος της κοινωνικής οικονομίας και σημειώνονται οι διαφοροποιήσεις του σε χώρες της Ευρώπης. Στη συνέχεια αναλύονται α) το θεσμικό πλαίσιο της κοινωνικής οικονομίας στην Ελλάδα με ειδικότερη αναφορά στον Νόμο 4430/2016 και β) το νομικό πλαίσιο και οι δημόσιες πολιτικές για την κοινωνική οικονομία στην Ισπανία. Σημειώνεται ότι η αναφορά στο πεδίο της κοινωνικής οικονομίας τόσο της Ελλάδας όσο και της Ισπανίας κρίνεται αναγκαία προκειμένου να γίνει κατανοητό το ευρύτερο πλαίσιο λειτουργίας της ελληνικής και ισπανικής μελέτης περίπτωσης αντίστοιχα. Στο τέλος της ενότητας, περιγράφεται η ευρωπαϊκή πολιτική για την ψηφιοποίηση της κοινωνικής οικονομίας καθώς και οι ευκαιρίες και απειλές του κλάδου αναφορικά με τον ψηφιακό μετασχηματισμό του.

Η τρίτη ενότητα αφορά την ψηφιοποίηση των κοινωνικών επιχειρήσεων. Αρχικά, γίνεται μία σύντομη περιγραφή των χαρακτηριστικών των κοινωνικών επιχειρήσεων στην Ευρώπη αλλά και ειδικότερα στην Ελλάδα και την Ισπανία. Εν συνεχεία, αναλύονται οι διαδικασίες και οι προϋποθέσεις για την ψηφιακή μετάβαση των κοινωνικών επιχειρήσεων καθώς και τα είδη των ψηφιακών τεχνολογιών που χρησιμοποιούνται συμπεριλαμβανομένων των ψηφιακών εργαλείων και των ανοιχτών τεχνολογιών. Επιπρόσθετα, γίνεται αναφορά στους τρόπους που συσχετίζονται οι ψηφιακές τεχνολογίες με τον κοινωνικό αντίκτυπο παρουσιάζοντας τις δυνατότητες που αυτές προσφέρουν είτε για τη δημιουργία του ή για τη μέτρησή του. Τέλος, αναλύονται τα διαθέσιμα χρηματοδοτικά εργαλεία για την ψηφιοποίηση των κοινωνικών επιχειρήσεων μέσα από τις παραδοσιακές πηγές χρηματοδότησης αλλά και τα ευρωπαϊκά χρηματοδοτικά εργαλεία που υποστηρίζουν την ψηφιακή μετάβασή τους.

Στην τέταρτη ενότητα επεξηγείται ο σκοπός της έρευνας και περιγράφεται η μεθοδολογία που εφαρμόστηκε προκειμένου να απαντηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα. Επίσης, αναλύεται ο καμβάς του κοινωνικού επιχειρηματικού μοντέλου (SBMC) ο οποίος αποτέλεσε το βασικό εργαλείο για τη διεξαγωγή της έρευνας. Τα κοινωνικά επιχειρηματικά μοντέλα των μελετών περίπτωσης, commonslab και Coopdevs, αναπτύσσονται στην πέμπτη ενότητα μέσα από την παρουσίαση των δομικών στοιχείων του καμβά όπως προέκυψε από την έρευνα.

Η έκτη ενότητα περιλαμβάνει την αξιολόγηση των κοινωνικών επιχειρηματικών μοντέλων των μελετών περίπτωσης. Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης χωρίζονται σε δύο γενικές κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει την αξιολόγηση των πρώτων έντεκα δομικών στοιχείων τα οποία αφορούν την επιχειρηματική ταυτότητα, τα ενδιαφερόμενα μέρη και τις επιχειρηματικές διαδικασίες των δύο κοινωνικών επιχειρήσεων ενώ στη δεύτερη κατηγορία αξιολογείται η χρηματοοικονομική απόδοσή τους λαμβάνοντας υπ'όψιν τα υπόλοιπα τρία δομικά στοιχεία του καμβά που περιγράφουν τα έσοδα, τα κόστη και το πλεόνασμά τους.

Στην έβδομη και τελευταία ενότητα αναπτύσσονται τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την έρευνα και αφορούν α) τον βαθμό υιοθέτησης και ενσωμάτωσης των ψηφιακών τεχνολογιών στις κοινωνικές επιχειρήσεις, β) τον τρόπο που οι ψηφιακές τεχνολογίες επιδρούν στη χρηματοοικονομική τους βιωσιμότητα και γ) τη δημιουργία κοινωνικού αντίκτυπου μέσα από τη χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών. Επίσης, αναφέρονται οι περιορισμοί και οι δυσκολίες της διεξαγωγής της παρούσας έρευνας αλλά και οι προτάσεις για μελλοντική έρευνα.

2. Ο Ψηφιακός Μετασχηματισμός της Κοινωνικής Οικονομίας

2.1 Η Κοινωνική Οικονομία στην Ευρώπη

Κατά τους Αδάμ και Παπαθεοδώρου (2010, σελ.9), ο τρίτος τομέας αποτελείται από κοινωνικά μορφώματα και οικονομικές πρακτικές, όπως συνεταιρισμοί και κοινωνικές επιχειρήσεις, οι οποίες δεν εντάσσονται στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα. Ωστόσο, η αποσαφήνιση των όρων και του πεδίου διαφοροποιείται ανάλογα με το εθνικό θεσμικό πλαίσιο καθώς η ονομασία και ο ορισμός τους ποικίλουν από χώρα σε χώρα.

Παρά τις δυσκολίες αποσαφήνισης των όρων, ο Defourny (Defourny & Develtere, 1999,σελ.16), ορίζει την κοινωνική οικονομία ως εξής:

«Η κοινωνική οικονομία περιλαμβάνει όλες τις οικονομικές δραστηριότητες που διεξάγονται από επιχειρήσεις, κυρίως συνεταιρισμούς, ενώσεις και εταιρίες αμοιβαίου οφέλους και εμφορούνται από τις ακόλουθες αρχές:

1. προτεραιότητα στις υπηρεσίες προς τα μέλη και την κοινότητα και όχι στο κέρδος
2. αυτόνομη διαχείριση/διοίκηση
3. δημοκρατική διαδικασία λήψης αποφάσεων
4. προβάδισμα στα μέλη και την εργασία έναντι του κεφαλαίου στη διανομή των κερδών»

Από το 2000 έως σήμερα, έχει διατυπωθεί ένα πλήθος εννοιών για τη διαφορά της δημόσιας οικονομίας και της ιδιωτικής κερδοσκοπικής οικονομίας. Σε κάθε χώρα της Ευρώπης η έννοια της κοινωνικής οικονομίας διαφοροποιείται ανάλογα με τους όρους που χρησιμοποιούνται ενώ το πλαίσιο ανάπτυξής της είναι πολύ συγκεκριμένο και διαμορφώνεται από τα εκάστοτε συστήματα πρόνοιας κάθε κράτους.

Κάποια κράτη της ηπειρωτικής Ευρώπης με πολύ αναπτυγμένες δομές πρόνοιας (Γερμανία, Ολλανδία, Αυστρία) δεν αναγνωρίζουν την έννοια της κοινωνικής οικονομίας. Για παράδειγμα, στη Γερμανία, οι μη κερδοσκοπικές εθελοντικές οργανώσεις πρόνοιας προσφέρουν έργο για περισσότερα από 150 χρόνια και απασχολούν περίπου 4 έως 4,5 εκατομμύρια ανθρώπους, αμειβόμενους και εθελοντές.

Παρόμοια αντιμετώπιση, υπάρχει και από κάποια κράτη του πρώην ανατολικού μπλοκ, λόγω των τεράστιων μεταρρυθμίσεων που έχουν υποστεί τα συστήματα πρόνοιάς τους. Ενώ στις σκανδιναβικές χώρες, όπου οι υπηρεσίες πρόνοιας παρέχονται από το κράτος, η έννοια της κοινωνικής οικονομίας έχει ορισμένη αναγνώριση από όλους τους φορείς.

Αντιθέτως, στις νότιες ευρωπαϊκές χώρες (Ισπανία, Πορτογαλία, Ελλάδα) όπου οι κοινωνικές υπηρεσίες είναι ανεπαρκείς, καθώς και στη Γαλλία, το Βέλγιο και το Λουξεμβούργο, η έννοια της αναγνωρίζεται ευρέως. Η Γαλλία το 2014 υιοθέτησε έναν εθνικό νόμο με στόχο τη στήριξη της κοινωνικής οικονομίας, επιχειρηματικότητας και καινοτομίας. Ενώ η Ισπανία ήταν η πρώτη χώρα που θέσπισε νόμο για την έννοια της κοινωνικής οικονομίας το 2011 και ακολούθησε μια εθνική στρατηγική κατά το 2015. Στις χώρες αυτές η έννοια της κοινωνικής οικονομίας περιλαμβάνει εκτός από τις εθελοντικές, φιλανθρωπικές και μη κερδοσκοπικές οργανώσεις, και οργανισμούς και συνεταιρισμούς αμοιβαίου οφέλους. (European Parliament, 2022, σελ. 3-4)

2.1.1 Η Κοινωνική οικονομία στην Ελλάδα και την Ισπανία

Η ΚΑΟ στην Ελλάδα

Η πρώτη θεσμοθέτηση της κοινωνικής οικονομίας στην Ελλάδα έγινε με το νόμο 4019/2011 για την κοινωνική οικονομία και την κοινωνική επιχειρηματικότητα ο οποίος αναγνώρισε τις ΚΟΙΝΣΕΠ ως φορείς της κοινωνικής οικονομίας με κύριο σκοπό τους την ένταξη ευπαθών, ευάλωτων και ειδικών ομάδων πληθυσμού στην οικονομική και κοινωνική ζωή (Ν.4019/2011).

Το 2016 ψηφίστηκε ο νόμος 4430/2016 *Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία και ανάπτυξη των φορέων της* σύμφωνα με τον οποίο αναγνωρίζονται ως φορείς ΚΑΟ οι ΚΟΙΝΣΕΠ, οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης (Κοι.Σ.Π.Ε.), οι Συνεταιρισμοί Εργαζομένων και οποιοδήποτε άλλο νομικό πρόσωπο όπως αγροτικοί συνεταιρισμοί του ν. 4384/2016, αστικοί συνεταιρισμοί του ν. 1667/1986, Αστικές Εταιρίες των άρθρων 741 του Α. Κ που πληρούν συγκεκριμένες προϋποθέσεις όπως περιγράφονται στο άρθρο 3 του νόμου:

«α) Αναπτύσσει δραστηριότητες συλλογικής και κοινωνικής ωφέλειας

ββ) Μεριμνά για την πληροφόρηση και τη συμμετοχή των μελών του και εφαρμόζει δημοκρατικό σύστημα λήψης αποφάσεων, σύμφωνα με την αρχή ένα μέλος μία ψήφος, ανεξάρτητα από τη συνεισφορά κάθε μέλους.

γγ) Το καταστατικό του προβλέπει περιορισμούς στη διανομή του ως εξής:

- i. ποσοστό τουλάχιστον 5% διατίθεται για το σχηματισμό αποθεματικού,
 - ii. ποσοστό έως 35% αποδίδεται στους εργαζόμενους του Φορέα, εκτός κι αν τα 2/3 των μελών της Γενικής Συνέλευσης αποφασίσουν αιτιολογημένα τη διάθεση του ποσοστού αυτού σε δραστηριότητες του στοιχείου iii,
 - iii. το υπόλοιπο διατίθεται για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και τη διεύρυνση της παραγωγικής του δραστηριότητας.
- δδ) Εφαρμόζει σύστημα σύγκλισης στην αμοιβή της εργασίας, κατά το οποίο ο ανώτατος καθαρός μισθός δεν μπορεί να υπερβαίνει περισσότερο από τρεις φορές τον κατώτατο, εκτός και αν τα 2/3 των μελών της Γενικής Συνέλευσης αποφασίσουν διαφορετικά. Η υποχρέωση του προηγούμενου εδαφίου ισχύει και σε οποιαδήποτε μορφή σύμπραξης δύο ή περισσότερων Φορέων ΚΑΛΟ.
- εε) Αποβλέπει στην ενδυνάμωση των οικονομικών δραστηριοτήτων του και τη μεγιστοποίηση της παραγόμενης κοινωνικής ωφέλειας μέσω της οριζόντιας και ισότιμης δικτύωσης με άλλους φορείς ΚΑΛΟ.
- στστ) Δεν έχει ιδρυθεί και δεν διοικείται άμεσα ή έμμεσα από Ν.Π.Δ.Δ. ή Ο.Τ.Α. α' ή β' βαθμού ή από άλλο νομικό πρόσωπο του ευρύτερου δημόσιου τομέα.» (Ν.4430/2016).

Στα πλαίσια των δημόσιων πολιτικών που αναπτύχθηκαν για την ΚΑΟ, ορίστηκε η Ειδική Γραμματεία Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας η οποία, όμως, καταργήθηκε με προεδρικό διάταγμα τον Ιούλιο του 2019 ενώ η Διεύθυνση ΚΑΟ μεταφέρθηκε στη Γενική Γραμματεία Εργασίας του Υπουργείου Εργασίας (Γενική Γραμματεία Εργασίας, χ.χ.). Την ίδια χρονιά ανακοινώθηκε το σχέδιο για τη σύσταση των Κέντρων Στήριξης ΚΑΛΟ ως σημεία ενημέρωσης και συμβουλευτικής για τους υφιστάμενους ή/και δυνητικούς φορείς ΚΑΟ. Αν και ο αρχικός σχεδιασμός προέβλεπε 89 κέντρα σε όλη τη χώρα, τα Κέντρα Στήριξης μειώθηκαν στα 15 εξαιτίας του γεγονότος ότι αρκετοί από τους εγκεκριμένους φορείς ΚΑΟ δεν πληρούσαν τις προϋποθέσεις υπαγωγής τους (Πάντζου, 2019).

Η Κοινωνική Οικονομία στην Ισπανία

Από την άλλη, ο ισπανικός νόμος για την Κοινωνική Οικονομία (Νόμος 5/2011) προσφέρει ένα νομικό πλαίσιο για όλους τους φορείς που ανήκουν στην κοινωνική οικονομία.

Τρεις κύριοι τύποι κοινωνικών επιχειρήσεων περιγράφονται από το ισπανικό πλαίσιο (European Parliament, 2022, σελ.5):

- επιχειρήσεις ένταξης στην απασχόληση (empresas de inserción - EIs)
- συνεταιρισμοί κοινωνικής πρωτοβουλίας (cooperativa de iniciativa social - CIS)
- ειδικά κέντρα κοινωνικής πρωτοβουλίας απασχόλησης (centros especiales de empleo - CEE)
- Επιπλέον ο νόμος περιλαμβάνει ορισμένες ενώσεις και ιδρύματα με οικονομικές δραστηριότητες.

Ωστόσο, η Ισπανική Συνομοσπονδία Εργοδοτών για την Κοινωνική Οικονομία (CEPES) περιλαμβάνει μια σειρά από άλλους θεσμούς στον χώρο της κοινωνικής οικονομίας: συνεταιρισμούς (γενικά), εργατικές εταιρείες (επιχειρήσεις που ανήκουν σε εργαζομένους) και εταιρείες αλληλοβοήθειας.

Οι αναδυόμενες κοινωνικές επιχειρήσεις, για παράδειγμα συνεταιρισμοί, εκτός από τους αναγνωρισμένους συνεταιρισμούς κοινωνικής πρωτοβουλίας (CIS), επεκτείνουν τη δραστηριότητά τους σε νέους τομείς όπως το δίκαιο εμπόριο, η αγροτική ανάπτυξη ή οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Τέτοιοι τύποι συνεταιρισμών θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως νόμιμες κοινωνικές επιχειρήσεις αλλά μέχρι στιγμής δεν περιλαμβάνονται στο νομικό πλαίσιο για την κοινωνική οικονομία.

Το 2015 η ισπανική κυβέρνηση αποφάσισε να δώσει προτεραιότητα στην κοινωνική οικονομία μέσω του προγράμματος «Κοινωνική Ένταξη και Κοινωνική Οικονομία» (POISES) που συγχρηματοδοτείται από τα ευρωπαϊκά ταμεία, ιδίως το ESF -Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο. Το πρόγραμμα περιείχε δράσεις για την προώθηση και ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας για την περίοδο 2014-2020 με στόχο την υποστήριξη της πρόσβασης ευάλωτων ομάδων στην αγορά εργασίας (γυναίκες, Ρομά και άλλες εθνοτικές μειονότητες, μετανάστες, κρατούμενοι και πρόην παραβάτες, άτομα με αναπηρίες κ.λπ.). Στο πλαίσιο αυτού του προγράμματος, το οποίο περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα μέτρων για την αγορά εργασίας, η Ισπανία συμφώνησε να επενδύσει συνολικά 1,1 δισεκατομμύρια ευρώ, εκ των οποίων τα 800 εκατομμύρια ευρώ προέρχονται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο. Από τον συνολικό προϋπολογισμό, περίπου 31 εκατομμύρια ευρώ έχουν επενδυθεί ειδικά στην κοινωνική οικονομία (ΟΟΣΑ 2020, σελ 22).

Το 2018, η νέα στρατηγική για την Κοινωνική Οικονομία ενθάρρυνε την ψηφιακή της μετάβαση, ενίσχυσε τη θεσμική της συμμετοχή σε αποφάσεις πολιτικής και είχε ως στόχο να αυξήσει την προβολή των εγχειρημάτων κοινωνικής οικονομίας. Ωστόσο, οι συνθήκες για την ίδρυση κοινωνικών επιχειρήσεων στην Ισπανία φαίνεται να βελτιώνονται ως αποτέλεσμα της προβολής των κοινωνικών επιχειρήσεων στα μέσα ενημέρωσης, στο διαδίκτυο και σε ιδρύματα, ενώσεις και σχολές επιχειρήσεων. Υπάρχει επίσης ένας αυξανόμενος αριθμός προγραμμάτων κατάρτισης, συμπεριλαμβανομένων των διδακτορικών και μεταπτυχιακών προγραμμάτων. (European Parliament, 2022, σελ. 6-7)

2.2 Η Ευρωπαϊκή ψηφιακή πολιτική για την Κοινωνική Οικονομία

Το φαινόμενο της ψηφιοποίησης προκαλεί τεράστιο μετασχηματισμό σε κοινωνικοοικονομικό επίπεδο αλλάζοντας τη φύση της καινοτομίας, της ανάπτυξης προϊόντων και της παροχής υπηρεσιών καθώς και των αλληλεπιδράσεων μεταξύ παραγωγών και καταναλωτών. Η ένταση, το μέγεθος, η ταχύτητα και η μετασχηματιστική δύναμη της ψηφιακής οικονομίας ασκούν πίεση στις εθνικές κυβερνήσεις καθώς και στην ΕΕ να σχεδιάσουν καινοτόμες πολιτικές κατάλληλες για την ψηφιακή εποχή.

Για το σκοπό αυτό, τον Μάιο του 2015 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσίασε τη στρατηγική της για την Ψηφιακή Ενιαία Αγορά (DSM), η οποία παρέχει σε άτομα και επιχειρήσεις την καλύτερη δυνατή πρόσβαση στον διαδικτυακό κόσμο. Η ψηφιακή ενιαία αγορά αναγνωρίζει ότι η παγκόσμια οικονομία γίνεται γρήγορα ψηφιακή και βασίζεται σε τρεις πυλώνες (European Commission, 2015):

- Πρόσβαση σε ψηφιακά αγαθά και υπηρεσίες σε όλη την Ευρώπη
- Το περιβάλλον, δηλαδή οι απαραίτητες συνθήκες για την άνθηση των ψηφιακών δικτύων και των καινοτόμων υπηρεσιών
- Οικονομία & Κοινωνία

Η κοινωνική οικονομία μπορεί να κάνει χρήση της ψηφιακής ενιαίας αγοράς, η οποία σκοπεύει να διασφαλίσει ότι τόσο οι πολίτες όσο και οι επιχειρήσεις μπορούν να επωφεληθούν πλήρως από τις ευκαιρίες που μπορεί να προσφέρει η ψηφιοποίηση και, για το σκοπό αυτό, φέρνει σε επαφή κοινωνικούς εταίρους με παρόχους εκπαίδευσης, φορείς χάραξης πολιτικής και άλλα σχετικά ενδιαφερόμενα μέρη.

Στο πλαίσιο της νέας Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η Πρόεδρος Ursula von der Leyen στην ομιλία της στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο τον Ιούλιο του 2019, δήλωσε ότι η ψηφιοποίηση βρίσκεται στο επίκεντρο της κοινωνικοοικονομικής στρατηγικής της Ευρώπης (Ursula von der Leyen, 2019). Η Πρόεδρος έθεσε τα ζητήματα της προώθησης της απασχόλησης, της κοινωνικής δικαιοσύνης και ευημερίας, της αντιμετώπισης του κοινωνικού αποκλεισμού και της φτώχειας, της προώθησης της ισότητας μέσω της κοινωνικής ασφάλισης, της εκπαίδευσης και των υποδομών και της ενθάρρυνσης της βιωσιμότητας και της υγείας και τόνισε ότι, σε αυτήν τη μακροπρόθεσμη στρατηγική, οι ψηφιακές τεχνολογίες και το αναδυόμενο ευρωπαϊκό πλαίσιο ψηφιακής διακυβέρνησης είναι καταλυτικοί παράγοντες για την επίτευξη αυτών των προκλήσεων εντός ασφαλών και ηθικών ορίων.

Δεδομένου ότι οι ψηφιακές τεχνολογίες προσφέρουν τη δυνατότητα να δημιουργηθούν καινοτόμες λύσεις κοινωνικού αντίκτυπου, οι επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας μπορούν να παίξουν σημαντικό ρόλο στην καθοδήγηση αυτής της στρατηγικής. Για το σκοπό αυτό, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενισχύει το πεδίο της κοινωνικής οικονομίας ώστε αυτό να επωφεληθεί από τις ψηφιακές τεχνολογίες με σκοπό την επίτευξη των κοινωνικοοικονομικών αλλαγών απαραίτητων για τη διάδοση ενός ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου σε όλα τα κράτη μέλη. (Gagliardi et. al., 2020, σελ.29)

2.3 Ευκαιρίες και Απειλές

Η ενσωμάτωση νέων ψηφιακών τεχνολογιών στην κοινωνική οικονομία αλλάζει ριζικά τις οργανωτικές διαδικασίες και ενισχύει τον κοινωνικό αντίκτυπο μέσω της εισαγωγής ψηφιακών κοινωνικών και τεχνολογικών καινοτομιών. Πράγματι, ο ψηφιακός μετασχηματισμός έχει θετική επίδραση στους οργανισμούς κοινωνικής οικονομίας και στην παροχή καινοτόμων ψηφιακών προϊόντων και υπηρεσιών. Έχουν σημειωθεί επιτυχημένες περιπτώσεις όπου οι ψηφιακές τεχνολογίες ενσωματώθηκαν στις καθημερινές λειτουργίες τους με σκοπό τη βελτιστοποίηση των διαδικασιών, όπως τα online κανάλια πωλήσεων ή οι επικοινωνίες.

Ωστόσο, στο σύνολο της οικονομίας «μόνο το 1,7 % των επιχειρήσεων στην ΕΕ κάνει χρήση προηγμένων ψηφιακών τεχνολογιών, ενώ το 41 % δεν τις χρησιμοποιεί καθόλου» (Ansip, 2015). Αυτά τα ποσοστά αναφέρονται σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις

συμπεριλαμβανομένων των επιχειρήσεων κοινωνικής οικονομίας. Ακόμη και σε επιτυχημένες περιπτώσεις κατά τις οποίες οι επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας προχώρησαν στην υιοθέτηση ψηφιακών τεχνολογιών, υπάρχουν μακροχρόνιες και αναδυόμενες ψηφιακές ανάγκες οι οποίες, για τεχνικούς, οικονομικούς ή οργανωτικούς λόγους, δεν ικανοποιούνται.

Συγκεκριμένα, αποδείχθηκε ότι ο ψηφιακός μετασχηματισμός της κοινωνικής οικονομίας συνεπάγεται τη δημιουργία και υποστήριξη ενός πολυεπίπεδου – πολυπαραγοντικού συστήματος. Αυτό σημαίνει ότι, η διαδικασία ψηφιοποίησης της κοινωνικής οικονομίας βασίζεται σε παράγοντες όπως γνώσεις και δεξιότητες γύρω από την κοινωνική επιχειρηματικότητα και την τεχνολογία, κοινωνική και θεσμική αναγνώριση του ρόλου της κοινωνικής οικονομίας, κ.α. Αυτοί οι παράγοντες είναι κρίσιμοι για τον ψηφιακό μετασχηματισμό της κοινωνικής οικονομίας και τυχόν ελλείψεις μπορεί είτε να επιβραδύνουν τη διαδικασία ή να δημιουργήσουν προκλήσεις για τις κοινωνικές επιχειρήσεις. Αυτές οι προκλήσεις μπορούν να συνοψιστούν ως εξής (Gagliardi et. al., 2020, σελ.115) :

- μη αναγνώριση των αξιών της κοινωνικής οικονομίας στις σύγχρονες κοινωνίες
- έλλειψη πόρων για την ενσωμάτωση κατάλληλων ψηφιακών επιχειρηματικών μοντέλων
- έλλειψη ειδικών δεξιοτήτων και ικανοτήτων για την ψηφιακή κοινωνική οικονομία
- έλλειψη γνώσης σχετικά με εργαλεία χαμηλού κόστους για βασικές επιχειρηματικές λειτουργίες
- μη εναρμονισμένοι νόμοι και κανονισμοί για την κοινωνική οικονομία στην ΕΕ

3. Η Ψηφιοποίηση των Κοινωνικών Επιχειρήσεων

Ο ψηφιακός μετασχηματισμός έχει αντίκτυπο που επηρεάζει μια σειρά κοινωνικών προκλήσεων, συμπεριλαμβανομένων αυτών της απασχόλησης, του κλίματος, της υγείας και της μετανάστευσης, γεγονός που καθιστά εντονότερη την ανάγκη να εξετασθεί ο αναδυόμενος ψηφιακός σχεδιασμός ως αντικατάσταση του υπάρχοντος σχεδιασμού των οργανώσεων προκειμένου να επιτευχθεί κοινωνική ή επιχειρηματική αλλαγή (Majchrzak et. al., 2016, σελ.267).

Οι πρόσφατες παγκόσμιες τάσεις δείχνουν υψηλή ανάπτυξη των ψηφιακών επιχειρήσεων όπως Facebook, Google, Amazon κ.α. ενώ η διαδικασία της ψηφιοποίησης φαίνεται να διαπερνά και τους οργανισμούς της κοινωνικής οικονομίας. Μάλιστα το Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Οικονομία (Action Plan for the Social Economy) που ενέκρινε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τον Δεκέμβριο του 2021 εμπεριέχει στρατηγικές για την ψηφιακή μετάβαση των φορέων της κοινωνικής οικονομίας με σκοπό τη βελτίωση των ψηφιακών ικανοτήτων των μελών που την απαρτίζουν (European Commission, n.d.).

3.1 Οι Κοινωνικές Επιχειρήσεις στην Ευρώπη

Η κοινωνική επιχειρηματικότητα προωθείται μέσω οργανωτικών δομών και θεσμικών περιβαλλόντων της κοινωνικής οικονομίας. Εντούτοις, δε στηρίζεται σε συγκεκριμένες οργανωτικές μορφές ούτε και σε συγκεκριμένους τύπους δραστηριότητας. Αντιθέτως, εκκινεί από την ανάγκη για αναζήτηση νέων ή/και εναλλακτικών μορφών επιχειρηματικότητας και την εύρεση ατόμων που ασπάζονται την ίδια ανάγκη. (Deakins & Freel, 2015, σελ.156-157)

Σύμφωνα με τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (OECD), η κοινωνική επιχειρηματικότητα στοχεύει τόσο στην αντιμετώπιση κοινωνικών προκλήσεων όσο και στην κάλυψη κοινωνικών αναγκών με καινοτόμους τρόπους, δημιουργώντας θετικό κοινωνικό αντίκτυπο για τις ευάλωτες κυρίως ομάδες πληθυσμού. Σκοπός της δεν είναι η μεγιστοποίηση του κέρδους αλλά η συμβολή της στη βιώσιμη ανάπτυξη. (OECD, n.d.)

Οι οργανισμοί κοινωνικής οικονομίας που δραστηριοποιούνται σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης περιλαμβάνουν μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς, συνεταιρισμούς, εταιρείες αλληλοβοήθειας, ενώσεις και ιδρύματα και κοινωνικές επιχειρήσεις με κοινό στόχο τη

δημιουργία θετικού κοινωνικού αντίκτυπου και την επιδίωξη ενός κοινωνικού σκοπού. Τα επιχειρηματικά μοντέλα της κοινωνικής οικονομίας έχουν ως κύριο στόχο τους την επανεπένδυση του μεγαλύτερου μέρους των κερδών τους στον ίδιο τον οργανισμό/επιχείρηση ή/και στην επίτευξη της κοινωνικής αποστολής, καθώς επίσης να έχουν μια συμμετοχική και δημοκρατική μορφή διακυβέρνησης.

Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να αποσαφηνισθούν οι όροι της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και της κοινωνικής επιχείρησης. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις αποτελούν φορείς της κοινωνικής οικονομίας με κύριο στόχο τη δημιουργία κοινωνικού αντίκτυπου αντί του κέρδους και η λειτουργία τους βασίζεται στην παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών και στη διαχείριση των εμπορικών δραστηριοτήτων τους από τα ενδιαφερόμενα μέρη (European Commission, n.d.). Από την άλλη, η κοινωνική επιχειρηματικότητα έχει ευρεία έννοια και καλύπτει ένα φάσμα δραστηριοτήτων και εγχειρημάτων που δεν περιλαμβάνουν απαραίτητα την παραγωγή αγαθών και, μάλιστα, μπορεί να εμφανίζουν ποικιλομορφία στο πέρασμα των χρόνων (Becchetti & Borzaga, 2010, σελ.7). Μία ακόμη διαφορά είναι ότι η κοινωνική επιχειρηματικότητα εστιάζει στα χαρακτηριστικά των ανθρώπων που ξεκινούν νέα εγχειρήματα όπως υπευθυνότητα, επινοητικότητα κ.α. Αντίθετα, ο τομέας της κοινωνικής επιχείρησης τείνει να εστιάσει στους οργανισμούς και στις δραστηριότητές τους (π.χ. εμπορικές κ.α.) (Phills et. al., 2008, σελ.3).

Οι επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας στην ΕΕ ανέρχονται σε 2,8 εκατομμύρια, που αντιπροσωπεύουν περίπου το 10% του συνόλου των επιχειρήσεών της. Το αμειβόμενο εργατικό δυναμικό τους ανέρχεται σε 13,6 εκατομμύρια - περίπου το 6,2% των εργαζομένων της ΕΕ – ενώ οι εθελοντές ισοδυναμούν με 5,5 εκατομμύρια.

Στον Πίνακα 1, παρουσιάζονται τα κύρια χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων κοινωνικής οικονομίας στην Ευρώπη σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (European Commission, n.d.).

Μέλη	≤ 160 εκατομμύρια (κυρίως λιανικού εμπορίου, τραπεζικοί και αγροτικοί συνεταιρισμοί, εταιρείες αλληλασφάλισης)
Στόχοι	Ενίσχυση απασχόλησης Κοινωνική συνοχή Τοπική ανάπτυξη Προστασία του περιβάλλοντος Προστασία των καταναλωτών Αγροτική ανάπτυξη Ανάπτυξη τρίτων χωρών Πολιτικές κοινωνικής ασφάλισης
Μέγεθος	Μικρές Μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ)

Πίνακας 1 Χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων κοινωνικής οικονομίας στην Ευρώπη

3.1.1 Κοινωνικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα και την Ισπανία

Σύμφωνα με τα Στοιχεία του Γενικού Μητρώου Φορέων Κ.Α.Λ.Ο., το σύνολο των εγγεγραμμένων φορέων στην Ελλάδα μέχρι τον Μάιο του 2020 ανέρχεται σε 1.737, το 93,9% των οποίων είναι φορείς με τη νομική μορφή της ΚΟΙΝΣΕΠ. Ο μέσος όρος των μελών ανά φορέα που έχει καταγραφεί είναι περίπου 6,6 και ποικίλει ανάλογα με τη νομική μορφή του φορέα. (Γενική Γραμματεία Εργασίας, 2020)

Συνοπτικά, τα γενικά χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων ΚΑΟ, όπως προκύπτουν από τον Ν.4430/2016, είναι:

- η δημοκρατική λήψη αποφάσεων «κάθε μέλος- μία ψήφος»
- η κάλυψη κοινωνικών αναγκών
- η παραγωγή κοινωνικής και συλλογικής ωφέλειας
- η δημιουργία θέσεων εργασίας
- απόδοση των κερδών μόνο στους εργαζομένους ανεξάρτητα αν είναι μέλη ή όχι
- επανεπένδυση μέρους των κερδών

Αναφορικά με τις κοινωνικές επιχειρήσεις στην Ισπανία, ο εκτιμώμενος αριθμός κοινωνικών επιχειρήσεων το 2017 είναι 9.680. Τα δεδομένα που παρουσιάζονται στον

Πίνακα 2 αναφέρονται στον αριθμό των κοινωνικών επιχειρήσεων ανά τύπο (European Parliament, 2022, σελ. 8).

Συνεταιρισμοί Κοινωνικής Πρωτοβουλίας (CIS)	Επιχειρήσεις Ένταξης στην Απασχόληση	Ειδικά Κέντρα Κοινωνικής Πρωτοβουλίας Απασχόλησης	Σωματεία	Ιδρύματα	Σύνολο
6.471	2.012	5.763	8.164	92	9.680

Πίνακας 2 Οι ισπανικές κοινωνικές επιχειρήσεις ανά τύπο το 2017

3.2 Ψηφιακή μετάβαση και προϋποθέσεις

Οι επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας που υιοθετούν ψηφιακή τεχνολογία είναι εκείνοι οι οργανισμοί που έχουν ενσωματώσει τεχνολογικές λύσεις α) στο λειτουργικό και οργανωτικό τους σύστημα ή/και β) στο σχεδιασμό και την παροχή κοινωνικών αγαθών και υπηρεσιών. Κατά την πρώτη περίπτωση, όταν δηλαδή εισάγεται τεχνολογία στην οργανωτική δομή της κοινωνικής επιχείρησης, ενισχύονται οι υφιστάμενες λειτουργίες της. Η ψηφιοποίηση των λειτουργιών αφορά το σύστημα back-office της επιχείρησης που περιλαμβάνει το σύστημα διοίκησης, λογιστικής κ.α. με σκοπό την αύξηση της αποδοτικότητας και αποτελεσματικότητας. (Gagliardi et. al., 2020, σελ.46-47)

Αυτή η ψηφιακή μετάβαση επιτυγχάνεται μέσω της διατήρησης μιας ψηφιακής πλατφόρμας ολοκληρωμένων δεδομένων και διαδικασιών η ενσωμάτωση των οποίων γίνεται σε ολόκληρη την επιχείρηση μέσω συστημάτων π.χ. ενδοεπιχειρησιακού σχεδιασμού (Enterprise Resource Planning ή ERP) και Διαχείρισης Πελατειακών Σχέσεων (Customer Relationship Management ή CRM). Η συλλογή και ανάλυση δεδομένων είναι κρίσιμη δραστηριότητα τόσο για την αποδοτικότερη λειτουργία των εν λόγω συστημάτων όσο και για την μέτρηση και αξιολόγηση του κοινωνικού αντίκτυπου. (MIT, 2011, σελ.10 & 25)

Η ψηφιοποίηση των εσωτερικών λειτουργιών μπορεί να περιλαμβάνει και διαδικασίες με σκοπό την επέκταση της εμβέλειας της κοινωνικής επιχείρησης μέσω του Διαδικτύου

όπως για παράδειγμα η αναγωγή των πωλήσεων σε ψηφιακό περιβάλλον (δημιουργία ψηφιακού marketplace). (Gagliardi et. al., 2020, σελ.47)

Επίσης, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι ο ψηφιακός μετασχηματισμός των εσωτερικών επιχειρηματικών διαδικασιών θέτει τις βάσεις για την αφομοίωση του μοντέλου της απομακρυσμένης εργασίας. Οι εργαζόμενοι μπορούν να εργάζονται από το σπίτι τους ή από όποιο σημείο επιθυμούν χωρίς να είναι απαραίτητη η φυσική τους παρουσία στον χώρο της επιχείρησης και η συνεργασία μεταξύ των εργαζομένων γίνεται με ψηφιακό τρόπο (βιντεοδιασκέψεις, emails, εικονικοποίηση εργασιών κ.α).

Κατά τη δεύτερη περίπτωση, όταν η τεχνολογία εισάγεται και αναπτύσσεται εξειδικευμένα για την παραγωγή και την προώθηση των προϊόντων και υπηρεσιών της κοινωνικής επιχείρησης, οι διαδικασίες της παραγωγής και προώθησης υλοποιούνται πλήρως μέσω ψηφιακής τεχνολογίας. Σε αυτήν την περίπτωση διακρίνουμε δύο διαφορετικούς επιμέρους τύπους στρατηγικής ψηφιοποίησης:

- i. η τεχνολογία είναι το τελικό προϊόν (το αποτέλεσμα της παραγωγικής διαδικασίας είναι software, hardware ή ακόμα και συνδυασμός των δύο)
- ii. οι παρεχόμενες υπηρεσίες φτάνουν ψηφιακά στον τελικό χρήστη

Ορισμένες κοινωνικές επιχειρήσεις μεταβαίνουν στη διαδικασία ψηφιοποίησης υιοθετώντας τεχνολογίες με «υβριδικό» τρόπο. Αυτός ο τρόπος ανάπτυξης μιας ψηφιακής στρατηγικής συνδυάζει την ενσωμάτωση των ψηφιακών τεχνολογιών αφενός στις υπάρχουσες λειτουργίες της κοινωνικής επιχείρησης και αφετέρου στα νέα ψηφιακά προϊόντα και υπηρεσίες. (Gagliardi et. al., 2020, σελ.48-51)

Ο ψηφιακός μετασχηματισμός των κοινωνικών επιχειρήσεων οδηγεί στην ανάπτυξη ενός νέου ψηφιακού κοινωνικού επιχειρηματικού μοντέλου που βοηθά στη δημιουργία και προσφορά κοινωνικής αξίας. Η επιτυχής ψηφιακή μετάβαση προϋποθέτει αφενός αλλαγές στις υπάρχουσες επιχειρηματικές διαδικασίες και αφετέρου η κοινωνική επιχείρηση να πληροί συγκεκριμένες απαιτήσεις. Οι Fischer et al. (2020), αναφέρουν έξι απαραίτητα στοιχεία που πρέπει να έχει μία επιχείρηση (όχι απαραίτητα κοινωνική) για την επιτυχή ψηφιοποίησή της:

1. Οι επιχειρήσεις, προκειμένου να επιτύχουν τον ψηφιακό μετασχηματισμό τους, οφείλουν να σχεδιάσουν την κατάλληλη **ψηφιακή στρατηγική**, η οποία θα

περιλαμβάνει τους ακριβείς στόχους και τις δράσεις, υπό ένα πλαίσιο προκαθορισμένων κανόνων.

2. Οι επιχειρήσεις για να μπορέσουν να προσαρμοστούν στο συνεχές μεταβαλλόμενο περιβάλλον, οφείλουν να είναι περισσότερο **ευέλικτες** ως προς τις οργανωτικές δομές τους.
3. Οι εργαζόμενοι των επιχειρήσεων για να μπορούν να ανταπεξέλθουν στις ολοένα και περισσότερο σύνθετες εργασίες, οφείλουν να αποκτήσουν **εξειδίκευση** στην πληροφορική, αναπτύσσοντας τις δεξιότητές τους.
4. Οι επιχειρήσεις, στα πλαίσια της **καινοτομίας**, πρέπει να τροποποιούν συνεχώς την επιχειρηματική τους δομή σε συνάρτηση με την εξέλιξη της τεχνολογίας, προκειμένου να επωφελούνται από αυτές π.χ. αυτοματισμοί, τυποποιήσεις κ.α.
5. Οι επιχειρήσεις για να είναι ικανές να χρησιμοποιήσουν την τεχνολογία και να **συνεργαστούν** με διάφορους φορείς, πρέπει να διαμορφώσουν τις οργανωτικές δομές τους.
6. Τέλος, οι επιχειρήσεις πρέπει να υιοθετήσουν μια πιο **προοδευτική κουλτούρα**, η οποία θα προωθεί τη δημιουργικότητα, χωρίς να αγνοεί την ανάληψη των κινδύνων, και θα μπορεί να εξασφαλίσει την επιτυχία του τεχνολογικού μετασχηματισμού.

Ο ψηφιακός μετασχηματισμός μιας επιχείρησης, παρά τις ευκαιρίες που μπορεί να προσφέρει, μπορεί να είναι απειλή για τις παραδοσιακές επιχειρήσεις (Fischer et al., 2020). Η ψηφιακή μετάβαση είναι πιθανό να δημιουργήσει προβλήματα στις υπάρχουσες δομές μιας επιχείρησης, καθιστώντας αναγκαία την αναδιάρθρωσή της, η οποία με την σειρά της μπορεί να οδηγήσει στην απαξίωση και τελικά στην απομάκρυνση από τα υπάρχοντα επιχειρηματικά μοντέλα (Verhoef et al., 2021). Μάλιστα, η ορμητική είσοδος των νέων τεχνολογιών, ιδιαίτερα στην παραγωγική διαδικασία, ενδέχεται να ευνοήσει τον εκφυλισμό των οργανώσεων ΚΑΛΟ μετατρέποντάς τες σε συμβατικές επιχειρήσεις (Σεργάκη κ.α., 2023, σελ.155).

3.3 Ψηφιακά εργαλεία και Ανοιχτές Τεχνολογίες

Ψηφιακά εργαλεία

Οι ψηφιακές τεχνολογίες όπως οι ψηφιακές πλατφόρμες¹, ψηφιακές εφαρμογές² (apps), οι Τεχνολογίες Κατανεμημένου Καθολικού³ (DLT), το Διαδίκτυο των Πραγμάτων⁴ (IoT), το cloud computing⁵ και η τεχνητή νοημοσύνη⁶ (AI) προσφέρουν μία πληθώρα ψηφιακών εργαλείων για την ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας. Στον Πίνακα 3 του Παραρτήματος Β παρουσιάζεται μια σειρά από αντιπροσωπευτικά εγχειρήματα κοινωνικής οικονομίας που έχουν υιοθετήσει τις παραπάνω ψηφιακές τεχνολογίες.

Η διάδοση της χρήσης των ψηφιακών εργαλείων για τον ψηφιακό μετασχηματισμό της κοινωνικής οικονομίας προωθείται μέσω συλλογικών δράσεων. Υπάρχουν διεθνώς ποικίλες δράσεις που στοχεύουν στην ενθάρρυνση των οργανισμών κοινωνικής οικονομίας για υιοθέτηση ψηφιακών τεχνολογιών. Χαρακτηριστική είναι η δράση που αναπτύσσεται μέσω των εκδηλώσεων Hackathons⁷ όπου ωθούνται οι κοινωνικοί επιχειρηματίες και οι οργανισμοί ΚΑΟ να πειραματιστούν με το DLT, την Τεχνητή Νοημοσύνη και άλλες τεχνολογίες. Επίσης, αξίζει να αναφερθεί ότι ο οργανισμός Social Economy Europe⁸ διοργάνωσε το 2022 την εκδήλωση Social Good week με θέμα «Κοινωνική Τεχνολογία για Όλους», στην οποία παρουσιάστηκαν εγχειρήματα κοινωνικής οικονομίας και συζητήθηκαν θέματα γύρω από τα ψηφιακά κοινά, τις συνεταιριστικές πλατφόρμες, τις ψηφιακές κοινωνικές καινοτομίες κ.α. («Social Tech for

¹«Μια ψηφιακή πλατφόρμα είναι μια ηλεκτρονική υποδομή που βασίζεται σε λογισμικό που διευκολύνει τις αλληλεπιδράσεις και τις συναλλαγές μεταξύ των χρηστών. Οι ψηφιακές πλατφόρμες συνδέουν ανθρώπους, επιχειρήσεις ή οργανισμούς για εμπορικούς και κοινωνικούς σκοπούς.» (Digital platform, 2023)

²«Μια ψηφιακή εφαρμογή είναι ένα πρόγραμμα υπολογιστή που δημιουργήθηκε για να εκτελέσει ή να διευκολύνει μια εργασία σε μια υπολογιστική συσκευή.» (Vargas-Hernández, 2021)

³«Ένα κατανεμημένο καθολικό είναι η συναίνεση των αναπαραγόμενων, κοινών και συγχρονισμένων ψηφιακών δεδομένων που είναι γεωγραφικά κατανεμημένα σε πολλούς ιστότοπους, χώρες ή ιδρύματα.» (Distributed ledger, 2023)

⁴«IoT είναι συνδεδεμένα αντικείμενα και συσκευές που είναι εξοπλισμένα με αισθητήρες, λογισμικό και άλλες τεχνολογίες που τους επιτρέπουν να μεταδίδουν και να λαμβάνουν δεδομένα.» («What is IoT?», n.d.)

⁵«Το υπολογιστικό νέφος (cloud computing) είναι η διάθεση υπολογιστικών πόρων μέσω διαδικτύου (π.χ. servers, apps κλπ), από κεντρικά συστήματα που βρίσκονται απομακρυσμένα από τον τελικό χρήστη, τα οποία τον εξυπηρετούν αυτοματοποιώντας διαδικασίες, παρέχοντας ευκολίες και ευελιξία σύνδεσης.» (Υπολογιστικό νέφος, 2023)

⁶«Ο όρος τεχνητή νοημοσύνη αφορά τον κλάδο της πληροφορικής ο οποίος ασχολείται με τη σχεδίαση και την υλοποίηση υπολογιστικών συστημάτων που μιμούνται στοιχεία της ανθρώπινης συμπεριφοράς τα οποία υπονοούν έστω και στοιχειώδη ευφυΐα: μάθηση, προσαρμοστικότητα, εξαγωγή συμπερασμάτων, κατανόηση από συμφραζόμενα, επίλυση προβλημάτων κλπ.» (Τεχνητή νοημοσύνη, 2023)

⁷ Hackathon είναι μια εκδήλωση με σκοπό τη δημιουργία λογισμικού ή υλικού μέχρι το τέλος της εκδήλωσης. Συνήθως διαρκεί 24-48 ώρες. (Hackathon, 2023)

⁸ Social Economy Europe (<https://www.socialeconomy.eu.org/about/>) είναι οργανισμός που εκπροσωπεί 2.8 εκατομ. κοινωνικών οργανισμών και επιχειρήσεων της Ευρώπης στους ευρωπαϊκούς θεσμούς.

All’’, n.d.). Στην εκδήλωση συμμετείχε η ομάδα του Social Good Accelerator (<https://socialgoodaccelerator.eu/fr/story/>), ένα ευρωπαϊκό δίκτυο μελών που υποστηρίζει οργανισμούς κοινωνικής οικονομίας στην ψηφιακή τους μετάβαση μέσω του Social Tech, τη χρήση δηλαδή της τεχνολογίας για την επίτευξη κοινωνικών σκοπών.

Ανοιχτές τεχνολογίες

Οι ανοιχτές τεχνολογίες αποτελούν ανοικτά πρότυπα και πρακτικές με σκοπό τη διαλειτουργικότητα⁹ η οποία παρέχεται αποδοτικότερα μέσω του ανοιχτού κώδικα (Βασιλείου, 2022).

Ο ανοιχτός κώδικας μπορεί να αναφέρεται σε λογισμικό ή υλικό με ελεύθερη πρόσβαση και τροποποίηση κώδικα. Λογισμικό ανοιχτού κώδικα είναι ένας τύπος λογισμικού ο πηγαίος κώδικας του οποίου εκδίδεται με άδεια και ο κάτοχος των πνευματικών δικαιωμάτων παραχωρεί στους χρήστες τα δικαιώματα επεξεργασίας, τροποποίησης και διανομής του λογισμικού. Το υλικό ανοιχτού κώδικα αποτελείται από φυσικά μέρη τεχνολογίας που σχεδιάζονται και προσφέρονται από εκείνους που το αναπτύσσουν μέσω της χρήσης δημόσια κοινοποιημένων πληροφοριών σχεδίασης. (Majchrzak et. al., 2016, σελ.10)

Οι ανοικτές τεχνολογίες δίνουν τη δυνατότητα στο χρήστη να τις χρησιμοποιήσει, τροποποιήσει, αναπαράγει ή/και εξελίξει με τέτοιον τρόπο ώστε να εξυπηρετούνται οι δικές του ανάγκες. Το κυριότερο πλεονέκτημά τους είναι το χαμηλό (ή μηδαμινό) κόστος κτήσης και χρήσης τους γεγονός που συμβάλλει σημαντικά στη μείωση του αρχικού επενδυτικού κεφαλαίου για την ανάπτυξη των προϊόντων και υπηρεσιών. Ένα από τα χαρακτηριστικά που αποδίδονται ως κίνητρα για τη χρήση ανοιχτών τεχνολογιών από τις κοινωνικές επιχειρήσεις είναι αφενός το χαμηλό κόστος και αφετέρου η δυνατότητα να προσφέρουν στα ενδιαφερόμενα μέρη τους το “ανοιχτό” προϊόν σε χαμηλή τιμή.

Ένα ακόμα πλεονέκτημα των ανοικτών τεχνολογιών είναι ότι η ανάπτυξη ενός ανοιχτού λογισμικού βασίζεται σε ένα δίκτυο χρηστών το οποίο διαμορφώνει μία κοινότητα τα μέλη της οποίας αναφέρουν προβλήματα, κάνουν προτάσεις, βελτιώνουν την εργονομία

⁹«Διαλειτουργικότητα είναι η ικανότητα ανόμοιων και διαφορετικών οργανισμών να αλληλεπιδρούν προς αμοιβαία επωφελείς και συμφωνημένους κοινούς στόχους που περιλαμβάνουν την ανταλλαγή Πληροφοριών και γνώσεων μεταξύ των οργανισμών μέσω των επιχειρηματικών διαδικασιών που υποστηρίζουν μέσω της ανταλλαγής δεδομένων μεταξύ των αντίστοιχων Συστημάτων ΤΠΕ.» (Βασιλείου, 2022)

και την αισθητική, προσφέρουν εκπαίδευση κ.λπ. Αυτή η κοινότητα χρηστών συνδιαμορφώνει το προϊόν/υπηρεσία και ταυτόχρονα επιτυγχάνει τη διάδοσή του με σχεδόν μηδενικό κόστος ανάπτυξης και marketing. (Παπανικολάου, 2022, σελ.180-181).

Πράγματι, το ανοιχτό λογισμικό είναι ένα ψηφιακό κοινό¹⁰ βασισμένο στην ομότιμη παραγωγή¹¹ από το οποίο μπορούν όλοι να επωφεληθούν. Η ομότιμη παραγωγή αφορά στον διαμοιρασμό της πληροφορίας και στην από κοινού παραγωγή ενός προϊόντος/υπηρεσίας που αποτελεί το βασικό σκοπό της. Για την επίτευξή του, είναι σημαντικό τα μέλη της ομάδας ενός τέτοιου εγχειρήματος να λειτουργούν υπό τις αξίες της προσφοράς, συνεργασίας, ισότητας και αλληλεγγύης και υπό ένα πλαίσιο κοινού οράματος χωρίς τον παράγοντα του κέρδους (Κωστάκης, 2012, σελ.15). Έτσι δημιουργείται ένας κύκλος: όσο περισσότεροι χρήστες υπάρχουν, τόσο μεγαλώνει η κοινότητα και τόσο περισσότερο μπορεί να βελτιωθεί το λογισμικό, γεγονός που προσελκύει ακόμη περισσότερους χρήστες.

Οι ανοικτές τεχνολογίες παράγονται και αναπτύσσονται από ποικίλες μορφές οικοσυστημάτων όπως αυτοοργανωμένες κοινότητες, ερευνητικά ιδρύματα, κοινωνικοί επιχειρηματικοί φορείς κ.α. (Παπανικολάου, 2022, σελ.179). Η χρήση του ανοιχτού κώδικα ως προσέγγιση στην Τεχνολογία -κοινωνικο-οικονομικό σύστημα- είναι ευρέως διαδομένη σε οργανισμούς ΚΑΛΟ λόγω κυρίως της κοινής φιλοσοφίας των ανοιχτών τεχνολογιών με τις αρχές της κοινωνικής οικονομίας (Majchrzak et. al., 2016, σελ.10). Οι κοινωνικές επιχειρήσεις χρησιμοποιούν και αναπτύσσουν λύσεις ανοικτών τεχνολογιών με σκοπό να προσφέρουν στους συνεργάτες-πελάτες τους ελευθερία, ανοικτότητα και περιθώρια αναβάθμισης σε αντίθεση με τις καπιταλιστικές τεχνολογικές επιχειρήσεις οι οποίες αναπτύσσουν κλειστό λογισμικό καθοδηγούμενες από τον ανταγωνισμό. Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί ότι στην πλατφόρμα <https://coorhub.io/orgs/> είναι καταγεγραμμένες 81 κοινωνικές επιχειρήσεις και οργανισμοί, κυρίως από την Αμερική και την Ευρώπη, οι οποίες χρησιμοποιούν τεχνολογίες ανοιχτού κώδικα (Πίνακας 4 στο Παράρτημα Γ). Σημειώνεται ότι στην πλατφόρμα δεν έχουν καταγραφεί ελληνικά εγχειρήματα.

¹⁰ Κατά τον Bollier (2016, σελ.174), «ένα κοινό μπορεί να προκύψει οποτεδήποτε μια ομάδα ανθρώπων αποφασίσει ότι επιθυμεί να διαχειριστεί έναν πόρο με τρόπο συλλογικό, με ιδιαίτερη φροντίδα για τη δίκαιη πρόσβαση, χρήση και μακρόπροση διακυβέρνησή του».

¹¹ Η ομότιμη παραγωγή (peer production) αποτελεί μία διαδικασία συλλογής και ανταλλαγής, κυρίως, άυλων πόρων μεταξύ των συνεργαζόμενων και αυτοοργανωμένων υποκειμένων μιας κοινότητας τα οποία συμμετέχουν σε ισότιμη βάση για την επίτευξη ενός κοινού στόχου (Καβουλάκος & Γριτζάς, 2015, σελ.39.)

3.4 Ψηφιακές τεχνολογίες και κοινωνικός αντίκτυπος

Ο όρος κοινωνικός αντίκτυπος αναφέρεται στην «αξία που δημιουργήθηκε ως αποτέλεσμα δραστηριότητας» (Emerson et al., 2000) ή/και στην «αξία που εισπράττουν οι δικαιούχοι και όσοι επηρεάζονται» (Kolodinsky et al., 2006) και είναι ισοδύναμος του όρου κοινωνική αξία (Bassi, 2013).

Οι κοινωνικές επιχειρήσεις και, γενικότερα, οι οργανισμοί ΚΑΛΟ είναι σχεδιασμένοι με σκοπό τη δημιουργία κοινωνικής αξίας για την αντιμετώπιση κοινωνικών προκλήσεων. Η χρήση ψηφιακών τεχνολογιών ενδέχεται να ενδυναμώσει πρωτοβουλίες κοινωνικής επιχειρηματικότητας οι οποίες δημιουργούν κοινωνική αξία. Σύμφωνα με την Έκθεση Χαρτογράφησης Κοινωνικής Καινοτομίας (Social Innovation Mapping Report, 2014) του Ιδρύματος Intel και του οργανισμού Ashoka, οι κοινωνικοί επιχειρηματίες που χρησιμοποιούν με επιτυχία την Τεχνολογία Πληροφοριών και Επικοινωνιών ακολουθούν κοινές τεχνολογικές και ψηφιακές πρακτικές, ακόμη και σε πολύ διαφορετικά περιβάλλοντα, με σκοπό τη δημιουργία κοινωνικού αντίκτυπου. Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι οι ψηφιακές τεχνολογίες ενδέχεται να μη συμβάλλουν πάντα άμεσα στη δημιουργία κοινωνικού αντίκτυπου, όμως επιδρούν θετικά στον εκμοντερνισμό της κοινωνικής οικονομίας. Άλλωστε μία σύγχρονη κοινωνική οικονομία μπορεί να αντιμετωπίσει τις κοινωνικές προκλήσεις πιο αποτελεσματικά (Gagliardi et. al., 2020, σελ.12).

Ο κοινωνικός αντίκτυπος είναι μείζονος σημασίας για τις κοινωνικές επιχειρήσεις γιατί αφενός ο σχεδιασμός του επιχειρηματικού τους μοντέλου περιλαμβάνει την κοινωνική τους αποστολή και αφετέρου αποτελεί ένα σημαντικό κριτήριο για την πρόσβασή τους σε πηγές χρηματοδότησης όπως ευρωπαϊκά και κρατικά κονδύλια/προγράμματα, φορείς μικροπιστώσεων και κοινωνικούς επενδυτές/επιχειρηματικούς αγγέλους (GECES, 2014). Οι ψηφιακές τεχνολογίες μπορούν να βοηθήσουν σημαντικά στην ενίσχυση της προβολής της κοινωνικής οικονομίας, κατά συνέπεια και στην προσέλκυση επενδυτών και στη δικτύωση με πιθανούς συνεργάτες αλλά και στην αποτελεσματικότερη επίτευξη του κοινωνικού σκοπού. Οι δυνατότητες που προσφέρουν οι ψηφιακές τεχνολογίες μπορούν να βοηθήσουν τις κοινωνικές επιχειρήσεις να επιδιώξουν πιο αποτελεσματικά την κοινωνική τους αποστολή και να παραμείνουν βιώσιμες. Για παράδειγμα, η παροχή των υπηρεσιών μέσω πλατφόρμας, δίνει τη δυνατότητα στις κοινωνικές επιχειρήσεις να έχουν πρόσβαση σε περισσότερους χρήστες, συνεπώς και σε μεγαλύτερη αγορά. Τέτοια

περίπτωση αποτελεί ο συνεταιρισμός Fairbnb¹² (<https://fairbnb.coop/>), ο οποίος ξεκίνησε τη λειτουργία του μέσω ψηφιακής πλατφόρμας στην Ιταλία αλλά γρήγορα επεκτάθηκε και σε άλλες ευρωπαϊκές πόλεις.

Οι ψηφιακές τεχνολογίες μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν για την υποστήριξη διαδικασιών λήψης αποφάσεων και μέτρησης και αξιολόγησης επιπτώσεων (κοινωνικών και περιβαλλοντικών). Για αυτούς τους σκοπούς υπάρχουν ποικίλες λύσεις λογισμικού ERP αλλά και ψηφιακά εργαλεία για τη μέτρηση κοινωνικού κυρίως αντίκτυπου. Συγκεκριμένα, για τη διαδικασία της μέτρησης κοινωνικού αντίκτυπου κοινωνικών επιχειρήσεων και οργανισμών απαιτείται η συλλογή ποιοτικών και ποσοτικών στοιχείων που σχετίζονται με τα συλλογικά και κοινωνικά οφέλη ως αποτέλεσμα των δράσεων για τις κοινωνικές αλλαγές όπως οι θέσεις εργασίας ευπαθών ομάδων, ο τρόπος που επανεπενδύεται το πλεόνασμα, η διαδικασία λήψης αποφάσεων κ.α. Για τη μέτρηση κοινωνικού αντίκτυπου διατίθενται ψηφιακά εργαλεία σε μορφή πλατφόρμας στην οποία εκχωρούνται τα δεδομένα από τα ίδια τα μέλη των κοινωνικών επιχειρήσεων ή/και τα ενδιαφερόμενα μέρη τους. Τα εργαλεία παρέχονται από οργανισμούς κοινωνικής οικονομίας (π.χ. Impact Institute¹³, κ.α.), από πρωτοβουλίες που προκύπτουν από τη συνεργασία πανεπιστημιακών ιδρυμάτων και μη κερδοσκοπικών οργανισμών/ιδρυμάτων (π.χ. Social Enterprise Impact Lab¹⁴, κ.α.) και από κρατικούς φορείς (π.χ. Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων Ελλάδος¹⁵ κ.α.) βοηθώντας τις κοινωνικές επιχειρήσεις να κατανοήσουν την επίδραση των λειτουργιών τους στα ενδιαφερόμενα μέρη και κατά πόσο επιτυγχάνουν τον κοινωνικό τους σκοπό μέσω των δραστηριοτήτων τους. Ορισμένα από τα ψηφιακά εργαλεία μέτρησης κοινωνικού αντίκτυπου για κοινωνικές επιχειρήσεις είναι τα εξής:

- The Measuring Up tool from Inspiring impact: <https://www.thinknpc.org/starting-to-measure-your-impact/>
- The Prove and Improve Toolkit from New Economics Foundation Consulting: <https://www.nefconsulting.com/training-capacity-building/resources-and-tools/>

¹² Ο συνεταιρισμός Fairbnb.coop είναι μια πλατφόρμα ενοικίασης διακοπών που προσφέρει το 50% των εσόδων της για την υποστήριξη της τοπικής κοινότητας.

¹³ https://www.impactinstitute.com/?gelid=CjwKCAjw6vnyiBhB_EiwAQJRoppkpevQo9NWYik_O4brAcwaJDyrfYqzWycjoUgpnXXm8wnydoPIJHhoCjhEQAvD_BwE

¹⁴ <https://www.seil.com.au/index.html>

¹⁵ <https://kalo.gov.gr/>

- The Demonstrating Value Workbook from Demonstrating Value <https://www.demonstratingvalue.org/resources/getting-started-toolkit>
- SEIL platform: <https://www.seil.com.au/register.html>
- The Social Entrepreneurship Evidence Space (SEES) tool: <https://seespace.com.au/explore/social-impacts/impact-measurement>
- The Impact Institute open-source software for impact measurement: <https://www.impactinstitute.com/products/impact-software/>
- Εργαλείο Αποτύπωσης Κοινωνικού Αντικτύπου του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων Ελλάδος: <https://koinonikosantiktypos.gov.gr/#!/formintro/641055266d2cf404d4b87d4d>

3.5 Χρηματοδοτικά εργαλεία για την ψηφιοποίηση των κοινωνικών επιχειρήσεων

3.5.1 Παραδοσιακές πηγές χρηματοδότησης

Όπως προαναφέρθηκε, μία κοινωνική επιχείρηση αποτελεί έναν φορέα κοινωνικής οικονομίας κύριος στόχος του οποίου είναι η δημιουργία κοινωνικού αντίκτυπου αντί της δημιουργίας κέρδους για τους ιδιοκτήτες ή/και τους μετόχους του. Έτσι, οι κοινωνικές επιχειρήσεις θεωρούνται (κυρίως από τους επενδυτές) επιχειρήσεις υψηλού κινδύνου, αντίληψη που επιφέρει εμπόδια και δυσκολίες στη χρηματοδότησή τους (GECES, 2016), με αποτέλεσμα να απειλείται η χρηματοοικονομική τους βιωσιμότητα.

Η χρηματοοικονομική βιωσιμότητα αναδεικνύει την ικανότητα της επιχείρησης να ανταποκρίνεται στις παραγωγικές και οικονομικές της υποχρεώσεις ενώ συνεχίζει να λειτουργεί στο εγγύς μέλλον. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις έχουν επιπλέον μια κοινωνική αποστολή να εκπληρώσουν, επομένως η οικονομική βιωσιμότητα ενισχύει τη δυνατότητά τους να συνεχίσουν να εξυπηρετούν τους ευάλωτους μακροπρόθεσμα. (Orpean, 2018, σελ.1)

Σε παγκόσμιο επίπεδο, έχει αναγνωριστεί η ανάγκη για χρηματοοικονομικά μέσα που λαμβάνουν υπ' όψιν τις κοινωνικές διαστάσεις των κοινωνικών επιχειρήσεων και τον βραδύτερο ρυθμό ανάπτυξης των επιχειρηματικών τους μοντέλων. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση των κοινωνικών επενδύσεων, των προγραμμάτων κοινωνικής χρηματοδότησης και των χρηματοδοτικών εργαλείων για τις κοινωνικές επιχειρήσεις.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, για την ενίσχυση της χρηματοδότησης των κοινωνικών επιχειρήσεων, προώθησε χρηματοδοτούμενα προγράμματα. Την ίδια στιγμή ιδιωτικοί οργανισμοί όπως εταιρείες μέσω προγραμμάτων ΕΚΕ, ιδρύματα, μεμονωμένοι επενδυτές και δημοτικοί φορείς (κυρίως μέσω δημόσιων συμβάσεων), στηρίζουν τις κοινωνικές επιχειρήσεις τόσο κατά το στάδιο της εκκίνησής τους όσο και κατά το στάδιο της ανάπτυξης παρέχοντας κεφάλαια αλλά και συμβουλευτικές υπηρεσίες προκειμένου να αντιμετωπίσουν τις επιχειρηματικές προκλήσεις και να επιτύχουν την ισορροπία μεταξύ της δημιουργίας κοινωνικού αντίκτυπου και της επίτευξης της χρηματοοικονομικής βιωσιμότητας.

Εκτός από αυτές τις πηγές χρηματοδότησης, μία κοινωνική επιχείρηση μπορεί να αντλήσει κεφάλαιο από τις συνεταιριστικές μερίδες των μελών (συνεταιριστικό κεφάλαιο), δωρεές, δανεισμό, αποθεματικό, πλεόνασμα, τα κέρδη από την πώληση των προϊόντων/υπηρεσιών που προσφέρει αλλά και από επιδοτήσεις/επιχορηγήσεις, επενδύσεις σε μετοχές κ.α.

3.5.2 Ευρωπαϊκά χρηματοδοτικά εργαλεία για την ψηφιοποίηση των κοινωνικών επιχειρήσεων

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρέχει ειδική χρηματοδότηση και επενδυτικά μέσα για την ενίσχυση των κοινωνικών επιχειρήσεων στη δημιουργία κοινωνικού αντίκτυπου και κοινωνικής καινοτομίας¹⁶ μέσα από προγράμματα που αφορούν την καινοτομία, την επιχειρηματική ανάπτυξη, την ψηφιοποίηση, την αγροτική ανάπτυξη και την κυκλική οικονομία. Πόροι όπως το EU Funding Toolkit¹⁷ από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρέχουν συνοπτικές πληροφορίες σχετικά με τη διαθέσιμη χρηματοδότηση και τον τρόπο πρόσβασης σε αυτήν.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ξεκίνησε το Σχέδιο Δράσης της ΕΕ για την Κοινωνική Οικονομία (SEAP) τον Δεκέμβριο του 2021, ανακοινώνοντας χρηματοδοτικά προγράμματα για τη βελτίωση της πρόσβασης στη χρηματοδότηση των κοινωνικών επιχειρήσεων και των οργανώσεων που τις υποστηρίζουν. Το σχέδιο απαρτίζεται από 10 πρωτοβουλίες δράσεων

¹⁶ Σύμφωνα με το άρθρο 2 του Νόμου 4430/2016: «Ως κοινωνική καινοτομία ορίζεται η παραγωγή προϊόντων και η παροχή υπηρεσιών, οι οποίες αποσκοπούν στην ικανοποίηση κοινωνικών αναγκών, τη συμπλήρωση παραγωγής και κατανάλωσης, την εναρμόνιση προσφοράς και ζήτησης και τη διαμόρφωση νέου τύπου κοινωνικών σχέσεων βασιζομένων στη συλλογικότητα και στην ισοτιμία και όχι στον ανταγωνισμό.»

¹⁷ https://euclidnetwork.eu/wp-content/uploads/2022/12/eu-funding-toolkit_final_2022.pdf

με σκοπό την ενίσχυση της κοινωνικής οικονομίας έως το 2030 και περιλαμβάνουν δράσεις (Euclid Network, 2022, σελ.15) :

- για την ανάπτυξη πολιτικών και νομικών πλαισίων,
- για την ανάπτυξη κρατικών ενισχύσεων,
- για καλύτερη πρόσβαση στις αγορές,
- για την προώθηση της κοινωνικής οικονομίας σε τοπικό και διεθνές επίπεδο,
- για την υποστήριξη και ανάπτυξη των ικανοτήτων των μελών,
- για τη βελτίωση της πρόσβασης στη χρηματοδότηση,
- για την πράσινη και **ψηφιακή μετάβαση**

Η πρόσβαση στη χρηματοδότηση αποτελεί το τελικό στάδιο της διαδικασίας καθώς προηγείται η υποβολή σχετικής αίτησης. Η χρηματοδότηση που αιτούνται οι φορείς μπορεί να λάβει τη μορφή επιχορηγήσεων, δανείων και εγγυήσεων αλλά και τη δυνατότητα υποβολής προσφορών για συμβάσεις (διαγωνισμοί) για την παροχή αγαθών και υπηρεσιών.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρέχει χρηματοδότηση διάφορων μορφών (Euclid Network, 2022, σελ.17):

- **Επιχορηγήσεις**

Δίνονται σε οργανισμούς (και περιστασιακά σε μεμονωμένα άτομα), συνήθως με βάση τις προτάσεις έργων που υποβάλλονται από τους αιτούντες ως ανταπόκριση σε αντίστοιχες προσκλήσεις.

- **Χρηματοοικονομικά μέσα**

Δάνεια, εγγυήσεις και ίδια κεφάλαια που παρέχονται σε επιχειρήσεις.

- **Χρηματικά έπαθλα**

Στο πλαίσιο οργανωμένων διαγωνισμών, οι επιχειρήσεις συχνά επωφελούνται επίσης από τη δωρεάν δημοσιότητα και προβολή.

- **Αγορά Υπηρεσιών**

Έργα και προϊόντα από την αγορά με πρόσκληση -απευθυνόμενη σε επιχειρήσεις- για διαγωνισμούς με δημόσιες συμβάσεις.

Τα διαθέσιμα χρηματοδοτικά προγράμματα με βάση το Σχέδιο Δράσης της ΕΕ αποτυπώνονται στον Πίνακα 5.

Πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι το νέο πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο (ΠΔΠ) της ΕΕ έχει επιφέρει αλλαγές στα προγράμματα που σχετίζονται περισσότερο με τις κοινωνικές επιχειρήσεις και τους οργανισμούς κοινωνικής οικονομίας ως εξής (Euclid Network, 2022, σελ.24) :

- Το πρόγραμμα EaSI¹⁸ εμπίπτει πλέον στο πρόγραμμα ESF+.
- Το COSME¹⁹ μεταφέρθηκε στο InvestEU πρόγραμμα.
- Το Erasmus+ παρέμεινε αλλά διευρύνθηκε, με ορισμένες σημαντικές ενημερώσεις που συνδέονται με την υιοθέτηση του συμφώνου για τις δεξιότητες και την ανάγκη μετάβασης προς την ψηφιοποίηση και την πράσινη οικονομία.
- Το Horizon 2020²⁰ έγινε Horizon Europe.

	Βιώσιμη Ανάπτυξη και Πράσινη Μετάβαση	Κοινωνική Ένταξη	Εργασιακή Απασχόληση και Δεξιότητες	Ψηφιοποίηση	Διεθνής Συνεργασία και Ανάπτυξη	Πρόσβαση στη χρηματοδότηση
ESF+		•	•	•		•
Horizon Europe	•			•	•	
InvestEU						•
The European Single Market Programme	•		•			•

¹⁸ Το πρόγραμμα EaSI είναι ένα πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης που αποσκοπεί στην προώθηση της απασχόλησης και της κοινωνικής καινοτομίας (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, χ.χ.).

¹⁹ https://single-market-economy.ec.europa.eu/smes/cosme_en

²⁰ https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-2020_en

Erasmus+	•	•	•	•	•	
Interreg	•					
European Neighbourhood Instrument			•			•
European Regional Development Fund	•					
Citizens, Equality, Rights & Values		•	•			
Global Europe			•		•	
AMIF		•			•	
Digital Europe (DIGITAL)			•			
EEA & Norway Grants			•	•		

Πίνακας 5 Διαθέσιμα χρηματοδοτικά προγράμματα βάσει του Σχεδίου Δράσεως της ΕΕ
https://euclidnetwork.eu/wp-content/uploads/2022/12/eu-funding-toolkit_final_2022.pdf

Όπως προκύπτει από τον Πίνακα 5, τα προγράμματα που αφορούν την **ψηφιοποίηση**²¹ είναι τα: Digital Europe(DIGITAL), Horizon Europe, Erasmus+, ESF+.

Ενώ τα προγράμματα που αφορούν την **πρόσβαση στη χρηματοδότηση** είναι τα: ESF+, InvestEU, The European Single Market Programme, European Regional Development Fund.

²¹ Η ΕΕ ορίζει την ψηφιοποίηση ως «τη συνεχή ενοποίηση ψηφιακών τεχνολογιών και ψηφιοποιημένων δεδομένων σε ολόκληρη την οικονομία και την κοινωνία» (Euclid Network, 2022, σελ.20).

Σύμφωνα με το EU Funding Toolkit (Euclid Network, 2022, σελ.26-78), ισχύουν τα παρακάτω:

Το Πρόγραμμα **Digital Europe (DIGITAL)** είναι ένα νέο πρόγραμμα χρηματοδότησης για την παροχή ψηφιακής τεχνολογίας με στόχο την επιτάχυνση του ψηφιακού μετασχηματισμού των μικρομεσαίων κυρίως επιχειρήσεων. Ο προϋπολογισμός του προγράμματος για την περίοδο 2021-2027 ανέρχεται στα 7,5 δισ. ευρώ.

Μέσω του προγράμματος παρέχεται χρηματοδότηση σε πέντε βασικούς τομείς:

- Υπερυπολογιστές.
- Τεχνητή νοημοσύνη.
- Κυβερνασφάλεια.
- Προηγμένες ψηφιακές δεξιότητες.
- Διασφάλιση ευρείας χρήσης ψηφιακών τεχνολογιών, μέσω των Ευρωπαϊκών Κόμβων Ψηφιακής Καινοτομίας (EDIH).

Το **Horizon Europe** είναι ο διάδοχος του Horizon 2020 και είναι το μεγαλύτερο πρόγραμμα έρευνας και καινοτομίας της ΕΕ. Για την περίοδο 2021-2027, ο προϋπολογισμός του αυξήθηκε από 80 δισ. ευρώ σε 95,5 δισ. ευρώ. Στόχος του είναι η άρση των εμποδίων στην καινοτομία και η διευκόλυνση της από κοινού δημιουργίας καινοτομίας του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα.

Το Horizon Europe στοχεύει στην επίτευξη:

- της αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής,
- της διευκόλυνσης της συνεργασίας και της ενίσχυσης του αντίκτυπου της έρευνας και της καινοτομίας,
- της υποστήριξης της δημιουργίας και της διάδοσης της γνώσης και των τεχνολογιών,
- της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας, της τόνωσης της οικονομικής ανάπτυξης, της προώθησης της επιχειρηματικής ανταγωνιστικότητας και της βελτιστοποίησης του επενδυτικού αντίκτυπου.

Το πρόγραμμα **Erasmus+** υποστηρίζει και προωθεί την εκπαίδευση, την κατάρτιση και τον αθλητισμό στην Ευρώπη. Για την περίοδο 2014-2020, παρείχε ευκαιρίες σπουδών, κατάρτισης και εθελοντισμού σε πάνω από 4 εκατομμύρια Ευρωπαίους. Για το 2021-2027, ο συνολικός προϋπολογισμός είναι 26,2 δισ. ευρώ. Για τη συγκεκριμένη χρονική διάρκεια, το Erasmus+ έχει ενσωματώσει τρεις βασικές προτεραιότητες:

- Έμφαση στην προσέγγιση ατόμων με λιγότερες ευκαιρίες (λόγω κοινωνικοοικονομικών ή γεωγραφικών περιορισμών). Αυτό αφορά άτομα κάθε ηλικίας και υπόβαθρου, άτομα με αναπηρία, άτομα που εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο, άνεργους, άτομα που ζουν σε απομακρυσμένες περιοχές, θύματα κοινωνικού αποκλεισμού ή/και κοινωνικών διακρίσεων κ.λπ.
- Διευκόλυνση της πρόσβασης στην ψηφιακή μάθηση και ανάπτυξη ψηφιακών δεξιοτήτων.
- Υποστήριξη της οικολογικής μετάβασης, οικοδόμηση ικανοτήτων που σχετίζονται με τη βιωσιμότητα.

Το **ESF+** διαδέχεται το πρόγραμμα ESF και στοχεύει στην ενίσχυση της κοινωνικής οικονομίας στην Ευρώπη και στην προώθηση της δημιουργίας δίκαιης και βιώσιμης απασχόλησης. Ο συνολικός προϋπολογισμός του ESF+ είναι 99,3 δισεκατομμύρια ευρώ για την περίοδο 2021-2027. Βασικά στοιχεία του νέου ESF+ είναι η τριπλή μετάβαση σε μια πράσινη, βιώσιμη και ψηφιακή οικονομία.

Το ESF+ έχει καθορίσει τους εξής τομείς προτεραιότητας για την τρέχουσα προγραμματική περίοδο:

- Αναβάθμιση των δεξιοτήτων για τη μετάβαση σε μια πράσινη και ψηφιακή οικονομία. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην υποστήριξη των νέων που έχουν πληγεί δυσανάλογα από την κρίση του Covid-19 με σκοπό την απόκτηση προσόντων και την εύρεση εργασίας.
- Διακρατική συνεργασία για την προώθηση της κοινωνικής καινοτομίας σε ολόκληρη την ΕΕ.
- Άμεση υποστήριξη για την κοινωνική καινοτομία μέσω του προγράμματος για την Απασχόληση και την Κοινωνική Καινοτομία (EaSI). Βασίζεται στο προηγούμενο πρόγραμμα EaSI 2014-2020.

4. Ερευνητικά ερωτήματα και Μεθοδολογία έρευνας

4.1 Ερευνητικά ερωτήματα

Η παρούσα έρευνα διεξήχθη με σκοπό την ανάδειξη της σημασίας του ψηφιακού μετασχηματισμού της κοινωνικής οικονομίας και των οργανισμών που την αποτελούν ως διαδικασία που δημιουργεί ή ενισχύει τον κοινωνικό τους αντίκτυπο. Τα κύρια ερωτήματα στα οποία εστιάζει η έρευνα είναι τα ακόλουθα:

- Κατά πόσο οι κοινωνικές επιχειρήσεις που μελετώνται στην παρούσα έρευνα χρησιμοποιούν ψηφιακές τεχνολογίες;
- Με ποιον τρόπο εξασφαλίζουν τη χρηματοοικονομική βιωσιμότητά τους;
- Πώς επιδρά η χρήση ψηφιακών τεχνολογιών στη δημιουργία κοινωνικού αντίκτυπου;

4.2 Μεθοδολογία έρευνας

Στην παρούσα διατριβή χρησιμοποιείται η μεθοδολογία της μελέτης περίπτωσης της ελληνικής ΚΟΙΝΣΕΠ commonslab και του ισπανικού συνεταιρισμού Coopdevs (κεφ.5). Ως μελέτη περίπτωσης (case study) ορίζεται η εμπειρική μελέτη ενός σύγχρονου φαινομένου σε βάθος και εντός του πραγματικού του πλαισίου (Yin, 2014, σελ.16). Το βασικότερο πλεονέκτημα της μελέτης περίπτωσης έναντι άλλων μεθοδολογικών εργαλείων είναι η εκτενής περιγραφή του φαινομένου σε πραγματικό χρόνο. Ως εκ τούτου, η μελέτη περίπτωσης κατέστη η καταλληλότερη μεθοδολογία για τη διερεύνηση του ψηφιακού μετασχηματισμού της κοινωνικής οικονομίας.

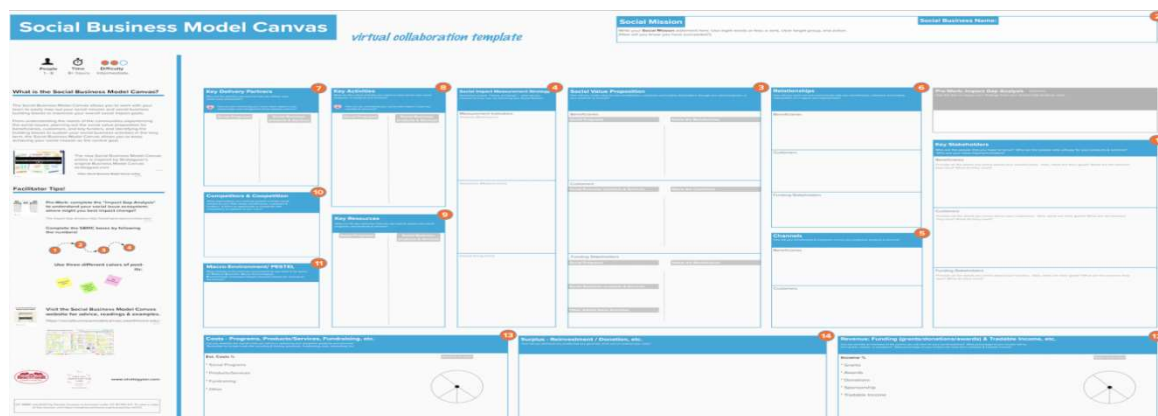
Προκειμένου να απαντηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα, διεξήχθη ποιοτική έρευνα. Ποιοτική είναι «η έρευνα που πραγματοποιείται χωρίς τη χρησιμοποίηση αριθμητικών δεδομένων και μαθηματικών υπολογισμών» (Ισαρη & Πουρκός, 2016, σελ. 13). Στο πλαίσιο της ποιοτικής έρευνας της παρούσας εργασίας, χρησιμοποιήθηκε α) η ηλεκτρονική ημιδομημένη²² προσωπική συνέντευξη με τον πρόεδρο και εργαζόμενο μέλος, κ.Μπριτζολάκη Μανώλη, ως ερευνητική μέθοδος για την ΚΟΙΝΣΕΠ commonslab και β) η εμπεριστατωμένη βιβλιογραφική έρευνα για τον συνεταιρισμό Coopdevs

²² Στην ημιδομημένη συνέντευξη οι ερωτήσεις είναι προκαθορισμένες ωστόσο είναι πιθανή η τροποποίηση της διάταξης ή/και της διατύπωσής τους κατά βούληση του συνεντευκτή (Robson, 2007, σελ. 321).

προκειμένου να διερευνηθούν και αναδειχθούν οι λειτουργίες και δραστηριότητες που αναπτύσσουν οι δύο κοινωνικές επιχειρήσεις. Η συνέντευξη πραγματοποιήθηκε μέσω της διαδικτυακής πλατφόρμας skype και διήρκησε περίπου 1 ώρα και 30 λεπτά. Η βιβλιογραφική έρευνα για την κοινωνική επιχείρηση Coordevs πραγματοποιήθηκε μέσω διαδικτύου και βασίστηκε σε επιστημονικά άρθρα, εκθέσεις, οπτικοακουστικό υλικό, παρουσιάσεις κ.α. που αφορούν τη λειτουργία του συγκεκριμένου συνεταιρισμού.

4.3 Καμβάς Κοινωνικού Επιχειρηματικού Μοντέλου

Το μεγαλύτερο μέρος των ερωτήσεων που τέθηκαν στον συνεντευξιαζόμενο της commonslab και ταυτόχρονα απασχόλησαν την έρευνα για την Coordevs, απέρρευσαν από τα δομικά στοιχεία που αποτελούν τον καμβά κοινωνικού επιχειρηματικού μοντέλου (Social Business Model Canvas) (Εικόνα 1) σύμφωνα με το ψηφιακό πρότυπο²³ που ανέπτυξε και σχεδίασε η Denise Crossan²⁴. Ο SBMC βασίζεται στον αρχικό καμβά επιχειρηματικού μοντέλου της Strategyzer²⁵ και αποτελείται από 14 πλαίσια δομικών στοιχείων. Τα πλαίσια SBMC περιγράφουν τα πολύπλοκα συστήματα στα οποία υπάρχει το κοινωνικό ζήτημα, τις ανάγκες των κοινοτήτων που αντιμετωπίζουν αυτά τα ζητήματα, τον σχεδιασμό της κοινωνικής αποστολής, την πρόταση κοινωνικής αξίας και τις λειτουργίες που σχετίζονται με την κοινωνική επιχείρηση.

Εικόνα 1 Social Business Model Canvas

<https://socialbusinessmodelcanvas.swarthmore.edu/>

²³ <https://socialbusinessmodelcanvas.swarthmore.edu/>

²⁴ Επίκουρη Καθηγήτρια Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας στο Trinity College Dublin's Business School. <https://www.mural.co/templates/social-business-model-canvas>

²⁵ <https://www.strategyzer.com/canvas>

Ο σχεδιασμός του SBMC αποσκοπεί στη χαρτογράφηση της κοινωνικής αποστολής και των δομικών στοιχείων με σκοπό την επίτευξη και μεγιστοποίηση του κοινωνικού αντίκτυπου της κοινωνικής επιχείρησης. Τα δομικά στοιχεία του καμβά είναι τα ακόλουθα:

1. Βασικά ενδιαφερόμενα μέρη

Τα βασικά ενδιαφερόμενα μέρη είναι οι άνθρωποι και οι οργανισμοί που αλληλεπιδρούν στενά με την κοινωνική επιχείρηση και αποτελούνται από: τους ωφελούμενους, τους πελάτες και τους χρηματοδότες. Σημειώνεται ότι χρηματοδότες είναι ιδιώτες, οργανισμοί ή φορείς που προσφέρουν μια πηγή εισοδήματος, όπως δωρεές, επιχορηγήσεις, βραβεία κ.λπ.

2. Κοινωνική Αποστολή

Περιγραφή της κοινωνικής αποστολής της κοινωνικής επιχείρησης. Η κοινωνική αποστολή εμπεριέχει τις ομάδες που εξυπηρετούνται, τις δράσεις της κοινωνικής επιχείρησης και τις αλλαγές που επιθυμεί να συμβούν.

3. Πρόταση Κοινωνικής Αξίας

Περιγράφονται τα προϊόντα και οι υπηρεσίες που δημιουργούν αξία για τα βασικά ενδιαφερόμενα μέρη και όφελος για την κοινωνία.

4. Στρατηγική Μέτρησης Κοινωνικού Αντίκτυπου

Συμπληρώνεται μόνο αν η κοινωνική επιχείρηση χρησιμοποιεί εργαλείο μέτρησης για τον κοινωνικό της αντίκτυπο.

5. Κανάλια

Περιλαμβάνουν τους τρόπους που θα παραδοθεί η πρόταση κοινωνικής αξίας στους ωφελούμενους και τους πελάτες.

6. Σχέσεις

Περιγράφονται οι μηχανισμοί που χρησιμοποιούνται για την οικοδόμηση και διατήρηση των σχέσεων της κοινωνικής επιχείρησης με τα βασικά ενδιαφερόμενα μέρη της.

7. Βασικοί Συνεργάτες

Αναφέρονται οι συνεργάτες οι οποίοι σχετίζονται με τις επιμέρους λειτουργίες της κοινωνικής επιχείρησης και συντελούν στην παραγωγή του τελικού προϊόντος/υπηρεσίας.

8. Δραστηριότητες

Περιγράφονται οι δραστηριότητες που υλοποιούνται προκειμένου η κοινωνική επιχείρηση να επιτύχει την κοινωνική της αποστολή.

9. Πόροι

Αναφέρονται οι βασικοί πόροι που απαιτούνται για να παραδοθούν επιτυχώς τα προϊόντα/οι υπηρεσίες. Οι πόροι μπορεί αν είναι υλικοί ή/και άυλοι και περιλαμβάνουν εξοπλισμό, τεχνογνωσία, χρηματικούς πόρους, προσωπικό, κ.α.

10. Συναγωνιστές

Συναγωνιστές είναι άλλοι οργανισμοί που προσφέρουν παρόμοια προϊόντα ή υπηρεσίες με την κοινωνική επιχείρηση που μελετάται ή ανταγωνιστές (για παράδειγμα για μία χρηματοδότηση για την εκτέλεση ενός προγράμματος/έργου) οι οποίοι όμως είναι πρόθυμοι να συνεργαστούν στα πλαίσια ενός έργου με την κοινωνική επιχείρηση με σκοπό τη συγκέντρωση συλλογικών πόρων (π.χ. τεχνογνωσία) για την εξυπηρέτηση της κοινωνικής αποστολής του προγράμματος.

11. Μακρο-Περιβάλλον / PESTEL

Όπως και οι εμπορικές/καπιταλιστικές επιχειρήσεις, έτσι και οι κοινωνικές επιχειρήσεις πρέπει να γνωρίζουν τις αλλαγές που συμβαίνουν στο μακρο-περιβάλλον τους. Το μακρο-περιβάλλον περιλαμβάνει κυρίως πολιτικούς, τεχνολογικούς, νομικούς, οικονομικούς και κοινωνικούς παράγοντες οι οποίοι επιδρούν στη λειτουργία και βιωσιμότητα μιας επιχείρησης.

12. Έσοδα

Συνήθως, οι κοινωνικές επιχειρήσεις έχουν πολλαπλές πηγές εισοδήματος για να εξασφαλίσουν τη βιωσιμότητά τους όπως επιχορηγήσεις, δωρεές, βραβεία, έσοδα που προκύπτουν από την πώληση των προϊόντων/υπηρεσιών τους κ.α.

13. Κόστη

Περιλαμβάνονται τα κόστη της κοινωνικής επιχείρησης που σχετίζονται με τα λειτουργικά έξοδα, το κόστος παραγωγής, τους μισθούς κ.α.

14. Πλεόνασμα

Αναφέρεται ο τρόπος/τρόποι που διανέμεται το τυχόν πλεόνασμα της κοινωνικής επιχείρησης π.χ. επανεπένδυση, δωρεές κ.α.

Σημειώνεται ότι τα δομικά στοιχεία του καμβά του κοινωνικού επιχειρηματικού μοντέλου αποτυπώνονται πάνω στο σχέδιο (Εικόνα 1) και περιγράφονται επιγραμματικά, δηλαδή με σύντομες, περιεκτικές και εύστοχες φράσεις. Παρόλα αυτά, στην παρούσα έρευνα, ο καμβάς των δύο μελετών περίπτωσης αναπτύσσεται εκτός σχεδίου και με εκτενέστερη περιγραφή των δομικών στοιχείων προκειμένου να εξυπηρετηθεί ο σκοπός της έρευνας.

5. Μελέτες Περίπτωσης

5.1 Το κοινωνικό επιχειρηματικό μοντέλο της commonslab

Η commonslab αποτελεί μία Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση με έδρα το Ηράκλειο της Κρήτης που παρέχει ψηφιακές τεχνολογίες IoT και ανάπτυξη ανοιχτού υλικού και λογισμικού.

Η commonslab συστάθηκε τον Απρίλιο του 2016 από μία ομάδα η οποία λειτουργούσε άτυπα και χωρίς νομική μορφή από το 2014. Τα μέλη της αρχικής ομάδας προέρχονταν από διαφορετικές συλλογικότητες οι οποίες συναντήθηκαν στα πλαίσια του Φεστιβάλ των Κοινών (Commonsfest) που πραγματοποιήθηκε για πρώτη φορά στο Ηράκλειο της Κρήτης το 2013 και η συνάντηση αυτή έγινε η αφορμή για τη δημιουργία της ΚΟΙΝΣΕΠ.

Το κοινωνικό επιχειρηματικό μοντέλο της commonslab διαμορφώνεται ως εξής:

1. Βασικά ενδιαφερόμενα μέρη

Ωφελούμενοι:

- τα μέλη της ΚΟΙΝΣΕΠ
- χρήστες ή makers ανοιχτής τεχνολογίας και επισκέπτες των ηλεκτρονικών αποθετηρίων για την απόκτηση της τεχνογνωσίας που η ΚΟΙΝΣΕΠ έχει μοιραστεί

Πελάτες: α. ΕΕ – στα πλαίσια ευρωπαϊκών προγραμμάτων, δημοσιεύει προσκλήσεις για διαγωνισμό με σκοπό τον σχεδιασμό τεχνολογικών λύσεων.

Συγκεκριμένα, η commonslab, στα πλαίσια του προγράμματος Horizon 2020 και κατόπιν κατάθεσης σχετικών προτάσεων με τεχνολογικές λύσεις ανοιχτού κώδικα, συμμετείχε στα έργα:

- ACTIVAGE – User Authentication Hub²⁶ κατασκευή συστήματος εισόδου ηλικιωμένων στην IoT πλατφόρμα Activage
- Gen4olive²⁷ κατασκευή συστήματος καταγραφής περιβαλλοντικών δεδομένων για την παρακολούθηση ανάπτυξης ελαιόδέντρων σε φυτώριο με χρήση IoT
- WeNet²⁸ κατασκευή chat bot²⁹ –εφαρμογή για την εύρεση συνεργατιστών σε εγχειρήματα ΚΑΟ
- Marie Curie³⁰ δημιουργία πρωτότυπης συσκευής σχετικά με optical metamaterials με χρήση IoT.

β. Άλλοι φορείς ΚΑΟ οι οποίοι έχουν αναλάβει σχετικά έργα μέσω αντίστοιχων προγραμμάτων και, στα πλαίσια συνεργασίας, κατασκευάζουν από κοινού το προϊόν.

Ενδεικτική κοινοπραξία στα πλαίσια του ευρωπαϊκού προγράμματος Horizon 2020 αποτελεί η συνεργασία με την ΚΟΙΝΣΕΠ staramaki³¹ για το έργο Better Factory³².

γ. Ιδιώτες που επιθυμούν εξατομικευμένο προϊόν/υπηρεσία.

Η commonslab δεν επιδιώκει τέτοιου είδους συνεργασία διότι η έρευνα και ανάπτυξη για ένα εξατομικευμένο προϊόν απαιτεί υψηλό budget το οποίο συνήθως είναι απαγορευτικό για τους ιδιώτες. Παρόλα αυτά δημιούργησε για το ιδιωτικό οφθαλμολογικό κέντρο “Optotech” και την Οφθαλμολογική Κλινική “Εμμετροπία” ψηφιακές εφαρμογές καταγραφής των οφθαλμικών κινήσεων. Σημειώνεται ότι οι δύο ιδιωτικοί οργανισμοί διεξήγαγαν έρευνα υπό το έργο “Διάπλαση” στα πλαίσια του προγράμματος ΕΣΠΑ “Ερευνώ-Δημιουργώ-Καινοτομώ”.

²⁶ <https://commonslab.gr/el/projects/activage-2/>

²⁷ <https://gen4olive.eu/el/home-el/>

²⁸ <https://cordis.europa.eu/project/id/823783>

²⁹ https://t.me/matse_chatbot?fbclid=IwAR20uJT_aaGXU1ywJSSWSaaSMIe_jlpkBf7UPzp-2F_SdM2h8f3WKN1huC0

³⁰ https://rea.ec.europa.eu/funding-and-grants/horizon-europe-marie-skłodowska-curie-actions_en

³¹ <https://www.staramaki.gr/>

³² <https://betterfactory.eu/>

δ. Μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί οι οποίοι εντάσσονται σε χρηματοδοτικά προγράμματα ή χρηματοδοτούνται από άλλους φορείς με σκοπό τη διεξαγωγή έρευνας η οποία υποστηρίζεται τεχνολογικά σε συνεργασία με την commonslab.

Ενδεικτικές συνεργασίες έρευνας:

- Ινστιτούτο Σηπλαιολογικών Ερευνών Ελλάδας - Κατασκευή Τρωγλοκάμερας με χρήση IoT, μία πρωτότυπη κάμερα ανοικτού κώδικα και υλικών για την παρακολούθηση της δυναμικής της αποικίας των πτερυγονυχτερίδων στο Σπήλαιο των Λιμνών (Καστριά Αχαΐας) στα πλαίσια του προγράμματος LIFE GRECABAT³³ της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Libre Space Foundation – Κατασκευή ανοικτού κώδικα δέκτη οπτικής δορυφορικής επικοινωνίας υπό τη χρηματοδότηση του European Space Agency (ESA)³⁴

ε. Εκπαιδευτικά και ερευνητικά ιδρύματα για τη διεξαγωγή χρηματοδοτούμενης – από ευρωπαϊκά, διεθνή, και εθνικά προγράμματα- έρευνας, όπως:

- Ίδρυμα Τεχνολογίας & Έρευνας³⁵/Ινστιτούτο Ηλεκτρονικής Δομής και Λείζερ – Κατασκευή 3D εκτυπωτή και φορητού ελεγκτή πειράματος με χρήση IoT
- Πανεπιστήμιο Κρήτης/ Τμήμα Φυσικής

Χρηματοδότες: δεν υπάρχουν

2. Κοινωνική Αποστολή

-Η συμμετοχή και συνεισφορά σε μία κοινότητα ανοιχτών τεχνολογιών για τον διαμοιρασμό της τεχνογνωσίας. -

Ο κοινωνικός σκοπός της commonslab μεταβλήθηκε στην πορεία της λειτουργία της. Ο αρχικός σκοπός της ήταν ο σχεδιασμός ψηφιακών εργαλείων και ο ανοιχτός διαμοιρασμός της τεχνογνωσίας χωρίς όμως να επιδιώκεται η εμπορική δραστηριότητα. Το γεγονός αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη μη ύπαρξη εσόδων για δύο συνεχή χρόνια (2016-2018). Ως εκ

³³https://www.lifegrecabat.eu/el?fbclid=IwAR1RfJgGvK4noInhDIkE096yov_7M0DtcTuVte-fw9eJvcoPAwVWGNLpNj8

³⁴ <https://www.esa.int/>

³⁵ <https://www.forth.gr/el/content/Research-Projects.48/>

τούτου, αποφασίστηκε και η ανάπτυξη εμπορικών σχέσεων για την ενίσχυση των εμπορικών δραστηριοτήτων με σκοπό την εξασφάλιση της βιωσιμότητας του εγχειρήματος.

3. Πρόταση Κοινωνικής Αξίας

Η commonslab προσφέρει στα ενδιαφερόμενα μέρη της τεχνολογικές λύσεις χαμηλού κόστους με τη χρήση ανοιχτών τεχνολογιών ενισχύοντας την ομότιμη παραγωγή.

4. Στρατηγική Μέτρησης Κοινωνικού Αντίκτυπου

Ο κοινωνικός αντίκτυπος δημιουργείται άμεσα με τη χρήση ανοιχτών τεχνολογιών. Πιο συγκεκριμένα, η commonslab σχεδιάζει και κατασκευάζει λογισμικά και υλικά ανοιχτού κώδικα τον οποίο διαμοιράζονται μέσω των ηλεκτρονικών αποθετηρίων, συνεισφέροντας με αυτόν τον τρόπο στον εμπλουτισμό της τεχνογνωσίας για την ψηφιακή κοινότητα των ανοιχτών τεχνολογιών. Ωστόσο, κοινωνικός αντίκτυπος επιτυγχάνεται και με έμμεσο τρόπο. Οι κοινοπραξίες με οργανισμούς, όπως επιχειρήσεις ΚΑΟ, ΜΚΟ, εκπαιδευτικά και ερευνητικά ιδρύματα, για τη δημιουργία “ανοιχτών” τεχνολογικών λύσεων συμβάλλουν στην επίτευξη του κοινωνικού αντίκτυπου των οργανισμών αυτών. Επίσης, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι τα προϊόντα που παράγονται με ανοιχτές τεχνολογίες έχουν χαμηλό κόστος παραγωγής, συνεπώς και κόστος διάθεσης, γεγονός που κάνει την απόκτησή τους πιο προσιτή για τους οργανισμούς.

Πέραν της χρήσης των ανοιχτών τεχνολογιών, ο κοινωνικός αντίκτυπος επιτυγχάνεται και μέσα από το εσωτερικό σύστημα λειτουργίας και διοίκησης της ΚΟΙΝΣΕΠ το οποίο βασίζεται σε δύο άξονες. Πρώτον, τα μέλη της ΚΟΙΝΣΕΠ δεν επιδιώκουν την αύξηση κερδών για προσωπικό όφελος [«...δουλεύω με ανθρώπους που δεν θέλουν να γίνουν πλούσιοι το οποίο σημαίνει ότι αμέσως από τη σύσταση της ΚΟΙΝΣΕΠ αφήνουμε μία μεγάλη παθογένεια έξω από αυτήν.» (Μπριτζολάκης, Μ. 2023, 5 Μαΐου)] και, δεύτερον, η διαχείριση της ΚΟΙΝΣΕΠ στηρίζεται σε οριζόντιο οργανωτικό σχεδιασμό σύμφωνα με τον οποίο λαμβάνονται και οι αποφάσεις.

«...λειτουργούμε οριζόντια και δεν έχουμε καμία διάθεση να μπούμε σε κανένα άλλο μοντέλο [...] Για εμάς είναι ο τρόπος που ζούμε.» (Μπριτζολάκης, Μ. 2023, 5 Μαΐου)

Επιπρόσθετα, αξίζει να αναφερθεί ότι η κοινωνική ωφέλεια, που δημιουργείται από τον διαμοιρασμό των “ανοιχτών” προϊόντων και την οικοδόμηση συνεργασιών, ενισχύεται ακόμα περισσότερο από το περιβαλλοντικό όφελος που προκύπτει από την ελεγχόμενη

παραγωγή υλικών προϊόντων από την ΚΟΙΝΣΕΠ. Με άλλα λόγια, η commonslab παράγει τόσα προϊόντα όσα σκοπεύει να χρησιμοποιήσει με αποτέλεσμα την αποφυγή δημιουργίας αποθέματος. Επίσης, γίνεται επαναχρησιμοποίηση των προϊόντων που προέκυψαν από projects τα οποία δεν ολοκληρώθηκαν. Έτσι, η περιβαλλοντική επιβάρυνση λόγω χρήσης προϊόντων υψηλής τεχνολογίας τα οποία δεν αντικαθίστανται με πιο φιλικά προς το περιβάλλον προϊόντα, μειώνεται σημαντικά.

Μέτρηση κοινωνικού αντίκτυπου

Η ΚΟΙΝΣΕΠ δεν χρησιμοποιεί μέθοδο ή εργαλείο για τη μέτρηση του κοινωνικού της αντίκτυπου διότι «ως διαδικασία έχει ένα κόστος που επιβαρύνει την κοινωνική επιχείρηση» και δεν έχει δοθεί κίνητρο για την υλοποίησή της. Άλλωστε «εδώ παράγεται μία εργασία και ένα επίπεδο υπηρεσιών και αυτός είναι ο κοινωνικός αντίκτυπος» (Μπριτζολάκης, Μ. 2023, 5 Μαΐου) .

5. Κανάλια

Κανάλια επικοινωνίας: Ιστοσελίδα³⁶, social media (facebook³⁷, twitter³⁸, mastodon³⁹), email⁴⁰, φυσικός χώρος

Κανάλια διανομής: Ο κώδικας των προϊόντων που σχεδιάζει και κατασκευάζει η commonslab κοινοποιείται σε ηλεκτρονικά αποθετήρια, δηλαδή πλατφόρμες για τη διαχείριση του κώδικα και τη συνεργασία σε έργα λογισμικού (όπως Github⁴¹, Gitlab⁴²), στα οποία διοχετεύει την τεχνογνωσία για την εκ νέου δημιουργία των προϊόντων από την ψηφιακή κοινότητα.

6. Σχέσεις

Η commonslab διατηρεί τις σχέσεις της με τα ενδιαφερόμενα μέρη ως εξής:

Σχέσεις με ωφελούμενους

³⁶ <https://commonslab.gr/el/archiki/>

³⁷ <https://www.facebook.com/commonslabgr>

³⁸ <https://twitter.com/commonslabgr>

³⁹ <https://mastodon.social/@commonslabgr>

⁴⁰ info@commonslab.gr

⁴¹ <https://github.com/CommonsLab>

⁴² <https://gitlab.com/commonslabgr>

- Μέλη της ΚΟΙΝΣΕΠ -> Δια ζώσης συναντήσεις **στον φυσικό χώρο της ΚΟΙΝΣΕΠ** και **ηλεκτρονική επικοινωνία** μέσω εφαρμογών.

Εικόνα 2 Μέλη της commonslab εν ώρα εργασίας

<https://commonslab.gr/el/archiki/>

- Χρήστες ή makers ανοιχτής τεχνολογίας και επισκέπτες του ηλεκτρονικού αποθετηρίου -> οι σχέσεις αναπτύσσονται και διατηρούνται κυρίως **ηλεκτρονικά** α) μέσα από τη συνεισφορά στη διαμόρφωση και εξέλιξη του ‘‘ανοιχτού’’ προϊόντος/υπηρεσίας στο ηλεκτρονικό περιβάλλον των αποθετηρίων και β) με **ηλεκτρονική επικοινωνία** μέσω εφαρμογών.

Σχέσεις με πελάτες:

- ΕΕ -> **δεν εφαρμόζεται κανένα μοντέλο επικοινωνίας** για τη διατήρηση των σχέσεων
- Άλλοι φορείς ΚΑΟ -> Οι σχέσεις διατηρούνται μέσα από την από κοινού συμμετοχή τους σε διοργανώσεις, ομιλίες, παρουσιάσεις, ημερίδες κ.α. Επίσης επιδιώκεται και τηλεφωνική ή ηλεκτρονική επικοινωνία για την ανταλλαγή γνώσεων.
- **Ιδιώτες** -> Δεν επιδιώκεται διατήρηση σχέσεων
- **Μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί και εκπαιδευτικά και ερευνητικά ιδρύματα** -> Η commonslab διατηρεί επικοινωνία (τηλεφωνική, δια ζώσης συναντήσεις,

ηλεκτρονική) με τους οργανισμούς και τα ιδρύματα και παίρνει μέρος σε συζητήσεις σχετικά με νέες ιδέες υλοποίησης έργων.

7. Βασικοί Συνεργάτες

Η ΚΟΙΝΣΕΠ απασχολεί εξωτερικούς συνεργάτες όπως εξωτερικό συνεργάτη για την ανάπτυξη του software και εξωτερικό λογιστή.

Σημειώνεται ότι οι προμήθειες πρώτων υλών γίνονται μέσω διαδικτύου (e-shops τεχνολογικού εξοπλισμού).

Βασικοί συνεργάτες αποτελούν και τα μέλη της ψηφιακής κοινότητας των ανοιχτών τεχνολογιών τα οποία συνεισφέρουν στην παραγωγή του προϊόντος.

8. Δραστηριότητες

- Ανάπτυξη software και hardware ανοιχτού κώδικα
- Χρήση ψηφιακών εργαλείων ανοιχτού κώδικα
- R&D
- Εκπαίδευση μελών (μέσω on-line σεμιναρίων)
- Συμβουλευτικές υπηρεσίες -Η ΚΟΙΝΣΕΠ λειτουργούσε αρχικά και ως Κέντρο Στήριξης ΚΑΛΟ και, αν και έχει ανασταλεί τυπικά η λειτουργία του, εξακολουθεί να παρέχει συμβουλευτικές υπηρεσίες σε όποιον αναζητήσει σχετικές πληροφορίες.
- Συμμετοχή σε διοργανώσεις για την ΚΑΟ
- Διαμοιρασμός του κώδικα των προϊόντων που κατασκευάζει στα ηλεκτρονικά αποθετήρια

9. Πόροι

Οι πόροι που χρησιμοποιούνται για την παραγωγική διαδικασία και για τις επιμέρους λειτουργίες της ΚΟΙΝΣΕΠ είναι οι ακόλουθοι:

- **Ψηφιακά εργαλεία:**

- **α) για τις επιμέρους διαδικασίες της ΚΟΙΝΣΕΠ**

- Εφαρμογές (apps):

- α) signal και telegram για chat και online meetings μεταξύ των μελών και με συνεργάτες.

- β) Libre office ως εφαρμογή γραφείου ανοικτού κώδικα για επεξεργασία κειμένου, υπολογιστικών φύλλων και δημιουργία παρουσιάσεων.

- γ) Xmind για mapping σε projects και διαδικασίες.

- Λειτουργικά συστήματα:

- Linux ως λειτουργικά συστήματα ανοιχτού κώδικα στους υπολογιστές

- Cloud computing:

- Nextcloud για τη διαχείριση των αρχείων της ΚΟΙΝΣΕΠ

- **β) για την κατασκευή προϊόντων με ανοιχτό κώδικα**

- Applications και IoT (όπως περιγράφονται στο δομικό στοιχείο 1.Βασικά ενδιαφερόμενα μέρη- του καμβά) και επιπλέον:

- Applications: Blender open source 3d design και λογισμικό σχεδιασμού ηλεκτρονικών κυκλωμάτων

- Πλατφόρμα μικροελεγκτών open source Arduino

- **Ανοιχτές τεχνολογίες**

- **Υλικός τεχνολογικός εξοπλισμός**

- α) Raspberry pi μικροϋπολογιστής open source

- β) Lulzbot 3d printer open source

- γ) Ψηφιακοί παλμογράφοι και όργανα μέτρησης που δεν είναι open source

δ) Υπολογιστές και servers αποθήκευσης δεδομένων για την ανάπτυξη των πρωτοτύπων

ε) Κάμερες και μικρόφωνα

στ) Σύνδεση στο διαδίκτυο

- **Χρηματικοί πόροι** (προερχόμενοι κυρίως από προγράμματα όπως αναλύθηκαν κατά το δομικό στοιχείο του καμβά 1. Βασικά ενδιαφερόμενα μέρη/Πελάτες)
- **Φυσικός χώρος**
- **Τεχνογνωσία**

Για την απόκτηση τεχνογνωσίας, τα μέλη της ΚΟΙΝΣΕΠ παρακολουθούν online σεμινάρια για τη χρήση και ανάπτυξη ανοιχτών τεχνολογιών ή/και ανακτάται αφενός από τη μεγάλη δεξαμενή των ανοιχτών τεχνολογιών την οποία συντηρεί και τροφοδοτεί η κοινότητα της ομότιμης παραγωγής και αφετέρου από τη συνεργασία με άλλα εγχειρήματα κοινωνικής οικονομίας όπως περιγράφεται στο δομικό στοιχείο 10. Συναγωνιστές.

- **Ανθρώπινοι πόροι**

Η commonslab αποτελείται από πέντε μέλη εκ των οποίων τα τρία είναι εργαζόμενα μέλη της και τα υπόλοιπα δύο εργαζόμενα μη μέλη.

10. Συναγωνιστές

Συναγωνιστές της commonslab οι οποίοι προσφέρουν παρόμοια προϊόντα ανοιχτού κώδικα είναι οι ελληνικές κοινωνικές επιχειρήσεις τεχνολογικού τομέα **Sociality**⁴³ και **open-tech**⁴⁴. Σημειώνεται ότι η commonslab έχει συνεργαστεί με τη Sociality για την κατασκευή του coorbox, ενός φυσικού ηλεκτρονικού κουτιού δωρεών για την ενίσχυση φορέων ΚΑΛΟ.

⁴³ <https://sociality.gr/>

⁴⁴ <https://open-tech.gr/>

11. Μακρο-Περιβάλλον / PESTEL

Πολιτικό περιβάλλον: Τα μέλη της ΚΟΙΝΣΕΠ παρακολουθούν τις πολιτικές εξελίξεις και ιδίως όταν πρόκειται να προωθηθεί ή υπονομευτεί η ΚΑΟ από τις πολιτικές αποφάσεις ή τις νέες μεταρρυθμίσεις της κυβέρνησης. Ωστόσο, βασιζόμενοι στη συνεταιριστική αρχή της αυτονομίας, επιδιώκουν την απαγκίστρωση από κάθε πολιτική σχέση.

«Πρέπει να χτίζεις τον συνεταιρισμό σου στο να μην εξαρτάται από άλλους. Αυτό είναι και το βασικό κομμάτι που δουλεύουμε εδώ όσο μπορούμε, να μην δεσμευόμαστε. Όταν δενόμαστε σε πλοία άλλων, αν βουλιάξουν, θα μας πάρουν μαζί τους.» (Μπριτζολάκης, Μ. 2023, 5 Μαΐου)

Τεχνολογικό και Κοινωνικό περιβάλλον: Ομοίως, ενημερώνονται για τις αλλαγές στο τεχνολογικό περιβάλλον και την είσοδο νέων τεχνολογιών, π.χ. ανάπτυξη και διάδοση εφαρμογών τεχνητής νοημοσύνης, προκειμένου να προσαρμόσουν τα προϊόντα τους στις νέες τεχνολογικές απαιτήσεις. Παρόλα αυτά, τους απασχολεί η έννοια της “κοινωνικής τεχνολογίας” δηλαδή η υιοθέτηση τεχνολογιών οι οποίες καλύπτουν και μία σημαντική κοινωνική ανάγκη. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η ομάδα του Sarantaporo.gr η οποία εξασφάλισε πρόσβαση στο διαδίκτυο σε απομακρυσμένα ορεινά χωριά για τα οποία δεν υπήρχαν διαθέσιμες εναλλακτικές και συνέβαλε καθοριστικά στην εξοικείωση των τοπικών κοινωνιών με τις σύγχρονες Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών.

«Τα χωριά δεν είχαν internet και κανέναν δεν τον ενδιέφερε να πάει να εγκαταστήσει τεχνολογικό εξοπλισμό γιατί δεν είχε όφελος. Και έκαναν δικό τους δίκτυο και δικτύωσαν 17 χωριά [...] Οπότε έχεις 10 “φρικιά” που βάζουν 10 κεραιές και λύνουν ένα πρόβλημα, καλύπτουν μία ανάγκη. Και έχεις και άλλους που δημιουργούν τεχνολογία χωρίς όμως να καλύπτουν μία ανάγκη.» (Μπριτζολάκης, Μ. 2023, 5 Μαΐου)

Οικονομικό περιβάλλον: Ο βαθμός εξάρτησης της ΚΟΙΝΣΕΠ από ευρωπαϊκά προγράμματα είναι υψηλός και τυχόν εμπόδιο ή αλλαγή στο οικονομικό περιβάλλον ενδέχεται να επηρεάσει τη χρηματοοικονομική της βιωσιμότητα.

Νομοθεσία: Όσον αφορά τη νομοθεσία, η ΚΟΙΝΣΕΠ αναγνωρίζεται ως φορέας ΚΑΟ βάσει του νόμου 4430/2016 στον οποίο προβλέπονται οι διαδικασίες σύστασης, λειτουργίας, διοίκησης, διανομής κερδών κ.α.

12. Έσοδα

Το ύψος των εσόδων πλησιάζει το 85% από προγράμματα κυρίως Horizon 2020 ενώ το υπόλοιπο 15% προέρχεται από συνεργασίες με άλλους οργανισμούς (κοινωνικής οικονομίας ή εκπαιδευτικά και ερευνητικά ιδρύματα ή ιδιώτες) στα πλαίσια προγραμμάτων.

13. Κόστη

Μισθοδοσία: 70%

Λειτουργικά κόστη 10% (σημειώνεται ότι ο φυσικός χώρος είναι ενοικιαζόμενος)

Κόστος παραγωγής 20%

14. Πλεόνασμα

Το πλεόνασμα διατίθεται για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας (δημιουργία τριών νέων θέσεων εργασίας για το 2023) και για την αγορά νέου εξοπλισμού και εργαλείων.

5.2 Το κοινωνικό επιχειρηματικό μοντέλο της Coopdevs

Η Coopdevs Treball SCCL αποτελεί έναν συνεταιρισμό εργαζομένων ο οποίος συστάθηκε το 2018 από τα μέλη της ομάδας Coopdevs με έδρα τη Βαρκελώνη Καταλονίας (Ισπανία). Η ομάδα Coopdevs σχηματίστηκε το 2016 ως μια μη κερδοσκοπική ένωση που επικεντρώνεται στο ελεύθερο και ανοιχτό λογισμικό για την προώθηση έργων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας. Αφορμή για τη δημιουργία της ένωσης Coopdevs ήταν αφενός η από κοινού ανάγκη για διατήρηση και βελτίωση των πλατφορμών TimeOverflow και Katuma, δύο πλατφόρμες που σχεδιάστηκαν από τα μέλη της Coopdevs με σκοπό να καλύψουν μια τεχνική ανάγκη για τις τράπεζες χρόνου και τις ομάδες καταναλωτών αντίστοιχα, και αφετέρου η δημιουργία τεχνολογίας αιχμής για την κοινωνική οικονομία. Ο συνεταιρισμός Coopdevs Treball SCCL δημιουργήθηκε με σκοπό την ανάπτυξη εμπορικής δραστηριότητας και αποτελεί τον επαγγελματικό βραχίονα της ένωσης Coopdevs. (Alonso, 2018)

Οι υπηρεσίες που παρέχει ο συνεταιρισμός είναι οι ακόλουθες (<https://coopdevs.org/serveis/>) :

- Συμβουλευτικές υπηρεσίες πληροφορικής

- Υλοποίηση και ανάπτυξη εργαλείων λογισμικού ανοιχτού κώδικα
- Συντήρηση και υποδομή
- Έρευνα για τη βελτίωση και βελτιστοποίηση των διαδικασιών

Εικόνα 3 Τα μέλη της Coordevs
<https://coordevs.org/about/>

Για την παρούσα εργασία, αναπτύχθηκε το κοινωνικό επιχειρηματικό μοντέλο του συνεταιρισμού εργαζομένων Coordevs Treball SCCL (παρακάτω θα αναφέρεται εν συντομία ως Coordevs) ως εξής:

1. Βασικά ενδιαφερόμενα μέρη

Ωφελούμενοι:

- τα μέλη του συνεταιρισμού
- χρήστες ή makers ανοιχτής τεχνολογίας και επισκέπτες των ηλεκτρονικών αποθετηρίων
- κοινωνικές επιχειρήσεις και οργανισμοί κοινωνικής οικονομίας

Οι πλατφόρμες Katuma και TimeOverflow είναι τα σημαντικότερα έργα στο πορτφόλιο της Coordevs τα οποία διατέθηκαν δωρεάν και με ανοιχτό κώδικα για τις κοινωνικές επιχειρήσεις. Συγκεκριμένα, η Katuma⁴⁵ είναι μία συνεταιριστική

⁴⁵ <https://katuma.org/>

πλατφόρμα που προωθεί την αγροτική κατανάλωση μέσω της χαρτογράφησης των αγροτικών και καταναλωτικών συνεταιρισμών. Η TimeOverflow⁴⁶ είναι πλατφόρμα για τη διαχείριση τραπεζών χρόνου η οποία περιέχει πεδία για λογιστική, διαχείριση μελών, διασύνδεση των εγχειρημάτων κ.α. (Alonso, 2018)

Επίσης, η Coopdevs ανέπτυξε το ψηφιακό εργαλείο Odoos, ένα ERP σύστημα ανοιχτού κώδικα για κοινωνικές επιχειρήσεις το οποίο χρησιμοποιείται ως εργαλείο για τη διαχείριση των σχέσεων με τους πελάτες και προμηθευτές τους και των εμπορικών δραστηριοτήτων τους, τη διαχείριση έργων, τον έλεγχο χρόνου, την τιμολόγηση, τη λογιστική, τη διαχείριση των ανθρώπινων πόρων κ.α. (Alonso, 2019)

Πελάτες:

Κοινωνικές επιχειρήσεις και οργανισμοί κοινωνικής οικονομίας

Η Coopdevs κατασκευάζει για λογαριασμό κοινωνικών επιχειρήσεων και οργανισμών κοινωνικής οικονομίας ψηφιακά προϊόντα (κυρίως πλατφόρμες) με λογισμικά ανοιχτού κώδικα. Οι τεχνολογικές λύσεις που προσφέρει ενισχύουν τις επιχειρηματικές διαδικασίες και λειτουργίες τους καθώς και την ψηφιακή τους μετάβαση (<https://coopdevs.org/serveis/>).

Παρακάτω αναφέρονται ορισμένα ενδεικτικά έργα τους (<https://coopdevs.org/serveis/>):

- Cercles.Coop⁴⁷ Decidim πλατφόρμα προσαρμοσμένη στις ανάγκες της ψηφιακής διακυβέρνησης των συνεταιρισμών για τον συνεταιρισμό CoopCat⁴⁸.
- Lazona.coop⁴⁹ Πλατφόρμα προώθησης της υπεύθυνης κατανάλωσης για τον συνεταιρισμό Orcions⁵⁰
- TeiximCures⁵¹: Πλατφόρμα για την ενίσχυση των συνεταιριστικών δικτύων για τον μη κερδοσκοπικό οργανισμό Coòpolis⁵².

⁴⁶ <https://www.timeoverflow.org/>

⁴⁷ <https://www.cercles.coop/en/what-is-cercles-coop/>

⁴⁸ [CoopCat – Organització representativa de les cooperatives de Catalunya \(cooperativescatalunya.coop\)](https://www.coopcat.org/)

⁴⁹ <https://lazona.coop/>

⁵⁰ <https://opcions.coop/>

⁵¹ <https://teiximecures.bcn.coop/>

⁵² <https://www.bcn.coop/>

Σημειώνεται ότι η Coopdevs παρέχει και τεχνολογική υποστήριξη στις κοινωνικές επιχειρήσεις που επιθυμούν να ενσωματώσουν στη λειτουργία τους κάποιο από τα ψηφιακά εργαλεία τα οποία διατίθενται με ανοιχτό κώδικα από τον συνεταιρισμό όπως το Odoο.

Χρηματοδότες:

α. Δημόσιοι φορείς – επιδοτούμενα προγράμματα και έργα/δημόσιες επιδοτήσεις

Αναφέρονται ενδεικτικά ορισμένα από τα έργα/προγράμματα από τα οποία επωφελήθηκε η Coopdevs:

- Singulars⁵³ για την ανάπτυξη του “ανοιχτού” Odoο. Το έργο χρηματοδοτήθηκε από το Υπουργείο Εργασίας, Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ασφάλισης της Ισπανικής Κυβέρνησης και προωθήθηκε από το Τμήμα Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων της Generalitat de Catalunya. (Alonso, 2019)
- Impulsem les **COMUNITATS ENERGÈTIQUES**⁵⁴ για την ανάπτυξη τεχνολογικών εργαλείων διαχείρισης και διακυβέρνησης που επιτρέπουν την αναπαραγωγή και την επιτάχυνση της δημιουργίας των Κοινοτήτων Ενέργειας. Το έργο χρηματοδοτήθηκε και προωθήθηκε από το Τμήμα Επιχειρήσεων και Εργασίας της Generalitat de Catalunya. (Coopdevs, 2022)
- Impulsem el que fas για την ανάπτυξη της εφαρμογής για κινητά για το TimeOverflow. Το πρόγραμμα επιδοτήθηκε από τον δημόσιο οργανισμό της Καταλονίας, Barcelona Activa. (Alonso, 2018)

β. Κοινό –μέσω crowdfunding

Η Coopdevs έλαβε μέρος σε crowdfunding μέσω της ψηφιακής πλατφόρμας matchfunding από τον οργανισμό Goteo⁵⁵ για την υποστήριξη της πλατφόρμας Katuma και συγκέντρωσε πάνω από 9.000€. (Alonso, 2018)

⁵³ <https://economiasocial.coop/projectes-singulars>

⁵⁴ <https://somcomunitats.coop/>

⁵⁵ <https://www.goteo.org/#foundation>

2. Κοινωνική Αποστολή

Κοινωνική αποστολή της Coorpevs είναι «η βελτίωση της κοινωνίας μέσω της τεχνολογίας και η παροχή αξίας όχι μόνο στα ενδιαφερόμενα μέρη αλλά και σε ένα ευρύτερο οικοσύστημα, αυτό των ψηφιακών κοινωνιών». (Χαρχα d'Economia Solidària, 2022, σελ.1)

3. Πρόταση Κοινωνικής Αξίας

Η Coorpevs, στα πλαίσια της τεχνολογικής διασυνεργασίας, προσφέρει εργαλεία ανοιχτού κώδικα σε οργανισμούς της ΚΑΟ για τη βελτιστοποίηση των λειτουργικών τους διαδικασιών με σκοπό τη διευκόλυνση της ψηφιοποίησής τους. (Χαρχα d'Economia Solidària, 2022, σελ.1)

4. Στρατηγική Μέτρησης Κοινωνικού Αντίκτυπου

Τα ψηφιακά εργαλεία έχουν υψηλό κόστος σχεδιασμού και συντήρησης. Η Coorpevs υποστηρίζει ότι η “ανοιχτή” συνεργασία στο 100% με οντότητες κοινωνικής οικονομίας, μειώνει το κόστος και δημιουργεί προϊόντα υψηλής ποιότητας και προσιτά για τις οντότητες (Χαρχα d'Economia Solidària, 2022, σελ.17). Μία τέτοια περίπτωση αποτελεί η συνεργασία της Coorpevs με τους συνεταιρισμούς FACTO και Som Connexió για την ανάπτυξη του “ανοιχτού” Οδοο για τις κοινωνικές επιχειρήσεις (Alonso, 2019).

Επίσης, η Coorpevs επιδιώκει και τη δημιουργία τοπικού κοινωνικού αντίκτυπου σε περιοχές που έχουν παρουσία (Καταλονία και Μαδρίτη) με τη συμμετοχή τους σε τοπικά εγχειρήματα και πρωτοβουλίες που αναδύονται ενισχύοντας την ψηφιακή τους μετάβαση (Χαρχα d'Economia Solidària, 2022, σελ.17).

Ακόμη, αξίζει να αναφερθεί ότι ένα κύριο μέλημα της Coorpevs είναι να προσφέρει εργασιακή ικανοποίηση στα μέλη της βελτιώνοντας τις συνθήκες του εργασιακού της περιβάλλοντος. Σε μία πρόσφατη αξιολόγηση (Χαρχα d'Economia Solidària, 2022) του συνεταιρισμού, λήφθηκαν υπ’ όψιν οι εξής παράμετροι:

α. Δυνατότητες ανάπτυξης ικανοτήτων

β. Περιβαλλοντικές συνθήκες

- Φυσικές συνθήκες του περιβάλλοντος εργασίας (θερμοκρασία, φως, θόρυβος κ.λπ.)
- Ασφάλεια του εργασιακού περιβάλλοντος σχετικά με καταστάσεις κινδύνου
- Ποιότητα και διαθεσιμότητα εξοπλισμού και εργαλείων για την εκτέλεση της εργασίας

γ. Εξισορρόπηση επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής

- Σε ποιο βαθμό επιτρέπει ο συνεταιρισμός να αλλάξει το πρόγραμμά του ο εργαζόμενος ή να εργαστεί από το σπίτι
- Επίπεδο ισορροπίας μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής που επιτρέπει η εργασία

δ. Απολαβές

ε. Διαπροσωπικές σχέσεις και ηγεσία

- Εργασιακό κλίμα (γενικό κλίμα, σχέση με συναδέλφους κ.λπ.)
- Βαθμός υποστήριξης από συναδέλφους
- Μορφές επίλυσης συγκρούσεων

στ. Συνολική Ικανοποίηση

ζ. Βαθμός συνέπειας του οργανισμού με τις αρχές

- Εσωτερική δημοκρατία
- Σεβασμός στο περιβάλλον
- Ισότητα

Τα αποτελέσματα έδειξαν υψηλά ποσοστά ικανοποίησης των εργαζομένων γεγονός που συμβάλλει στον κοινωνικό αντίκτυπο της κοινωνικής επιχείρησης μέσω της συλλογικής ωφέλειας.

Μέτρηση κοινωνικού αντίκτυπου

Η Coorpevns αξιολόγησε την ικανοποίηση των εργαζομένων της με χρήση του ψηφιακού εργαλείου <https://ensenyaelcor.org/bs/login>.

5. Κανάλια

Κανάλια επικοινωνίας: Ιστοσελίδα⁵⁶, social media (LinkedIn⁵⁷, twitter⁵⁸), email⁵⁹, φυσικός χώρος

Σημειώνεται ότι ο φυσικός χώρος που φιλοξενείται η Coopdevs ανήκει στη θερμοκοιτίδα Coòpolis (Xarxa d'Economia Solidària, 2022, σελ.14).

Κανάλια διανομής: Ο κώδικας των προϊόντων που σχεδιάζει και κατασκευάζει η Coopdevs είναι διαθέσιμος στα ηλεκτρονικά αποθετήρια Github⁶⁰ και Gitlab⁶¹.

6. Σχέσεις

Η Coopdevs διατηρεί τις σχέσεις της με τα ενδιαφερόμενα μέρη ως ακολούθως:

Σχέσεις με ωφελούμενους

- Μέλη του συνεταιρισμού -> **Τα μέλη πραγματοποιούν διαδικτυακές συναντήσεις μέσω της ψηφιακής πλατφόρμας meet.coop** (Alonso, 2022).
- Χρήστες ή makers ανοιχτής τεχνολογίας και επισκέπτες των ηλεκτρονικών αποθετηρίων -> οι σχέσεις αναπτύσσονται και διατηρούνται κυρίως **ηλεκτρονικά** μέσα από τη συνεισφορά στη διαμόρφωση και εξέλιξη του ‘‘ανοιχτού’’ προϊόντος/υπηρεσίας στο ηλεκτρονικό περιβάλλον των αποθετηρίων.

Σχέσεις με πελάτες

Κοινωνικές επιχειρήσεις και οργανισμοί κοινωνικής οικονομίας -> Η διατήρηση και ενίσχυση των σχέσεων επιτυγχάνονται με τη συμμετοχή της Coopdevs σε δίκτυα και συγκεντρώσεις οργανισμών κοινωνικής οικονομίας όπως η οργάνωση Xarxa d'Economia Solidària (XES)⁶², Ateneu Cooperatiu de Barcelona (Coòpolis) (Xarxa d'Economia Solidària, 2022, σελ.17), κοινότητες FLOSS (Free Libre Open Source Software) (Alonso, 2019), Open Food Network (Alonso, 2019),

⁵⁶ <https://coopdevs.org/>

⁵⁷ <https://www.linkedin.com/company/coopdevs/>

⁵⁸ <https://twitter.com/coopdevs/>

⁵⁹ info@coopdevs.org

⁶⁰ <https://github.com/coopdevs>

⁶¹ <https://gitlab.com/coopdevs>

⁶² <https://xes.cat/>

it4socialeconomy.org⁶³ (Alonso, 2020) και άλλοι άτυποι χώροι διασυνεργασίας, όπως συναντήσεις μεταξύ ομάδων εργασίας από διαφορετικούς συνεταιρισμούς για ανταλλαγή εμπειριών (Xarxa d'Economia Solidària, 2022, σελ.17).

Σχέσεις με χρηματοδότες

- **Δημόσιοι φορείς** -> Δεν βρέθηκαν πιθανοί μηχανισμοί για τη διατήρηση των σχέσεων με δημόσιους φορείς
- **Κοινό** -> Η Coopdevs διατηρεί τις σχέσεις της με το κοινό μέσω των καναλιών επικοινωνίας της.

7. Βασικοί Συνεργάτες

Βασικοί συνεργάτες αποτελούν συλλογικότητες και άλλοι οργανισμοί ΚΑΟ με τους οποίους η Coopdevs συνεργάζεται για την ανάπτυξη “ανοιχτών” τεχνολογικών λύσεων για λογαριασμό κοινωνικών επιχειρήσεων και λειτουργούν ως προμηθευτές ανοιχτού λογισμικού. Ορισμένοι από τους βασικούς συνεργάτες της είναι οι εξής:

- Platform Cooperativism Consortium (PCC)⁶⁴ (Alonso, 2018)
- Facto Advisors SCCL &
- MaadiX &
- HOBEST &
- Som mobilitat (Xarxa d'Economia Solidària, 2022, σελ.17)
- Som Connexió (Alonso, 2018)
- κοινότητες FLOSS (Free Libre Open Source Software) (Alonso, 2019)
- Som Energia (Alonso, 2019)

Σημειώνεται ότι η Coopdevs συνδημιούργησε με τους συνεταιρισμούς FACTO και Som Connexió το ψηφιακό εργαλείο ERP, Odoos, (Alonso, 2019) το οποίο

⁶³ Αποτελεί ένα δίκτυο συνεταιρισμών πληροφορικής.

⁶⁴ Platform Cooperativism Consortium (PCC) (<https://platform.coop/about/pcc/>) είναι ένας κόμβος για την έρευνα, την οικοδόμηση κοινότητας και την υπεράσπιση των συνεταιρισμών που κάνουν την ψηφιακή μετάβαση.

χρησιμοποιείται ως κεντρικό εργαλείο της αποφεύγοντας με αυτόν τρόπο έμμισθους εξωτερικούς συνεργάτες π.χ. λογιστές, HR manager κ.α .

8. Δραστηριότητες

- Ανάπτυξη software ανοιχτού κώδικα
- R&D
- Χρήση ψηφιακών εργαλείων ανοιχτού κώδικα
- Συμμετοχή σε οργανώσεις ή/και οργάνωση εκδηλώσεων για την ψηφιοποίηση της ΚΑΟ και τον διαμοιρασμό της τεχνογνωσίας μέσω της χρήσης ανοιχτών τεχνολογιών
- Διαμοιρασμός της τεχνογνωσίας στα ηλεκτρονικά αποθετήρια
- Τεχνική υποστήριξη

9. Πόροι

Οι πόροι που χρησιμοποιούνται από την Coorpevns τόσο για τη λειτουργία του συνεταιρισμού όσο και για τον σχεδιασμό “ανοιχτών” τεχνολογικών λύσεων είναι οι ακόλουθοι ενδεικτικά:

- **Ψηφιακά εργαλεία**

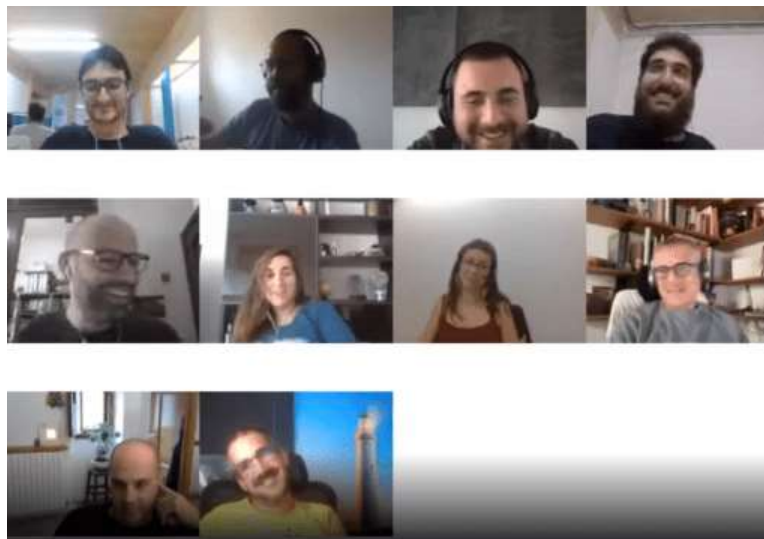
Applications-Εφαρμογές:

- εφαρμογή για κινητά για το TimeOverflow (Alonso, 2018)
- λογισμικό ανάπτυξης εφαρμογών

Digital platforms (ανοιχτού κώδικα):

- Odoο (Σύστημα ERP) (Alonso, 2019)
- Cercles.coop (πλατφόρμα ψηφοφορίας για συνεταιρισμούς) (Alonso, 2021)
- Matomo (εναλλακτικό εργαλείο ανάλυσης ιστού) στα πλαίσια του Business Intelligence (Llobet, 2022)
- Zulip (εσωτερικό σύστημα ανταλλαγής μηνυμάτων) (Alonso, 2022)
- BigBlueButton (meet.coop) (για τη διεξαγωγή των συναντήσεων) (Alonso, 2022)

- Coopdevs wiki⁶⁵ (εγχειρίδιο ανοιχτού κώδικα στο οποίο περιγράφονται οι διαδικασίες και λειτουργίες του συνεταιρισμού όπως και το λειτουργικό σύστημα ψηφιακών εργαλείων που έχει αναπτύξει)

Εικόνα 4 Συνάντηση των μελών της Coopdevs μέσω meet.coop
<https://coopdevs.org/la-importancia-de-trobar-nos/>

Cloud computing: Nextcloud (Maadix) ως σύστημα αποθήκευσης για έγγραφα και άλλα αρχεία (Alonso, 2022)

- **Ανοιχτές τεχνολογίες**
- **Βασικός τεχνολογικός εξοπλισμός** (ηλεκτρονικοί υπολογιστές, επεξεργαστές, κάμερες, μικρόφωνα, σύνδεση στο διαδίκτυο)
- **Χρηματικοί πόροι** (όπως αναλύονται κατά το δομικό στοιχείο του καμβά 1.Βασικά ενδιαφερόμενα μέρη/Πελάτες & Χρηματοδότες)
- **Τεχνογνωσία**

Η τεχνογνωσία αποκτάται α) μέσα από την τεχνολογική διασυνεργασία που επιδιώκει ο συνεταιρισμός με άλλους οργανισμούς κοινωνικής οικονομίας, β) μέσω ηλεκτρονικών αποθετηρίων και γ) μέσω εκπαίδευσης και κατάρτισης των μελών.

- **Ανθρώπινοι πόροι**

⁶⁵ <https://handbook.coopdevs.org/ca/home>

Η Coorpevns αποτελείται από 9 μέλη εκ των οποίων τα 6 είναι εργαζόμενα μέλη και τα 3 εργαζόμενα μη μέλη (Xarxa d'Economia Solidària, 2022, σελ.1-2).

10. Συναγωνιστές

Coopiteasy⁶⁶ (Alonso, 2019)

Η Coorpevns αναπτύσσει όμοιες δραστηριότητες με την Coopiteasy και συνεργάζονται για την τεχνολογική υποστήριξη των οργανισμών ΚΑΟ (Alonso, 2019 & 2020).

11. Μακρο-Περιβάλλον / PESTEL

Πολιτικό και Οικονομικό περιβάλλον: Η Κυβέρνηση της Καταλονίας διεκδικεί τη διάσπασή της και αυτονόμησή της από το Ισπανικό κράτος. Πιθανή αυτονόμηση, θα επιφέρει αλλαγές ή/και δυσκολίες στην πρόσβασή της σε δημοτικά προγράμματα/έργα που χρηματοδοτούνται από φορείς της ισπανικής κυβέρνησης. (Euronews, 2017)

Τεχνολογικό περιβάλλον: Η υιοθέτηση των νέων τεχνολογιών από τις κοινωνικές επιχειρήσεις απαιτεί υψηλό κόστος. Παρόλα αυτά η εφαρμογή τους και χρήση τους είναι αναγκαίες προκειμένου να παραμείνουν βιώσιμες και ανθεκτικές στις συνθήκες ανταγωνισμού από καπιταλιστικές επιχειρήσεις που αξιοποιούν νέα ψηφιακά εργαλεία για τη βελτίωση τόσο της ποιότητας των προϊόντων/υπηρεσιών που παρέχουν όσο και των δραστηριοτήτων τους.

Νομοθεσία: Η Coorpevns αναγνωρίζεται νομικά ως Συνεταιρισμός συνδεδεμένης εργασίας (Cooperatives de treball associat -CTAs) (Xarxa d'Economia Solidària, 2022, σελ.1) βάσει του Συνεταιριστικού Νόμου 12/2015 ο οποίος εγκρίθηκε από το Κοινοβούλιο της Καταλονίας με στόχο την αύξηση του κοινωνικού και οικονομικού αντίκτυπου των CTAs στην καταλανική οικονομία. Ορισμένα από τα χαρακτηριστικά των CTAs είναι τα εξής (Segura, 2019):

- Η διακυβέρνηση του συνεταιρισμού βασίζεται στην αρχή του ενός μέλους, μιας ψήφος.

⁶⁶ Η Coop IT Easy (<https://coopiteasy.be/>) είναι ένας βέλγικος συνεταιρισμός που παρέχει στους φορείς της κοινωνικής οικονομίας μηχανογραφημένα εργαλεία διαχείρισης ανοιχτού κώδικα για την υποστήριξη των βασικών τους δραστηριοτήτων προκειμένου να αυξήσουν τον κοινωνικό τους αντίκτυπο.

- Τα καθαρά πλεονάσματα που δημιουργούνται από την οικονομική δραστηριότητα κατανέμονται μεταξύ των μελών με βάση το έργο που προσφέρεται στον συνεταιρισμό.

- Το κοινωνικό καταστατικό καθορίζει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες οι μισθωτοί μπορούν να γίνουν μέλη του συνεταιρισμού.

Κοινωνικό περιβάλλον: Η Coopdevs επιδιώκει την ισόποση κατανομή των μελών της σε άντρες και γυναίκες. Γι αυτό τον λόγο, όταν εκκινούν διαδικασίες επιλογής προσωπικού, δίνουν προτεραιότητα στο φύλο που εκπροσωπείται λιγότερο στον συνεταιρισμό (Χαρχα d'Economia Solidària, 2022, σελ.11).

12. Έσοδα

63% έσοδα από πώληση προϊόντων

30% έσοδα από κρατικές επιδοτήσεις (δημοτικά προγράμματα)

7% άλλες πηγές εσόδων (π.χ. δωρεές μέσω crowdfunding) (Χαρχα d'Economia Solidària, 2022, σελ.6-7)

13. Κόστη

Μισθοδοσία: 78,6%

Λειτουργικά κόστη 0,7% (σημειώνεται ότι τα μέλη εργάζονται με τηλεργασία)

Κόστος παραγωγής 20,7% (Χαρχα d'Economia Solidària, 2022, σελ.5-6)

14. Πλεόνασμα

Το πλεόνασμα κατανέμεται στα μέλη του συνεταιρισμού μετά την αφαίρεση ενός μέρους του για την εκπαίδευση/κατάρτιση των μελών και για αποθεματικό. Από την αξιολόγηση του συνεταιρισμού για το 2022 διαπιστώθηκε ότι 0,6% του πλεονάσματος διατέθηκε για την εκπαίδευση και κατάρτιση των μελών του και 4% για το αποθεματικό. (Χαρχα d'Economia Solidària, 2022, σελ.4-5)

6. Αξιολόγηση των κοινωνικών επιχειρηματικών μοντέλων

Η χρήση του SBMC για την παρουσίαση των κοινωνικών επιχειρηματικών μοντέλων των δύο κοινωνικών επιχειρήσεων-μελετών περίπτωσης, commonslab και Coopdevs, συμβάλλει στην εξαγωγή χρήσιμων αποτελεσμάτων που αφορούν στην ανάλυση του τρόπου λειτουργίας τους λαμβάνοντας υπ' όψιν τα 14 δομικά στοιχεία όπως περιγράφονται παραπάνω.

6.1 Επιχειρηματική ταυτότητα, ενδιαφερόμενα μέρη και επιχειρηματικές διαδικασίες

Αρχικά, πρέπει να σημειωθεί ότι οι ομάδες των μελών και των δύο κοινωνικών επιχειρήσεων είχαν σχηματιστεί πριν τη - με νομική μορφή- σύστασή τους και λειτουργούσαν άτυπα χωρίς εμπορική δραστηριότητα και χρηματικές συναλλαγές. Η έλλειψη των τελευταίων και η ανάγκη για ανάπτυξη εμπορικών σχέσεων, προκειμένου να εξασφαλιστεί η βιωσιμότητα των εγχειρημάτων, αποτέλεσαν κοινή αφορμή για τη δημιουργία της ΚΟΙΝΣΕΠ commonslab και του συνεταιρισμού Coopdevs.

Και οι δύο επιχειρήσεις παράγουν ψηφιακά προϊόντα software με ανοιχτές τεχνολογίες όμως η commonslab κατασκευάζει και hardware με ανοιχτό κώδικα. Επίσης, προσφέρουν συμβουλευτικές υπηρεσίες οι οποίες διαφέρουν ως προς το περιεχόμενό τους. Πιο συγκεκριμένα η Coopdevs παρέχει συμβουλευτικές υπηρεσίες σε θέματα πληροφορικής και τεχνολογίας με χρέωση ενώ η commonslab προσφέρει δωρεάν συμβουλευτική που αφορά τη σύσταση και δράση εγχειρημάτων ΚΑΛΟ σε όποιον αναζητήσει σχετικές πληροφορίες.

Βασικά ενδιαφερόμενα μέρη/Ωφελούμενοι

Κατά την ανάλυση των δομικών στοιχείων του καμβά των δύο κοινωνικών επιχειρήσεων παρατηρείται ότι, αναφορικά με τα βασικά ενδιαφερόμενα μέρη, ωφελούμενοι είναι οι χρήστες ή/και δημιουργοί (αλλιώς makers) ανοιχτής τεχνολογίας και οι επισκέπτες των ηλεκτρονικών αποθετηρίων οι οποίοι έχουν τη δυνατότητα να κάνουν ελεύθερα χρήση του κώδικα των προϊόντων, που δημιούργησαν οι κοινωνικές επιχειρήσεις, για δικό τους όφελος. Πρόσβαση στον κώδικα αποκτούν μέσω των ηλεκτρονικών αποθετηρίων Github και Gitlab στα οποία οι δύο κοινωνικές επιχειρήσεις διοχετεύουν την τεχνογνωσία για τη δημιουργία των προϊόντων που οι ίδιες κατασκευάζουν και επιθυμούν να διαμοιραστούν

με την ψηφιακή κοινότητα. Σημειώνεται, επίσης, ότι ωφελούμενοι είναι και τα ίδια τα μέλη των κοινωνικών επιχειρήσεων ως χρήστες και makers προϊόντων αλλά και τεχνογνωσίας την οποία αξιοποιούν και εξελίσσουν για μελλοντικά έργα. Επιπλέον, και συγκεκριμένα για την Coordevs, ωφελούμενοι είναι και οι κοινωνικές επιχειρήσεις για τις οποίες σχεδιάζει και κατασκευάζει ψηφιακά εργαλεία ανοιχτού κώδικα με σκοπό να διευκολυνθούν οι επιμέρους λειτουργίες τους. Ενδεικτικό παράδειγμα αποτελεί η ανάπτυξη του “ανοιχτού” Οδοο, ERP συστήματος για κοινωνικές επιχειρήσεις, το οποίο μπορεί να εφαρμοστεί σε οποιαδήποτε κοινωνική επιχείρηση και να εγκατασταθεί δωρεάν. Το Οδοο καλύπτει διαχειριστικές ανάγκες των κοινωνικών επιχειρήσεων όπως τιμολόγηση, λογιστική, διαχείριση έργου, οικονομική παρακολούθηση, διαχείριση ανθρώπινου δυναμικού (εργαζόμενα μέλη και μη μέλη και μισθωτοί συνεργάτες) κ.α. μειώνοντας κατ’ αυτόν τον τρόπο τα λειτουργικά τους κόστη.

Βασικά ενδιαφερόμενα μέρη/Πελάτες

Παραμένοντας στο πρώτο δομικό στοιχείο του καμβά, διαπιστώνεται ότι οι πελάτες των δύο κοινωνικών επιχειρήσεων διαφοροποιούνται σημαντικά. Πιο αναλυτικά, η Coordevs παρέχει τεχνολογικές υπηρεσίες σε κοινωνικές επιχειρήσεις και οργανισμούς κοινωνικής οικονομίας α) αναπτύσσοντας νέα ψηφιακά προϊόντα ανοιχτού κώδικα (ως επί το πλείστον πλατφόρμες) προσαρμοσμένα στις ανάγκες τους και β) υποστηρίζοντάς τες τεχνολογικά στην ενσωμάτωση των “ανοιχτών” ψηφιακών εργαλείων που είναι ήδη διαθέσιμα με σκοπό την ψηφιοποίησή τους, δηλαδή την αναγωγή των διαδικασιών τους σε ψηφιακά περιβάλλοντα. Η commonslab απευθύνεται σε ευρύτερο τμήμα αγοράς που περιλαμβάνει την ΕΕ, φορείς ΚΑΟ και ΜΚΟ, ιδιώτες και εκπαιδευτικά και ερευνητικά ιδρύματα και για το οποίο σχεδιάζει πρωτότυπα προϊόντα ανοιχτού κώδικα για την κάλυψη μίας ανάγκης (συνήθως κοινωνικής). Ουσιαστικά, τα έσοδα που προέρχονται από αυτό το εξειδικευμένο τμήμα αγοράς αντλούνται από χρηματοδοτικά προγράμματα και έργα και το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών είναι στα πλαίσια διαγωνισμού με κατάθεση σχετικής πρότασης.

Βασικά ενδιαφερόμενα μέρη/Χρηματοδότες

Όσον αφορά τους χρηματοδότες, η Coordevs έχει λάβει δημόσιες επιδοτήσεις, κατά βάση από την Generalitat de Catalunya, για την ανάπτυξη τεχνολογικών προϊόντων για την

υποστήριξη της Κοινωνικής Οικονομίας και έχει ενεργήσει διαδικασία crowdfunding. Αντίθετα η commonslab δε διαθέτει τέτοιου είδους πηγή εισοδήματος.

Κοινωνική αποστολή

Η κοινωνική αποστολή των δύο κοινωνικών επιχειρήσεων συγκλίνει σε ένα κοινό σημείο, αυτό της συμμετοχής και προσφοράς στην κοινότητα των ανοιχτών τεχνολογιών. Και οι δύο επιχειρήσεις διαμοιράζονται στα ηλεκτρονικά αποθετήρια Github και Gitlab τον κώδικα των προϊόντων που σχεδιάζουν εμπλουτίζοντας τη δεξαμενή των ψηφιακών κοινών.

Πρόταση Κοινωνικής Αξίας

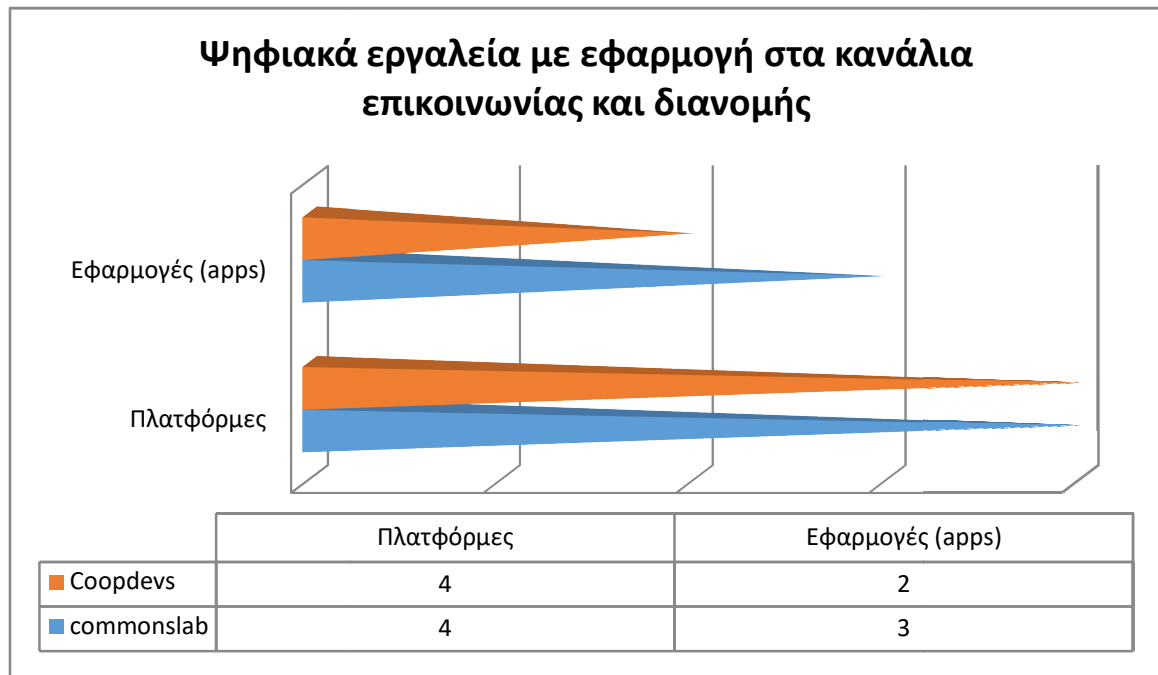
Η κοινωνική τους αποστολή επιτυγχάνεται μέσω της πρότασης κοινωνικής αξίας που προσφέρουν στα βασικά ενδιαφερόμενα μέρη τους η οποία, αν και στα βασικά της σημεία ταυτίζεται, διαφοροποιείται ανάμεσα στις δύο κοινωνικές επιχειρήσεις. Η πρόταση αξίας της Coordevs εστιάζει στην παροχή τεχνολογικών λύσεων οι οποίες συνεισφέρουν στην ψηφιοποίηση των οργανισμών ΚΑΟ, ένα ζήτημα που δεν περιλαμβάνεται στην πρόταση κοινωνικής αξίας της commonslab.

Στρατηγική Μέτρησης Κοινωνικού Αντίκτυπου

Αναφορικά με τον κοινωνικό τους αντίκτυπο, από το τέταρτο δομικό στοιχείο του καμβά προκύπτει ότι οι δύο κοινωνικές επιχειρήσεις επιτυγχάνουν κατά σχεδόν όμοιο τρόπο τόσο κοινωνική όσο και συλλογική ωφέλεια. Η κοινωνική ωφέλεια έγκειται στη χρήση των ανοιχτών τεχνολογιών και στον διαμοιρασμό της τεχνογνωσίας με την ψηφιακή κοινότητα της ομότιμης παραγωγής για τον σχεδιασμό προϊόντων με χαμηλό κόστος. Από την άλλη, η συλλογική ωφέλεια προκύπτει από τη συνολική ικανοποίηση των μελών της ομάδας των κοινωνικών επιχειρήσεων. Τόσο η commonslab όσο και η Coordevs επιτυγχάνουν κοινωνικό αντίκτυπο στα πλαίσια της συλλογικής ωφέλειας για την από κοινού ικανοποίηση των αναγκών των μελών τους. Σε πρώτο επίπεδο οι ανάγκες αφορούν την εύρεση θέσης εργασίας αλλά σε δεύτερο επίπεδο ικανοποιούνται ανάγκες για αξιοπρεπή εργασία, για διαμόρφωση ισότιμων εργασιακών σχέσεων, για κοινές πεποιθήσεις και αντιλήψεις με τα υπόλοιπα μέλη κ.α. Σχετικά με τη μέτρηση του κοινωνικού αντίκτυπου, η Coordevs αξιολόγησε τη συλλογική ωφέλεια του συνεταιρισμού μέσω της χρήσης ψηφιακού εργαλείου ενώ η commonslab δεν έχει πραγματοποιήσει μέτρηση λόγω υψηλού κόστους και έλλειψης κινήτρου.

Κανάλια

Στο πέμπτο δομικό στοιχείο του καμβά αναφέρονται τα κανάλια επικοινωνίας και διανομής των δύο μελετών περίπτωσης. Όπως προκύπτει, η πρόταση κοινωνικής αξίας στους ωφελούμενους και τους πελάτες παραδίδεται, κατά βάση, με ψηφιακά μέσα όπως πλατφόρμες και εφαρμογές. Αν και παρουσιάζουν ομοιότητες στο μεγαλύτερο μέρος τους, διαφοροποιούνται στη χρήση των social media. Η commonslab έχει παρουσία στις κοινότητες των facebook, twitter και mastodon ενώ η Coopdevs σε twitter και LinkedIn. Αξίζει να σημειωθεί ότι και οι δύο κοινοποιούν στα ηλεκτρονικά αποθετήρια/πλατφόρμες Github και Gitlab τον κώδικα των προϊόντων που σχεδιάζουν. Στο διάγραμμα (Σχήμα 1) απεικονίζονται τα ψηφιακά εργαλεία που χρησιμοποιούνται στα κανάλια επικοινωνίας και διανομής των κοινωνικών επιχειρήσεων.

Σχήμα 1 Διάγραμμα απεικόνισης των ψηφιακών εργαλείων που χρησιμοποιούνται στα κανάλια επικοινωνίας και διανομής των κοινωνικών επιχειρήσεων

Σχέσεις

Οι σχέσεις με τα ενδιαφερόμενα μέρη διατηρούνται με ποικίλους τρόπους. Συγκεκριμένα, παρατηρείται ότι τα μέλη της Coopdevs πραγματοποιούν μόνο διαδικτυακές συναντήσεις μέσω ψηφιακής πλατφόρμας καθώς απασχολούνται με τηλεργασία ενώ τα μέλη της commonslab πραγματοποιούν καθημερινές δια ζώσης συναντήσεις στον φυσικό χώρο της ΚΟΙΝΣΕΠ όπου και εργάζονται. Οι τελευταίοι χρησιμοποιούν ψηφιακές εφαρμογές για

τη μεταξύ τους επικοινωνία αλλά και για την επικοινωνία με άλλους χρήστες/makers ανοιχτών τεχνολογιών. Επίσης, όπως διαπιστώνεται από τον καμβά των δύο μοντέλων, οι σχέσεις με άλλους φορείς κοινωνικής οικονομίας διατηρούνται με τη συμμετοχή τους σε δίκτυα, οργανώσεις και συναντήσεις με κοινή θεματική από την οποία προκύπτουν διασυνεργασίες. Άλλωστε, η σύσταση και των δύο κοινωνικών επιχειρήσεων ήταν αποτέλεσμα της συνάντησης και συνεργασίας των μελών στα πλαίσια συμμετοχής σε δράση για την κοινωνική οικονομία. Επιπρόσθετα, η commonslab διατηρεί επικοινωνία με ΜΚΟ και ιδρύματα που έχει συνεργαστεί με όλους τους δυνατούς τρόπους, όπως τηλεφωνική και ηλεκτρονική επικοινωνία και δια ζώσης συναντήσεις, με σκοπό τη συμμετοχή της σε συζητήσεις που αφορούν την υλοποίηση νέων έργων. Αντίθετα, δεν επιδιώκεται η διατήρηση σχέσεων με ιδιώτες διότι οι συνεργασίες που έχει αναπτύξει είναι αρκετά περιορισμένες σε αριθμό. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι δεν εφαρμόζεται κανένας μηχανισμός ή μοντέλο επικοινωνίας με τους ευρωπαϊκούς θεσμούς (για την commonslab) και τους δημόσιους φορείς (για την Coopdevs) παρότι αποτελούν σημαντική πηγή εσόδων για τις κοινωνικές επιχειρήσεις. Τέλος, η Coopdevs διατηρεί τις σχέσεις της με το κοινό μέσω των καναλιών επικοινωνίας ιστοσελίδα, social media και email.

Βασικοί συνεργάτες

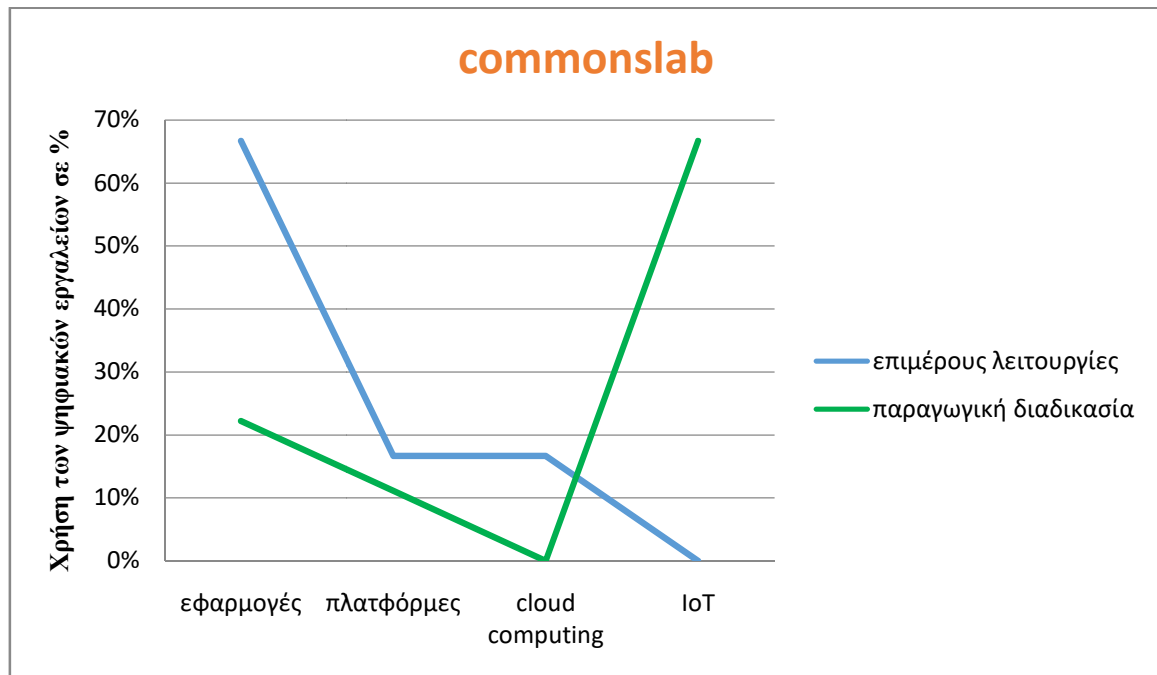
Όσον αφορά τους βασικούς συνεργάτες, η commonslab απασχολεί εξωτερικούς επαγγελματίες όπως λογιστή και software developer ενώ οι προμήθειες πρώτων υλών για την κατασκευή των hardware γίνονται μέσω e-shops τεχνολογικού εξοπλισμού. Επίσης, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι βασικός συνεργάτης αποτελεί η ψηφιακή κοινότητα των ανοιχτών τεχνολογιών τα μέλη της οποίας συντελούν στην παραγωγή του τελικού προϊόντος. Στην ίδια πρακτική βασίζονται και οι συνεργάτες της Coopdevs, οι οποίοι, ως επί το πλείστον, είναι οργανισμοί κοινωνικής οικονομίας και συνδιαμορφώνουν το παραγόμενο προϊόν ως προμηθευτές ανοιχτού λογισμικού. Η Coopdevs δεν απασχολεί εξωτερικούς συνεργάτες που σχετίζονται με τη διαχείριση των βασικών επιχειρηματικών διαδικασιών όπως λογιστική, διαχείριση ανθρώπινου δυναμικού κ.α. μιας και αυτές οι διαδικασίες εκτελούνται ψηφιακά με την υποστήριξη του συστήματος Odoο που ο συνεταιρισμός, σε συνεργασία με δύο ακόμα συνεταιρισμούς, έχει αναπτύξει για την εξυπηρέτηση αυτού του σκοπού.

Δραστηριότητες

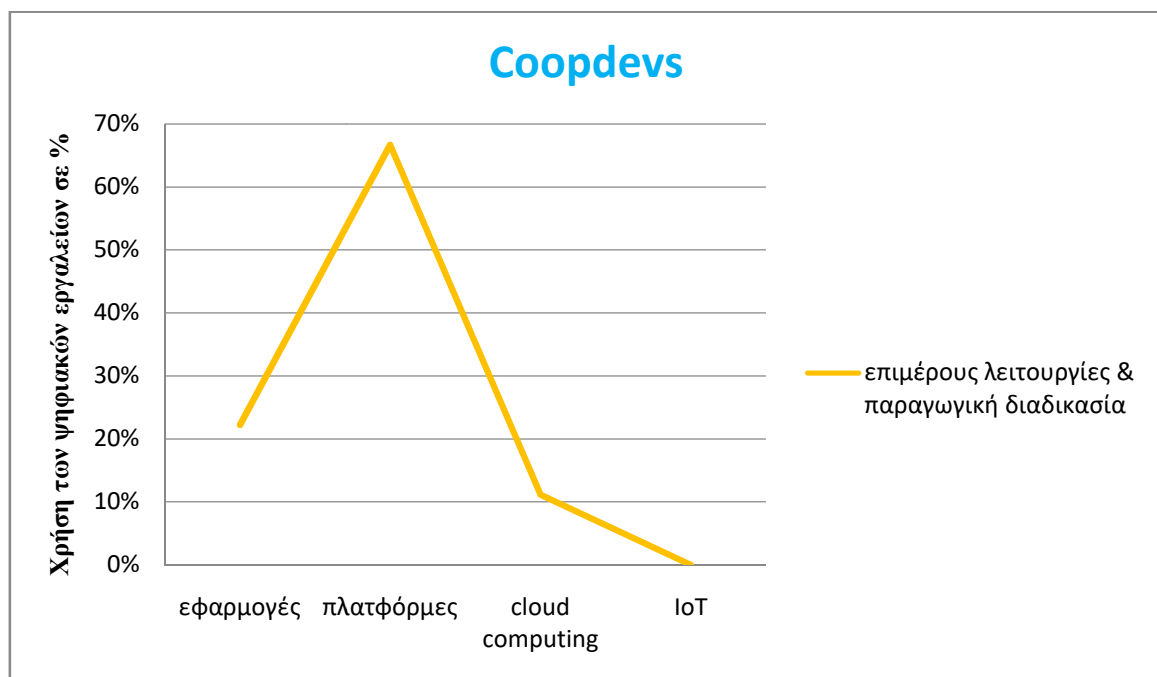
Οι δραστηριότητες που υλοποιούνται προκειμένου οι κοινωνικές επιχειρήσεις να επιτύχουν την κοινωνική τους αποστολή είναι κατά το μεγαλύτερο μέρος τους κοινές. Έτσι, παρατηρείται ότι και οι δύο αναπτύσσουν software ανοιχτού κώδικα, διεξάγουν έρευνα και ανάπτυξη, χρησιμοποιούν ψηφιακά εργαλεία ανοιχτού κώδικα τόσο για την ανάπτυξη των προϊόντων όσο και για τις επιμέρους λειτουργίες τους και συμμετέχουν σε διοργανώσεις για θέματα κοινωνικής οικονομίας. Η commonslab αναπτύσσει και “ανοιχτό” hardware και προωθεί την εκπαίδευση των μελών της μέσω on-line σεμιναρίων. Επίσης, παρέχει συμβουλευτικές υπηρεσίες που αφορούν σε θέματα σύστασης και λειτουργίας των φορέων ΚΑΟ ενώ η Coopdevs παρέχει τεχνική υποστήριξη για τη διευκόλυνση της ενσωμάτωσης νέων τεχνολογιών σε οργανισμούς κοινωνικής οικονομίας.

Πόροι

Στο ένατο στοιχείο του καμβά περιγράφονται οι βασικοί πόροι που χρησιμοποιούνται για να παραδοθούν επιτυχώς τα προϊόντα των κοινωνικών επιχειρήσεων. Δεδομένων των κοινών δραστηριοτήτων τους, η κατηγοριοποίηση των πόρων περιέχει κοινές θεματικές. Έτσι, παρατηρείται ότι αμφότερες οι κοινωνικές επιχειρήσεις κάνουν χρήση α) ψηφιακών εργαλείων κατά την παραγωγική διαδικασία και για τις επιμέρους επιχειρηματικές διαδικασίες, β) ανοιχτών τεχνολογιών, γ) τεχνολογικού εξοπλισμού, δ) χρηματικών πόρων, ε) τεχνογνωσίας και στ) ανθρώπινων πόρων προκειμένου να παραχθεί και να παραδοθεί επιτυχώς το προϊόν. Αναφορικά με τα ψηφιακά εργαλεία, διαπιστώνεται ότι η Coopdevs χρησιμοποιεί για τις επιμέρους λειτουργίες της εφαρμογές, πλατφόρμες και cloud computing που η ίδια έχει κατασκευάσει για την ικανοποίηση των τεχνολογικών αναγκών άλλων οργανισμών κοινωνικής οικονομίας. Η commonslab χρησιμοποιεί κατά βάση εφαρμογές (apps) για τις επιμέρους διαδικασίες της ΚΟΙΝΣΕΠ και τα εργαλεία apps, πλατφόρμες και IoT για την παραγωγική διαδικασία. Στα διαγράμματα (Σχήμα 2 και 3), αποτυπώνεται η χρήση των ψηφιακών εργαλείων ανά κοινωνική επιχείρηση αντίστοιχα για τις επιμέρους λειτουργίες τους και την παραγωγική διαδικασία.

Σχήμα 2 Διάγραμμα απεικόνισης της χρήσης των ψηφιακών εργαλείων από την commonslab

Σχήμα 3 Διάγραμμα απεικόνισης της χρήσης των ψηφιακών εργαλείων από την Coopdevs

Θεμελιώδη κοινό πόρο αποτελούν οι ανοιχτές τεχνολογίες οι οποίες είναι βασικό στοιχείο και κριτήριο επιλογής όχι μόνο για το προϊόν που θα παράξουν αλλά και για το μέσο που θα χρησιμοποιήσουν για την παραγωγή του προϊόντος. Δηλαδή, και οι δύο κοινωνικές

επιχειρήσεις προσφέρουν τεχνολογικές λύσεις με ανοιχτό κώδικα και, ταυτόχρονα, κάνουν χρήση “ανοιχτών” ψηφιακών προϊόντων και εργαλείων προκειμένου να σχεδιαστούν τα τεχνολογικά προϊόντα. Στον Πίνακα 6 απεικονίζεται η χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών από τις δύο κοινωνικές επιχειρήσεις.

	commonslab	Coopdevs
Ανοιχτές τεχνολογίες	•	•
Cloud computing	•	•
Διαδίκτυο των Πραγμάτων (IoT)	•	
Ψηφιακές εφαρμογές (apps)	•	•
Ψηφιακές πλατφόρμες	•	•

Πίνακας 6 Ψηφιακές τεχνολογίες που χρησιμοποιούν οι κοινωνικές επιχειρήσεις commonslab και Coopdevs

Όσον αφορά τον τεχνολογικό εξοπλισμό, η commonslab διαθέτει εξειδικευμένα εργαλεία για την κατασκευή των πρωτότυπων ενώ η Coopdevs διαθέτει βασικό εξοπλισμό λόγω του ότι κατασκευάζει μόνο λογισμικά και όχι συσκευές όπως η commonslab. Οι χρηματικοί πόροι της Coopdevs προέρχονται από τους πελάτες και χρηματοδότες της ενώ οι πηγές εισοδήματος της commonslab προέρχονται μόνο από τους πελάτες καθώς δεν έχει δεχτεί χρηματοδότηση με μορφή δωρεάς, βραβείων, επιχορηγήσεων κ.α. Επίσης, η τεχνογνωσία αποκτάται από κοινού α) από τα ηλεκτρονικά αποθετήρια, β) μέσω εκπαίδευσης και κατάρτισης των μελών και γ) μέσω των συνεργασιών με άλλους οργανισμούς κοινωνικής οικονομίας. Τέλος, σχετικά με τους ανθρώπινους πόρους, παρατηρείται ότι οι κοινωνικές επιχειρήσεις που μελετώνται απασχολούν λιγότερα από δέκα άτομα -γεγονός που τις καθιστά μικρές επιχειρήσεις- και αποτελούνται αποκλειστικά από εργαζόμενα μέλη και μη μέλη.

Συναγωνιστές

Στο δέκατο δομικό στοιχείο του καμβά αναφέρονται οι συναγωνιστές των κοινωνικών επιχειρήσεων, δηλαδή οργανισμοί που προσφέρουν παρόμοια προϊόντα ή/και συνεργάζονται μαζί τους στα πλαίσια ενός έργου με κοινωνική αποστολή. Έτσι, βασικός συναγωνιστής και συνεργάτης της Coopdevs είναι η βέλγικη κοινωνική επιχείρηση Coopiteasy η οποία παρέχει εργαλεία διαχείρισης ανοιχτού κώδικα για την υποστήριξη των δραστηριοτήτων των οργανισμών κοινωνικής οικονομίας. Αντίστοιχα, συναγωνιστές της commonslab είναι δύο ελληνικές κοινωνικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τεχνολογικό τομέα, οι Sociality και open-tech, οι οποίες προσφέρουν λύσεις ανοιχτού κώδικα. Η commonslab και η Sociality έχουν συνεργαστεί για τον σχεδιασμό και κατασκευή ενός ηλεκτρονικού μηχανήματος δωρεών για την ενίσχυση των φορέων ΚΑΛΟ.

Μακρο-Περιβάλλον / PESTEL

Κατά το ενδέκατο δομικό στοιχείο παρουσιάζεται συνοπτικά και με έμφαση στους σημαντικότερους παράγοντες το μακρο-περιβάλλον των κοινωνικών επιχειρήσεων. Από αυτό διαπιστώνεται ότι η commonslab επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από το οικονομικό περιβάλλον λόγω της εξάρτησής της από ευρωπαϊκά προγράμματα. Ενώ, η Coopdevs εξαρτάται από το πολιτικό και οικονομικό περιβάλλον για την πρόσβασή της σε δημοτικά προγράμματα. Όσον αφορά τη νομοθεσία, παρατηρούνται κοινά σημεία που εκφράζουν την κοινή φιλοσοφία και κοινές αρχές που διέπουν τα εγχειρήματα κοινωνικής οικονομίας. Αξίζει να σημειωθεί ότι η Coopdevs δεν συστάθηκε με βάση την ισπανική νομοθεσία για την Κοινωνική Οικονομία (Νόμος 5/2011), όμως, εξαιτίας του τρόπου λειτουργίας και διοίκησης του συνεταιρισμού ο οποίος βασίζεται στις αρχές της ΚΑΟ, η συγκεκριμένη νομική μορφή υπάγεται στο ευρύτερο οικοσύστημα της κοινωνικής οικονομίας. Το τεχνολογικό περιβάλλον επηρεάζει κατά όμοιο τρόπο και τις δύο κοινωνικές επιχειρήσεις αφού πρόκειται για οργανώσεις που ανήκουν στον τεχνολογικό τομέα. Αμφότερες οι επιχειρήσεις παρακολουθούν τις τεχνολογικές εξελίξεις και τις νέες τεχνολογίες. Ωστόσο, η commonslab, υποστηρίζοντας την έννοια της κοινωνικής τεχνολογίας, επισημαίνει την αξία των τεχνολογιών που εξυπηρετούν κοινωνικές ανάγκες. Αναφορικά, με τους κοινωνικούς παράγοντες, η Coopdevs δίνει βαρύτητα στην ικανοποίηση των μελών της από την εργασία τους στον συνεταιρισμό, γεγονός που

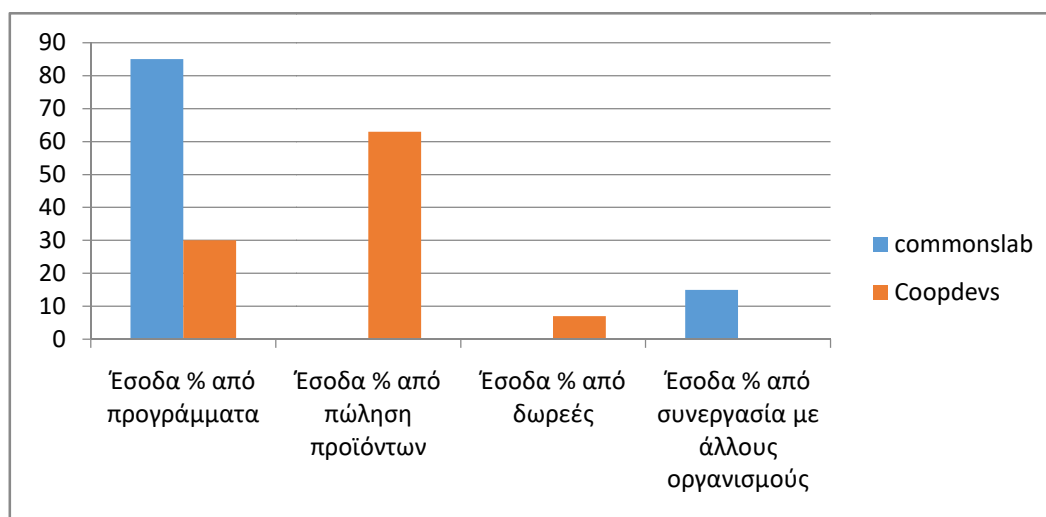
υποδηλώνει ότι η λειτουργία του επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από το κοινωνικό της περιβάλλον.

6.2 Χρηματοοικονομική Απόδοση

Τα υπόλοιπα τρία δομικά στοιχεία του καμβά περιγράφουν οικονομικά δεδομένα των κοινωνικών επιχειρήσεων, δηλαδή έσοδα, κόστη και πλεόνασμα.

Έσοδα

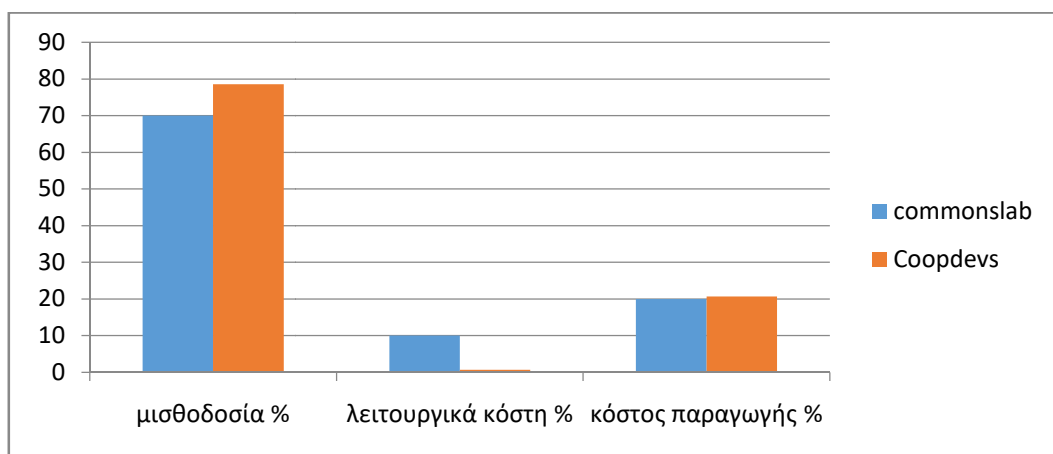
Το μεγαλύτερο ποσοστό των εσόδων της commonslab προέρχεται από ευρωπαϊκά προγράμματα, κυρίως Horizon 2020, ενώ της Coopdevs από την πώληση των προϊόντων και υπηρεσιών της. Σημειώνεται, δε, ότι το 85% των εσόδων της commonslab προέρχεται άμεσα από ευρωπαϊκά προγράμματα στα πλαίσια διαγωνισμών και το υπόλοιπο έμμεσα από συνεργασίες με άλλους οργανισμούς οι οποίοι έχουν ενταχθεί σε αντίστοιχα προγράμματα. Στο διάγραμμα (Σχήμα 4) παρουσιάζονται τα έσοδα των δύο κοινωνικών επιχειρήσεων σε ποσοστά % ανά πηγή εισοδήματος.

Σχήμα 4 Διάγραμμα απεικόνισης των εσόδων των κοινωνικών επιχειρήσεων σε ποσοστά % ανά πηγή εισοδήματος

Κόστη

Τα κόστη παρουσιάζουν σημαντικές ομοιότητες σε ποσοστό ανά κατηγορία. Περίπου το 70% αυτών αντιστοιχεί στη μισθοδοσία και το 20% στο κόστος παραγωγής. Σημαντική απόκλιση ανάμεσα στις δύο κοινωνικές επιχειρήσεις εμφανίζουν τα λειτουργικά κόστη. Το χαμηλό ποσοστό της Coopdevs σχετίζεται με το καθεστώς τηλεργασίας που έχει υιοθετήσει σε αντίθεση με την commonslab η οποία ενοικιάζει τον φυσικό της χώρο. Στο διάγραμμα (Σχήμα 5) εμφανίζονται σχηματικά τα κόστη σε ποσοστά ανά κατηγορία.

Σχήμα 5 Διάγραμμα απεικόνισης των εξόδων των κοινωνικών επιχειρήσεων σε ποσοστά %

Πλεόνασμα

Το πλεόνασμα διανέμεται διαφορετικά στις δύο κοινωνικές επιχειρήσεις. Η commonslab, υπακούοντας στη νομοθεσία που ορίζει αυστηρά την κατανομή των κερδών, διαθέτει το πλεόνασμά της για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και την αγορά τεχνολογικού εξοπλισμού. Από την άλλη, η Coopdevs το διανέμει στα μέλη της, όπως ορίζει ο Συνεταιριστικός Νόμος, ενώ ένα μέρος το διαθέτει για την εκπαίδευσή τους και για το αποθεματικό.

7. Συμπεράσματα

7.1 Συμπεράσματα έρευνας

Στην παρούσα διατριβή μελετήθηκαν δύο κοινωνικά επιχειρηματικά μοντέλα κοινωνικών επιχειρήσεων που ανήκουν στον τεχνολογικό τομέα και δραστηριοποιούνται σε διαφορετικές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι συγκεκριμένες κοινωνικές επιχειρήσεις επιλέχθηκαν με βάση δύο κριτήρια: πρώτον, να χρησιμοποιούν πανομοιότυπες ψηφιακές τεχνολογίες για την ανάπτυξη προϊόντων ανοιχτού κώδικα και, δεύτερον, να αναπτύσσουν κοινές δραστηριότητες για τη λειτουργία τους. Έχοντας αυτά ως δεδομένα, η έρευνα εστίασε στον τρόπο που οι κοινωνικές επιχειρήσεις χρησιμοποιούν ψηφιακές τεχνολογίες και πώς αυτές επιδρούν στη χρηματοοικονομική τους βιωσιμότητα και στη δημιουργία κοινωνικού αντίκτυπου.

Αναφορικά με τον τρόπο χρήσης των ψηφιακών τεχνολογιών, διαπιστώνεται ότι αμφότερες οι κοινωνικές επιχειρήσεις χρησιμοποιούν ψηφιακά εργαλεία και ανοιχτές τεχνολογίες τόσο κατά την παραγωγική διαδικασία για την ανάπτυξη του τεχνολογικού προϊόντος όσο και για τις επιμέρους λειτουργίες τους. Μάλιστα, όπως προκύπτει από τη βιβλιογραφική επισκόπηση, τα ψηφιακά εργαλεία που χρησιμοποιούνται έχουν διαδεδομένη εφαρμογή και υιοθετούνται από αρκετούς οργανισμούς κοινωνικής οικονομίας. Ομοίως, οι ανοιχτές τεχνολογίες αποτελούν μία αναγκαία προσέγγιση στην ομότιμη παραγωγή, όπου οι χρήστες ενστερνίζονται μία φιλοσοφία που βασίζεται σε αξίες κοινές με αυτές της ΚΑΛΟ, με αποτέλεσμα να βρίσκουν πρόσφορο έδαφος για την εφαρμογή και ανάπτυξή τους στα περιβάλλοντα των οργανισμών της κοινωνικής οικονομίας.

Οι ψηφιακές τεχνολογίες που χρησιμοποιούνται από τις δύο κοινωνικές επιχειρήσεις επιδρούν στη χρηματοοικονομική τους βιωσιμότητα με τρεις τρόπους. Πρώτον, οι κοινωνικές επιχειρήσεις έχουν τη δυνατότητα να παράξουν ένα προϊόν μέσω της χρήσης των ψηφιακών εργαλείων και των ανοιχτών τεχνολογιών ως τεχνολογική λύση η οποία ανταποκρίνεται στις προδιαγραφές που ορίζονται στα πλαίσια χρηματοδοτούμενων προγραμμάτων και διαγωνισμών για την ανάληψη έργου. Αυτή η δυνατότητα εξασφαλίζει την πρόσβαση στη χρηματοδότηση μέσα από ευρωπαϊκούς, κρατικούς ή/και δημοτικούς φορείς ενδυναμώνοντας οικονομικά τις κοινωνικές επιχειρήσεις σε αντίθεση με άλλες που

δεν παράγουν τεχνολογικά προϊόντα, συνεπώς δεν έχουν πρόσβαση στους συγκεκριμένους χρηματοδοτικούς μηχανισμούς. Από την έρευνα διαπιστώθηκε ότι ο βαθμός εξάρτησης των κοινωνικών επιχειρήσεων από τη χρηματοδότηση μέσω προγραμμάτων είναι υψηλός -ειδικά για την commonslab αγγίζει το 100%. Ο δεύτερος τρόπος κατά τον οποίο οι ψηφιακές τεχνολογίες επιδρούν στη χρηματοοικονομική βιωσιμότητα των κοινωνικών επιχειρήσεων σχετίζεται με τη μείωση του κόστους (κόστος παραγωγής και λειτουργικά κόστη). Όπως έχει αναφερθεί και στη βιβλιογραφική επισκόπηση, το κυριότερο πλεονέκτημα των ανοιχτών τεχνολογιών είναι ότι συντελούν στην ανάπτυξη προϊόντων με χαμηλό (έως και μηδενικό) κόστος παραγωγής, συνεπώς και με χαμηλή τιμή διάθεσης. Οι ανοιχτές τεχνολογίες δίνουν τη δυνατότητα στις κοινωνικές επιχειρήσεις να αποκτήσουν χωρίς κόστος την πρώτη ύλη, με άλλα λόγια, να χρησιμοποιήσουν “ανοιχτά” λογισμικά πάνω στα οποία θα σχεδιάσουν το δικό τους προϊόν. Επίσης, οι ψηφιακές τεχνολογίες εφαρμόζονται από τις κοινωνικές επιχειρήσεις σε ένα ευρύ φάσμα λειτουργιών (κυρίως εντός των επιχειρήσεων) που μειώνει τα λειτουργικά τους κόστη. Πράγματι, όπως διαπιστώθηκε από την έρευνα, η χρήση ψηφιακών εργαλείων, π.χ. για την επικοινωνία των μελών της Coorpevs, κατέστη δυνατή την τηλεργασία περιορίζοντας σημαντικά τα λειτουργικά κόστη. Ο τρίτος τρόπος με τον οποίο η χρηματοοικονομική βιωσιμότητα επηρεάζεται από τη χρήση ψηφιακών τεχνολογιών συνδέεται με τον δεύτερο τρόπο. Πιο συγκεκριμένα, το χαμηλό κόστος παραγωγής του προϊόντος και τα μειωμένα λειτουργικά κόστη της κοινωνικής επιχείρησης συντελούν στην ανάπτυξη ενός τελικού προϊόντος με χαμηλή τιμή διάθεσης η οποία λειτουργεί ως ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι άλλων επιχειρήσεων. Δεδομένης της αυξημένης ζήτησης των τεχνολογικών προϊόντων, οι κοινωνικές επιχειρήσεις μπορούν να προσφέρουν ένα ανταγωνιστικό προϊόν υψηλής ποιότητας το οποίο τους δίνει σημαντικό προβάδισμα στην αγορά.

Όσον αφορά τον κοινωνικό αντίκτυπο, η χρήση ψηφιακών τεχνολογιών φαίνεται να επιδρά άμεσα στη δημιουργία του. Πράγματι, οι ανοιχτές τεχνολογίες δίνουν τη δυνατότητα στις κοινωνικές επιχειρήσεις να προσφέρουν “ανοιχτές” τεχνολογικές λύσεις, προσβάσιμες σε χρήστες ή/και δημιουργούς λογισμικών, οι οποίες εμπλουτίζουν τη δεξαμενή των ψηφιακών κοινών ενισχύοντας την ομότιμη παραγωγή. Επίσης, οι χρήστες και μέλη του ψηφιακού κοινού (συμπεριλαμβανομένων των μελών των κοινωνικών επιχειρήσεων) επωφελούνται από αυτόν τον “ανοιχτό” διαμοιρασμό

τεχνογνωσίας καθώς, μέσω αυτού, αντλούν επεξεργάσιμα ψηφιακά προϊόντα τα οποία μπορούν να προσαρμόσουν χωρίς κόστος ώστε να ικανοποιούν δικές τους ανάγκες.

Ωστόσο, ο κοινωνικός αντίκτυπος μπορεί να δημιουργηθεί και με έμμεσο τρόπο. Αυτός αφορά τη συνεργασία των κοινωνικών επιχειρήσεων με άλλους οργανισμούς οι οποίοι επιτελούν έναν κοινωνικό σκοπό. Όπως διαπιστώθηκε από την έρευνα, οι κοινωνικές επιχειρήσεις δημιουργούν τεχνολογικά προϊόντα, για λογαριασμό άλλων οργανισμών ή στα πλαίσια συνεργασίας μαζί τους, τα οποία εξυπηρετούν στην επίτευξη του κοινωνικού σκοπού αυτών των οργανισμών. Επίσης, οι κοινωνικές επιχειρήσεις δύναται να κατασκευάζουν ψηφιακά εργαλεία προσαρμοσμένα στις ανάγκες άλλων οργανισμών κοινωνικής οικονομίας με σκοπό την υποστήριξη των λειτουργιών τους, κατά συνέπεια, και της επίτευξης του κοινωνικού τους αντίκτυπου.

Τέλος, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι οι ψηφιακές τεχνολογίες παρέχουν ψηφιακά εργαλεία μέτρησης του κοινωνικού αντίκτυπου τα οποία βοηθούν τις κοινωνικές επιχειρήσεις στην κατανόηση της επίδρασης των λειτουργιών τους στα ενδιαφερόμενα μέρη (συλλογική ωφέλεια) και στο κατά πόσο επιτυγχάνουν τον κοινωνικό τους σκοπό μέσω των δραστηριοτήτων τους (κοινωνική ωφέλεια).

7.2 Περιορισμοί έρευνας

Ο ψηφιακός μετασχηματισμός της ΚΑΛΟ είναι ένα ζήτημα για το οποίο γίνεται έντονα διάλογος και συζητήσεις τα τελευταία (2-3) χρόνια. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι δεν υπάρχει εκτενής βιβλιογραφία καθώς οι σχετικές υφιστάμενες και πρόσφατες έρευνες γύρω από αυτό είναι περιορισμένες.

Επίσης, ο εντοπισμός των κοινωνικών επιχειρήσεων στην Ευρώπη που ανήκουν στον τεχνολογικό τομέα και έχουν τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά (χρήση συγκεκριμένων ψηφιακών εργαλείων και ανοιχτών τεχνολογιών, ανάπτυξη συγκεκριμένων δραστηριοτήτων) ήταν ένα δύσκολο εγχείρημα καθώς δεν έχει γίνει χαρτογράφηση, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, των κοινωνικών επιχειρήσεων γενικά και ανά υποκατηγορία κλάδου στον οποίο ανήκουν.

Τέλος, δεν υπάρχουν δημοσιευμένα στοιχεία για τις κοινωνικές επιχειρήσεις του τεχνολογικού τομέα (ή ποσοστό αυτών) που έχουν λάβει χρηματοδοτήσεις από

προγράμματα της ΕΕ αλλά ούτε και γενικότερα στοιχεία που να αφορούν τη χρηματοοικονομική βιωσιμότητά τους.

7.3 Προτάσεις μελλοντικής έρευνας

Η έρευνα για τον ψηφιακό μετασχηματισμό της ΚΑΛΟ βρίσκεται σε πρώιμο στάδιο όχι μόνο στη χώρα μας αλλά και ευρύτερα στην Ευρώπη. Ωστόσο, οι υφιστάμενες κοινωνικές επιχειρήσεις του τεχνολογικού κλάδου αποτελούν ένα σημαντικό υλικό περαιτέρω μελέτης και έρευνας σε θέματα που αφορούν:

- την ανάπτυξη δραστηριοτήτων και την επίτευξη του κοινωνικού αντίκτυπου με τη χρήση άλλων ψηφιακών εργαλείων
- τον βαθμό εξάρτησής τους από τη χρηματοδότηση μέσω προγραμμάτων
- τον βαθμό συσχέτισης των ψηφιακών τεχνολογιών με τους πόρους που χρησιμοποιούνται
- την επίδραση του μακροπεριβάλλοντός τους στην εφαρμογή των ψηφιακών τεχνολογιών
- τον βαθμό υιοθέτησης νέων ψηφιακών τεχνολογιών
- την επίδραση της τεχνητής νοημοσύνης στα παραγόμενα προϊόντα ή/και στον κοινωνικό αντίκτυπο
- την ψηφιακή διακυβέρνηση με την ενσωμάτωση κατάλληλων τεχνολογιών

Επίσης, η έρευνα θα μπορούσε να εστιάσει σε κοινωνικές επιχειρήσεις άλλων κλάδων και να απαντήσει σε ερωτήματα όπως:

- κατά πόσο έχουν υιοθετήσει ψηφιακές τεχνολογίες στα πλαίσια της ψηφιοποίησής τους
- αν και κατά πόσο η υιοθέτηση των νέων ψηφιακών τεχνολογιών ευνοεί τον πιθανό εκφυλισμό τους
- πώς οι δημόσιες και ευρωπαϊκές πολιτικές συμβάλλουν στην προώθηση και ενίσχυση του ψηφιακού μετασχηματισμού τους
- πώς θα μπορούσε να εφαρμοστεί μοντέλο ψηφιακής διακυβέρνησης με τη χρήση νέων τεχνολογιών

Βιβλιογραφία

- Αδάμ, Σ. & Παπαθεοδώρου, Χ. (2010). *Κοινωνική οικονομία και κοινωνικός αποκλεισμός. Μια κριτική προσέγγιση*. Αθήνα: ΙΝΕ ΓΣΕΕ
- Βασιλείου, Χ. (2022). *Ανοιχτά πρότυπα και Διαλειτουργικότητα: Στρατηγική, πρακτικές και ο ρόλος του ανοιχτού λογισμικού για το καινοτόμο επιχειρείν*. Ανακτήθηκε από: https://www.unisystems.com/sites/default/files/2022-07/Interoperability_EELLAK_VAS_v1.0.pdf
- Γενική Γραμματεία Εργασίας- Διεύθυνση Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας. (2020). Έκθεση Ετών 2019-2020. Ανακτήθηκε από: <https://kalo.gov.gr/wp-content/uploads/2020/11/%CE%95%CE%A4%CE%97%CE%A3%CE%99%CE%91-%CE%95%CE%9A%CE%98%CE%95%CE%A3%CE%97-%CE%9A%CE%91%CE%9B%CE%9F-2019-2020-TELIKO-docx.pdf>
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (χ.χ.). Πρόγραμμα της ΕΕ για την Απασχόληση και την Κοινωνική Καινοτομία («EaSI»). Ανακτήθηκε από: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1081&langId=el>
- Ίσαρη, Φ., & Πουρκός, Μ. (2016). *Ποιοτική μεθοδολογία έρευνας*. Ανακτήθηκε από: https://kastoria.teiwm.gr/edetclass/modules/document/file.php/DMC157/%CE%9806-%CE%A3%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CE%B9%CF%8E%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82-%CE%A3%CF%85%CE%B3%CE%B3%CF%81%CE%AC%CE%BC%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1/15327_Isari-KOY.pdf
- Καβουλάκος, Κ. Ι., & Γριτζάς, Γ. (2015). *Εναλλακτικοί Οικονομικοί και Πολιτικοί Χώροι*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών- Κάλλιπος. Ανακτήθηκε από: <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/6131>
- Κωστάκης, Β. (2012). *Το Ομότιμο Μανιφέστο: Δημιουργώντας τον Κόσμο που Θέλουμε, μέσα στον Κόσμο που Θέλουμε να Ξεπεράσουμε*. Ιωάννινα: Βόρειο Δυτικές. Ανακτήθηκε από: <https://issuu.com/voreiodytikes/docs/omotimomanifesto>
- ΟΟΣΑ. (2020). *Regional Strategies for the Social Economy. Examples from France, Spain, Sweden and Poland*. Ανακτήθηκε από: [Regional Strategies for the Social Economy](#)

: Examples from France, Spain, Sweden and Poland | OECD Local Economic and Employment Development (LEED) Papers | OECD iLibrary (oecd-ilibrary.org)

Πάντζου, Χ. (2019). Δημιουργούνται τα πρώτα 15 Κέντρα Στήριξης Κ.Α.Λ.Ο. Ανακτήθηκε από: https://www.efsyn.gr/oikonomia/gia-kalo/178251_dimiourgoyntai-ta-prota-15-kentra-stirixis-kalo

Παπανικολάου, Γ. (2022). Οι ανοικτές τεχνολογίες στην κοινωνική επιχειρηματικότητα. Στο Γ. Ζαϊμάκης & Ε. Νικολαΐδης (Επιμ.), *Μελέτες για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία. Προσεγγίσεις, προκλήσεις, εφαρμογές* (σσ. 167-186). Κρήτη: ΜΠΑΜΙΑΚΗΣ ΑΝΤ. ΤΥΠΟΕΚΔΟΤΙΚΗ.

Σεργάκη, Π., Κοντογεώργος, Α., Λαϊνάς, Σ., Ντρίνιας, Θ. (2023). *Διακυβέρνηση και Επιχειρηματικότητα Συνεταιριστικών Εγχειρημάτων*. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. <http://dx.doi.org/10.57713/kallipos-231>

Τεχνητή νοημοσύνη. (2023). Ανακτήθηκε 24 Ιανουρίου 2023, από το Wiki: <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A4%CE%B5%CF%87%CE%BD%CE%B7%CF%84%CE%AE%CE%BD%CE%BF%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%83%CF%8D%CE%BD%CE%B7>

Υπολογιστικό νέφος. (2023). Ανακτήθηκε 24 Ιανουρίου 2023, από το Wiki: https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A5%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C_%CE%BD%CE%AD%CF%86%CE%BF%CF%82

Alonso, S. (2018, 24 April). *Por Fin Llegamos! A La Casilla De Salida*. Retrieved from: <https://coopdevs.org/por-fin-llegamos-a-la-casilla-de-salida/>

Alonso, S. (2019, 20 December). *Som Connexió: Desenvolupament Tecnològic I Intercooperació*. Retrieved from: <https://coopdevs.org/som-connexio-desenvolupament-tecnologic-i-intercooperacio/>

Alonso, S. (2019, 22 May). *Construyendo Comunidades Open Source En La ESS*. Retrieved from: <https://coopdevs.org/construyendo-comunidades-open-source-en-la-ess/>

Alonso, S. (2019, 25 September). *ERP Per A Cooperatives: Facilitant Processos De Gestió Amb Programari Lliure*. Retrieved from: <https://coopdevs.org/erp-per-a-cooperatives-facilitant-processos-de-gestio-amb-programari-lliure/>

Alonso, S. (2020, 30 October). *Processos.Org: Facilitant Processos Empresariales A Les Cooperatives*. Retrieved from: <https://coopdevs.org/processos-org-facilitant-processos-empresariales-a-les-cooperatives/>

Alonso, S. (2021, 7 March). *Cercles.Coop Governança Digital Pel Cooperativisme*. Retrieved from: <https://coopdevs.org/cercles-coop-governanca-digital-pel-cooperativisme/>

Alonso, S. (2022, 12 October). *La Importància De Trobar-Nos*. Retrieved from: <https://coopdevs.org/la-importancia-de-trobar-nos/>

Ansip A. (2015). *Turning Europe digital, preparing for future growth*. Retrieved from: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/de/SPEECH_15_4770

Bassi, A. (2013). How to measure the intangible? Towards a system of indicators (S.A.V.E.) for the measurement of the performance of social enterprises. In H.-W. Franz, J. Howaldt & J. Hochgerner (Eds.), *Challenge Social Innovation. Potentials for Business, Social Entrepreneurship, Welfare and Civil Society, 2013* (pp. 326-350). Berlin: Springer.

Becchetti, L. and Borzaga, C. (2010). Introduction. In L. Becchetti & C. Borzaga (Eds.), *The Economics of Social Responsibility, The world of social enterprises* (pp. 1–14). London and New York: Routledge.

Bollier, D. (2016). *KOINA. Μια σύντομη εισαγωγή*. Αττική: Angelus Novus. ISBN: 978-618-82665-3-7

Coopdevs. (2022, 17 May). *Aliança Per Impulsar Nous Models De Comunitats Energètiques Des De L'economia Social I Solidària*. Retrieved from: <https://coopdevs.org/alianca-per-impulsar-nous-models-de-comunitats-energetiques-des-de-leconomia-social-i-solidaria/>

Deakins, D., & Freel, M. (2015). *Επιχειρηματικότητα και μικρές επιχειρήσεις. Νεοφυείς επιχειρήσεις. Μία δυναμική απάντηση των νέων στην ανεργία*. 2^η Έκδοση. Αθήνα: Rosili.

Defourny, J. & Develtere, P. (1999). *The Social Economy: The Worldwide Making of a Third Sector*. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/240335888_The_Social_Economy_The_Worldwide_Making_of_a_Third_Sector

Digital platform (infrastructure). (2023). Ανακτήθηκε 24 Ιανουαρίου 2023, από το Wiki: [https://en.wikipedia.org/wiki/Digital_platform_\(infrastructure\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Digital_platform_(infrastructure))

Distributed ledger. (2023). Ανακτήθηκε 24 Ιανουρίου 2023, από το Wiki: https://en.wikipedia.org/wiki/Distributed_ledger

Emerson, J., Wachowicz, J. and Chun, S. (2000). *Social return on investment: Exploring aspects of value creation in the non-profit sector*. San Francisco: The Roberts Foundation

Euclid Network. (2022). European Funding Toolkit for Social Enterprises & their Support Organisations. Retrieved from: https://euclidnetwork.eu/wp-content/uploads/2022/12/eu-funding-toolkit_final_2022.pdf

Euronews. (2017, 5 Οκτωβρίου). *Γιατί η Καταλονία θέλει την ανεξαρτησία της*; Ανακτήθηκε από: <https://gr.euronews.com/2017/10/05/catalonia-why-do-some-want-independence-from-spain>

European Commission. (2015). *A Digital Single Market Strategy for Europe*. Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015DC0192&from=FI>

European Commission. (n.d.). *Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs*. Retrieved from: https://single-market-economy.ec.europa.eu/sectors/proximity-and-social-economy/social-economy-eu/social-enterprises_en

European Commission. (n.d.). *Social Economy Action Plan*. Retrieved from: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newsId=10117&furtherNews=yes#navItem-1>

European Commission. (n.d.). *Social economy in the EU*. Retrieved from: http://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy_el

European Parliament. (2022). *Social Economy in Spain. Briefing paper for EMPL delegation to Madrid*. Retrieved from: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/703349/IPOL_BRI\(2022\)703349_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/703349/IPOL_BRI(2022)703349_EN.pdf)

Fischer, M., Imgrund, F., Janiesch, C., & Winkelmann, A. (2020). Strategy archetypes for digital transformation: Defining meta objectives using business process management. *Information & Management*, 57(5), 103262.

Gagliardi, D., Psarra, F., Wintjes, R., Trendafil, K., Mendoza, J. P., Turkeli, S., & Niglia, F. (2020). *New technologies and digitisation: Opportunities and challenges for the social*

economy and social enterprises. Retrieved from: https://www.socialenterprisebsr.net/wp-content/uploads/2020/10/New-technologies-and-digitisation-opportunities-and-challenges-for-the-SE_ENG.pdf

GECES (2014). Proposed approaches to social impact measurement in European Commission legislation and in practice relating to EuSEFs and the EaSI. Retrieved 21/01/2023 from <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/0c0b5d38-4ac8-43d1-a7af-32f7b6fcf1cc>

GECES (2016). Improving access to funding, pp. 1-5, 23-25. Retrieved from: <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/24501/attachments/5/translations/en/renditions/native>

Hackathon. (2023). Ανακτήθηκε 25 Ιανουρίου 2023, από το Wiki: <https://en.wikipedia.org/wiki/Hackathon>

Kolodinsky, J., Stewart, C. and Bullard, A. (2006). Measuring economic and social impacts of membership in a community development financial institution. *Journal of Family and Economic Issues*, Vol. 27(1), pp. 27-47.

Llobet, J. (2022, 13 September). *Business Intelligence Per A L'Economia Social I Solidària*. Retrieved from: <https://coopdevs.org/business-intelligence-per-a-leconomia-social-i-solidaria/>

Majchrzak, A., Markus, M. L., & Wareham, J. (2016). Designing for digital transformation: Lessons for information systems research from the study of ICT and societal challenges. *MIS quarterly*, 40(2), 267-277. Retrieved from: https://www.researchgate.net/profile/Ann-Majchrzak/publication/305181007_Designing_for_Digital_Transformation_Lessons_for_Information_Systems_Research_from_the_Study_of_ICT_and_Societal_Challenges/links/57843bcf08aeca7daac3eaf3/Designing-for-Digital-Transformation-Lessons-for-Information-Systems-Research-from-the-Study-of-ICT-and-Societal-Challenges.pdf

MIT Center for Digital Business and Capgemini Consulting. (2011). Digital transformation: a roadmap for billion-dollar organizations. Retrieved from: <https://www.capgemini.com/wp->

[content/uploads/2017/07/Digital_Transformation_A_Road-Map_for_Billion-Dollar_Organizations.pdf](#)

OECD. (n.d.). *Social Entrepreneurship in Europe- An OECD-European Commission Project*. Retrieved from: <https://www.oecd.org/cfe/leed/social-entrepreneurship-oecd-ec.htm>

Oprean, S. (2018). *The Financial Sustainability of Social Enterprises in Romania*. Retrieved from: <https://static1.squarespace.com/static/58d072963e00bea07a2ca2da/t/5c0eb392898583fde71cef15/1544467350742/2018+RAF+Report+-+ENG+-+FINAL+-+web.pdf>

Phills, J. A., Deiglmeier, K., & Miller, D. T. (2008). Rediscovering social innovation. *Stanford Social Innovation Review*, 6(4), 34-43. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/242511521_Rediscovering_Social_Innovation

Robert K. Yin. (2014). *Case Study Research Design and Methods*. Thousand Oaks, CA: Sage. 282 pages. *Canadian Journal of Program Evaluation*, 30(1).

Robson, C. (2007). Η έρευνα του πραγματικού κόσμου. *Αθήνα: Gutenberg*. Ανακτήθηκε από: <https://eclass.uoa.gr/modules/document/file.php/PPP436/%CE%A3%CE%A5%CE%9D%CE%95%CE%9D%CE%A4%CE%95%CE%A5%CE%9E%CE%95%CE%99%CE%A3.pdf>

Segura, S. (2019). *LES COOPERATIVES DE TREBALL ASSOCIAT COM A EINA CONTRA LA FEMINITZACIÓ DE LA POBRESA*. Retrieved from: <https://economiasocial.coop/wp-content/uploads/015.pdf>

Social Innovation Mapping. (2014). Retrieved from: https://issuu.com/ashokachangemakers/docs/social_innovation_mapping_report_ic?e=11988819/9348415

Social Tech for All. (n.d.). Retrieved from: <http://www.socialgoodweek.com/en/cest-quoi/>

Ursula von der Leyen. (2019). *Political guidelines for the next Commission (2019-2024) - A Union that strives for more: My agenda for Europe*. Retrieved from: https://commission.europa.eu/system/files/2020-04/political-guidelines-next-commission_en_0.pdf

Vargas-Hernández, J. G. (2021). Strategic Analysis of the Rise and Fall of UBER in the Private Urban Transport Business: Evidence From the Metropolitan Area of Guadalajara. In Impact of Globalization and Advanced Technologies on Online Business Models (pp. 73-87). IGI Global.

Verhoef, P. C., Broekhuizen, T., Bart, Y., Bhattacharya, A., Dong, J. Q., Fabian, N., & Haenlein, M. (2021). Digital transformation: A multidisciplinary reflection and research agenda. *Journal of business research*, 122, 889-901.

What is IoT?. (n.d.). Retrieved from: <https://www.sap.com/greece/products/artificial-intelligence/what-is-iot-internet-of-things.html>

Xarxa d'Economia Solidària. (2022). *Valoració general de l'organització*. Retrieved 29/01/2023 from: <https://ensenyaelcor.org/api/document/10360>

Ιστοσελίδες

N.4019/2011. <https://www.e-nomothesia.gr/kat-epikheireseis/n-4019-2011.html>

N.4430/2016. <https://www.taxheaven.gr/law/4430/2016>

N. 12/2015 https://treball.gencat.cat/ca/ambits/economia_social/recursos/normativa/Nova-Llei-de-cooperatives/

Παράρτημα Α: Ερωτηματολόγιο

1. Συμφωνείτε οι απαντήσεις σας να χρησιμοποιηθούν για τους σκοπούς της έρευνας;
2. Ποια η ιδιότητά σας στην κοινωνική επιχείρηση;
3. Ποιος ήταν ο λόγος για τη σύστασή της;
4. Ποιος είναι ο κοινωνικός σκοπός της και πώς αυτός επιτυγχάνεται; Αναφέρετε την ομάδα(ες) που εξυπηρετείτε, τις ενέργειες που κάνετε και τις αλλαγές που θέλετε να δείτε.
5. Από πόσα μέλη αποτελείται και πόσους εργαζόμενους- μη μέλη (αν υπάρχουν) έχει;
6. Τί υπηρεσίες/προϊόντα παρέχετε;
7. Ποια ψηφιακά εργαλεία χρησιμοποιείτε για τον σχεδιασμό των προϊόντων σας και την παροχή των υπηρεσιών σας;
8. Ποια τα βασικά ενδιαφερόμενα μέρη της επιχείρησης (ωφελοούμενοι, πελάτες και χρηματοδότες) και με ποιον τρόπο ωφελούνται/εξυπηρετούνται (Πρόταση Κοινωνικής Αξίας);
9. Μέσα από ποια κανάλια επικοινωνίας, διανομής και πωλήσεων παραδίδεται η πρόταση κοινωνικής αξίας στους ωφελοούμενους και τους πελάτες της επιχείρησης; Π.χ. φυσικά καταστήματα, ιστότοποι, ηλεκτρονικές πλατφόρμες κοκ
10. Ποιους μηχανισμούς ή τύπους σχέσεων έχετε αναπτύξει για να οικοδομήσετε και να διατηρήσετε σχέσεις με τους ωφελοούμενους και τους πελάτες;
11. Ποιοι είναι οι βασικοί συνεργάτες σας; Π.χ. προμηθευτές, συνεργάτες που σας βοηθούν να κάνετε το μοντέλο να λειτουργεί, κοκ.
12. Ποιες οι βασικές δραστηριότητες της επιχείρησης; Π.χ. για την παραγωγή της υπηρεσίας/προϊόντων, για την επίλυση προβλημάτων, Πλατφόρμες/Δίκτυα κοκ
13. Ποιοι οι βασικοί πόροι της επιχείρησης δηλαδή τα πιο σημαντικά περιουσιακά στοιχεία που χρησιμοποιείτε για τη δημιουργία αξίας. Π.χ. υλικοί ή άυλοι πόροι, εξοπλισμός, ψηφιακά εργαλεία, χρηματικοί, τεχνογνωσία, προσωπικό, κοκ.
14. Ποιοι είναι οι συναγωνιστές σας; Οργανισμοί δηλαδή που εργάζονται για μια κοινή κοινωνική αποστολή με εσάς και με κοινά ενδιαφερόμενα μέρη;
15. Macro-Environment/ PESTEL. Υπάρχουν πρόσφατες ή μελλοντικές προγραμματισμένες αλλαγές στο πολιτικό τοπίο που ενδέχεται να επηρεάσουν τη λειτουργία της κοινωνικής σας επιχείρησης; Παρακολουθείτε τις τυχόν

- τεχνολογικές αλλαγές από τις οποίες μπορείτε να επωφεληθείτε ή ίσως να φέρουν εσάς ή τα ενδιαφερόμενα μέρη σε μειονεκτική θέση; Ποιοι είναι οι κοινωνικοί και οικονομικοί παράγοντες που σας επηρεάζουν;
16. Ροές εσόδων –Συνήθως, οι κοινωνικές επιχειρήσεις έχουν πολλαπλές πηγές εισοδήματος για να εξασφαλίσουν τη βιωσιμότητα της επιχείρησης. Οι πηγές μπορεί να περιλαμβάνουν δωρεές, επιχορηγήσεις, βραβεία, συμβάσεις του δημόσιου τομέα, ιδιωτικές συμβάσεις και έσοδα που προκύπτουν από την πώληση της υπηρεσίας/προϊόντος της επιχείρησης. Μπορείτε να δώσετε μία συνοπτική εικόνα της κατανομής των εσόδων της κοινωνικής επιχείρησης; Ποιο το ποσοστό που προέρχεται από επιχορηγήσεις, ποιο από δωρεές και χορηγίες και ποιο από έσοδα από την πώληση των υπηρεσιών/αγαθών που προσφέρετε; Προτείνεται να αναφερθούν μόνο ποσοστά.
 17. Ποια είναι η δομή κόστους της επιχείρησης; Δηλαδή όλες οι δαπάνες που σχετίζονται με τη λειτουργία της επιχείρησης και προκύπτουν από τις δραστηριότητες, τους πόρους και τις σχέσεις. Προτείνεται να αναφερθούν μόνο ποσοστά.
 18. Πώς διανέμετε το πλεόνασμα; Ως επανεπένδυση για την περαιτέρω ανάπτυξη της κοινωνικής επιχείρησης; Ως δωρεά σε άλλο οργανισμό ΚΑΛΟ; Άλλο;
 19. Ποιες ψηφιακές τεχνολογίες χρησιμοποιούνται για τις επιμέρους λειτουργίες της επιχείρησης π.χ. ERP, CRM κ.ο.κ.;
 20. Ποιοι/οιες βιώνουν αλλαγές στις ζωές τους ως αποτέλεσμα των δραστηριοτήτων και των υπηρεσιών/προϊόντων της επιχείρησης;
 21. Ποια παραδοτέα, αλλαγές ή επιτεύγματα (δείκτες), που υποδηλώνουν καλύτερα ότι ο κοινωνικός σκοπός της επιχείρησης έχει αντίκτυπο, πρόκειται να παρακολουθήσετε και να μετρήσετε;
 22. Ποια τα οφέλη για την κοινωνία από τη λειτουργία της κοινωνικής επιχείρησης; Π.χ. για την τοπική κοινωνία, η δημιουργία θέσεων εργασίας, η προμήθεια πρώτων υλών από τοπικούς παραγωγούς, δημοκρατική διαδικασία λήψης αποφάσεων, ισότιμη συμμετοχή των φύλων, δράσεις για την άρση των διακρίσεων, για το περιβάλλον, η χρήση συσκευασιών από ανακυκλωμένα υλικά, μειωμένη κατανάλωση ενέργειας, βιώσιμη διαχείριση απορριμμάτων, χρήση μέσων ήπιας αστικής μετακίνησης

23. Ποιο το κόστος για την κοινωνία; Π.χ. περιβαλλοντική επιβάρυνση/αποτύπωμα, στέρηση θέσεων εργασίας, συνθήκες εργασίας.
24. Η τεχνολογία δημιουργείται ή χρησιμοποιείται για τη δημιουργία κοινωνικού αντίκτυπου;

Παράρτημα Β: Εγχειρήματα κοινωνικής οικονομίας που χρησιμοποιούν ψηφιακές τεχνολογίες

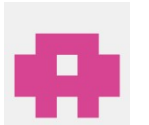

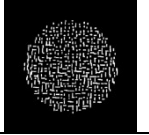

Ψηφιακές πλατφόρμες	Ψηφιακές εφαρμογές (apps)	Τεχνολογίες Κατακεταμημένου Καθολικού (DLT)	Διαδίκτυο των Πραγμάτων (IoT)	Cloud Computing	Τεχνητή Νοημοσύνη (AI)
Wikifarmer.com	Olio	FairCoin	WeFarm	TechSoup Global	AI4Charity
Staramaki.gr	ShareTheMeal	Robin Hood	Fairmondo	Salesforce.org	Crisis Text
Τοπικό Δίκτυο	WeFarm	Cooperative	Open Food	OpenStax	Line
Ανταλλαγών και Αλληλεγγύης	BlockCerts	Grassroots	Network	Fairbnb.coop	StreetLink
Μαγνησίας	StreetLink	Economics	commonslab	Transition	Refugee Text
BlaBlaCar	digitalAngel	BlockCerts	digitalAngel	Network	AI-for-Good
Fairbnb.coop	commonslab	FairCoop	The Things	Co-operatives	
Sharetribe		Community Coins	Network	UK	
Energia Positiva		Eindhoven		Social Finance	
HMR Circle		Electra Energy		Digital Labs	
Βίος Coop		Energia Positiva		Dutch	
FLOOW2		blockchain-for-good		aWEARness	
Social Techno Srl				CommonsCloud	
Dutch aWEARness				coopiteasy	
Electra Energy					
BIO.ME					

Πίνακας 3 Εγχειρήματα κοινωνικής οικονομίας που χρησιμοποιούν ψηφιακές τεχνολογίες

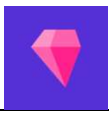

Παράρτημα Γ: Κοινωνικές επιχειρήσεις και οργανισμοί που χρησιμοποιούν τεχνολογίες ανοιχτού κώδικα

Στον Πίνακα 4 που ακολουθεί καταγράφονται οι κοινωνικές επιχειρήσεις και οργανισμοί που χρησιμοποιούν τεχνολογίες ανοιχτού κώδικα σύμφωνα με την πλατφόρμα <https://coophub.io/orgs/>.

1		24ème	Paris, France
2		A Bunch of Hacks	Amsterdam, Netherlands
3		Agaric	Boston, USA; Minneapolis, USA; Denver, USA; Managua, Nicaragua; Puebla, Mexico
4		Agile Collective	UK
5		Aptivate	Cambridge, UK
6		Atomised	Cupar, Scotland
7		Autonomic Cooperative	UK, Cypherspace
8		Bağımsız Atölye	Istanbul, Turkey
9		Bitson	CABA, Argentina

10		Cambá	CABA, Argentina
11		Camplight	Remote, mainly europe, Bulgaria
12		Caravan	Montreal, Canada
13		Catalyst Cooperative	United States
14		Champs Libres	Namur, Belgium
15		Code-Operative	North East, UK
16		CoLab Cooperative	Ithaca, NY, USA
17		Colivre	Salvador, Brazil
18		Common Knowledge	London, UK
19		Coop IT Easy	Brussels, Belgium
20		Coopdevs	Barcelona, Spain

21		Coopdevs Treball SCCL	Barcelona, Spain
22		Cooperativa de trabajo SUBTE	Montevideo, Uruguay
23		Dalibo	Paris, France
24		Devecoop	CABA, Argentina
25		Developer Society	Birmingham, UK
26		Digicoop	France
27		Dojo4	Boulder, Colorado, USA
28		EITA	Brazil
29		ENREDA Cooperativa	Andalucía, Spain
30		Enspiral	Wellington and Auckland, New Zealand
31		FACTTIC	Argentina

32		Fairness	France
33		femProcomuns	Catalunia
34		FikaWorks	Netherlands
35		Fiqs	CABA/Villa La Angostura, Argentina
36		Founders and Coders	London, UK
37		GAIA	Quilmes/Villa La Angostura, Argentina
38		gcoop	CABA, Argentina
39		Gemify	USA
40		Geneos	Tandil, Argentina
41		Gnucoop	Italy

42		Go Freerange	London, UK
43		Good Praxis	London, UK
44		Happy Culture	France
45		Happy dev	France
46		Hostsharing eG	Germany
47		Hypa	Toronto, Canada
48		Igalia	Spain
49		InFact Digital Co-op	London, UK
50		Informal Systems	Toronto, Canada; Vienna, Austria; Lausanne, Switzerland; Berlin, Germany
51		instituciones-abiertas	Argentina
52		Kaleidos	Madrid, Spain
53		Kedu	Barcelona, Spain

54		Kibatic	Grenoble, France
55		Les-Tilleuls	Lille, Paris, Nantes, Lyon, France
56		LibreCode Coop	Brazil
57		LibreCode Coop	Brazil
58		LibreSign	Brazil
59		Magnesium	Montevideo, Uruguay
60		Motion Twin	Bordeaux, France
61		Multi	France
62		Nayra	Buenos Aires, Argentina
63		Nexodus	Cincinnati, Ohio, USA
64		Nilenso	Bangalore, India
65		NOVA Web Development	Arlington, VA, USA; Los Angeles, California, USA; Newcastle Upon

			Tyne, UK; Santa Ana, El Salvador
66		Open Data Services	UK
67		Outlandish	London, UK
68		Plausible Labs	New York and San Francisco, USA
69		Politics Rewired	USA
70		Probesys	Grenoble, France
71		RChain	Incorporated in Seattle Washington, Global membership
72		Reinblau	Berlin, Germany
73		Resonate	Registered in Ireland in the EU - Global Membership
74		Sassafras Tech Collective	Michigan, USA
75		Sofi Cooperative	Jerusalem, Israel

76		Sutty	Argentina
77		Tableflip	London, UK
78		Unixon	Bahía Blanca, Argentina
79		Vulk	Austin, USA
80		Webarchitects	Sheffield, UK
81		Zinc Collective	USA

Πίνακας 4 Κοινωνικές επιχειρήσεις και οργανισμοί που χρησιμοποιούν τεχνολογίες ανοιχτού κώδικα

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.